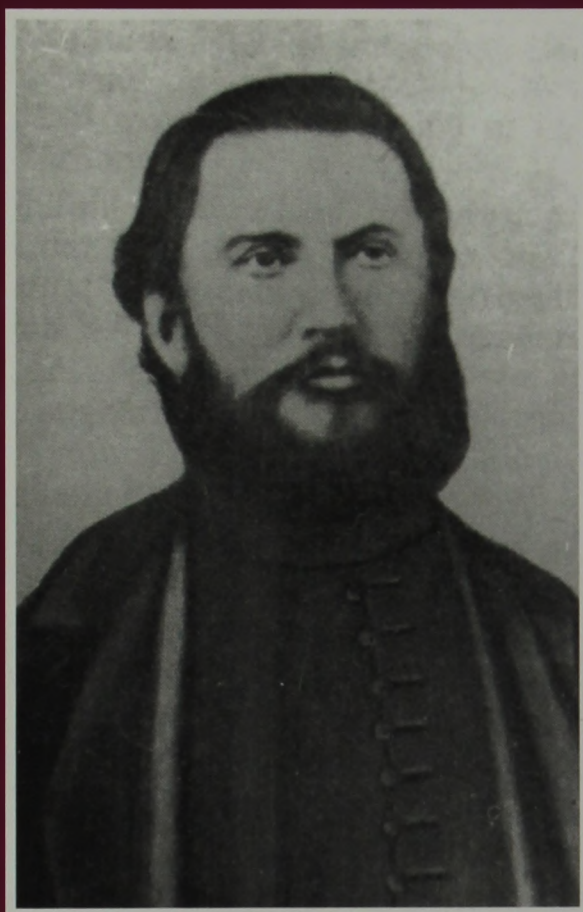

COLECȚIA BIOGRAFII ARĂDENE
SERIA PERSONALITĂȚI CLERICALE

Preot dr. Pavel Vesa

Un bibliofil din Țara Zarandului:
preotul Nicolae Butariu (1843-1890)

Editura Mirador

Preot dr. Pavel Vesa

**Un bibliofil din Țara Zarandului:
preotul Nicolae Butariu (1843-1890)**

Mulțumiri pentru sprijinul financiar acordat de către:

- ❖ Gabriela și Mircea Grigore
- ❖ I.F.B. Finwest S.A. Arad
- ❖ FUNDAȚIA CULTURALĂ „ART CLASIC” ARAD

Colecție editată sub egida Complexului Muzeal Arad
și a Bibliotecii Județene “A. D. Xenopol” Arad

Tehnoredactor: Claudia Rațiu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VESA, PAVEL

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu:
(1843-1890) / Pavel Vesa – Arad: Mirador, 2010

ISBN: 978-973-164-078-5

090.1(498) Butariu, N.

Editura *MIRADOR*

262
V51

Aza

COLECȚIA BIOGRAFII ARĂDENE
SERIA PERSONALITĂȚI CLERICALE

Preot dr. Pavel Vesa

*Un bibliofil din Țara Zarandului:
preotul Nicolae Butariu
(1843-1890)*

749687
A.D. XENOPOL 30,00

*Editura Mirador
Arad, 2010*

*Profesorului Ioan Giura,
profundă recunoștință.*

Cuprins

<i>Cuvântul autorului.....</i>	<i>7</i>
<i>I. Nașterea, studiile și intrarea în viața publică.....</i>	<i>11</i>
<i>II. Militant naționalist.....</i>	<i>18</i>
<i>III. Activitatea în domeniul școlar.....</i>	<i>28</i>
<i>IV. Biblioteca.....</i>	<i>32</i>
<i>V. Anexe.....</i>	<i>72</i>
<i>A. Documente.....</i>	<i>72</i>
<i>B. Articole publicate.....</i>	<i>94</i>
<i>Bibliografie.....</i>	<i>105</i>

Cuvântul autorului

De-a lungul istoriei românilor, clerul ortodox a deținut un loc important în procesul de cristalizare a elitei românești. Lumea rurală, alcătuită din țărani și acea elită restrânsă de intelectuali reprezentați la început de clerici, mai apoi și de mireni (dieci, copiști, învățători), în postură de îndrumători spirituali ai poporului, știau să scrie și să citească, erau investiți cu autoritate ecleziastică și anumite străvechi drepturi autohtone nescrise, moștenite din neam în neam.

Timp de veacuri, clerul a procurat enoriașilor hrana spirituală, au propovăduit Sfintele Evanghelii care purtau Cuvântul lui Dumnezeu înveșmântat în forma unor manifestări plină de simplitate, viețile sfinților cu înălțătoare pilde de credință, legendele pioase și naive ale apocrifelor biblice, viziunile apocaliptice cu sumbrele lor culori, toate acestea, formând, vreme îndelungată, literatura de predilecție a tuturor claselor sociale. Ea a creat o mentalitate religioasă care se dezvăluie în toate manifestările politice, sociale și culturale românești.

Din rândul cărturarilor modești care, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea au fost angajați în opera de luminare și deșteptare a poporului în mijlocul căruia s-au născut și desfășurat activitatea, face parte și Nicolae Butariu din Bodeștii Hălmagiului. Preot-cărturar, bibliofil și publicist, dar mai presus de toate un "luminist naționalist", a fost pătruns de ideile progresiste și s-a angajat plenar în opera patriotică de înălțare a românilor din Țara Hălmagiului.

Ținutul Hălmagiului făcea parte integrantă din Comitatul Zărandului, socotit, pe bună dreptate, „o mică republică românească” sau „Dacia

mică”¹, fiind condus de o pleiadă de patrioți români, în frunte cu comitele Ioan Pipoș, vicecomitele dr. Iosif Hodoș, dr. Amos Frâncu, Sigismund Borlea, pentru a numi numai câțiva, fiind considerat „cel mai dinamic comitat românesc”². Alături de cei amintiți, în mișcarea națională declanșată și susținută de aceștia, se numără și preotul Nicolae Butariu din Bodești.

Absolvent al celor două focare arădene de cultură, Preparandia și Institutul Teologic, pe lângă activitatea pastorală și naționalistă, Nicolae Butariu a reușit să-și alcătuiască o bibliotecă al cărei renume a depășit cu mult sfera parohiei sale. După moartea acestuia, intervenția urmașilor a dus la risipirea cărților. În această situație, singura sursă de informare documentară referitoare la fondul de carte al bibliotecii rămâne catalogul descoperit de noi în Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Aradului.

Personalitatea complexă a acestui preot, deși prezentă prin referințe repetate în unele cercetări privind istoria mișcării naționale a românilor din Țara Zărandului (Teodor V. Păcățan³, Silviu Dragomir⁴), încă nu a generat o tratare mai cuprinzătoare a faptelor ce l-au făcut cunoscut.

Primul istoric arădean care îi închină câteva pagini preotului Nicolae Butariu este nepotul său, profesorul Traian Mager de la Școala Normală din Arad, care, în 1936, publică studiul *Preotul Nicolae Butariu (1844-1890)* apărut în revista arădeană „Hotarul” (anul III, nr. 6, iunie, 1936, pp. 94-96). Mai târziu îl va republica și în volumul *Ținutul Hălmagiului. Monografie. Cadrul istoric* (partea a III-a, Arad, 1937, pp. 117-126). Este prima încercare de a contura, în linii generale, un profil intelectual al distinsului cleric.

La studiile amintite se adaugă contribuțiile personale. În 1986, în urma descoperirii Catalogului bibliotecii, în studiul *Preotul Nicolae Butariu (1843-1890)*, publicat în revista „Mitropolia Banatului” din Timișoara (anul XXXIX, nr. 1 din 1989, pp. 87-95), am încercat o restituire mai amplă a personalității sale, făcând și o prezentare sumară a bibliotecii⁵. O

¹ Traian Mager, *Ținutul Hălmagiului. Monografie. Cadrul istoric*, Partea a III-a, Arad, 1937, pp. 44, 48.

² Vasile Netea, *Munții Apuseni, muzeu istoric și Pantheon al poporului român*, București, 1977, p. 184.

³ *Cartea de aur sau luptele politice-naționale ale românilor de sub coroana ungară*, vol. V, Sibiu, 1909.

⁴ Ioan Buteanu, București, 1928.

⁵ Personalitatea sa a făcut și tema comunicării: *Preotul bibliofil Nicolae Butariu din Bodești (jud. Arad) și Academia Română*, prezentată de noi la Sesiunea de comunicări

prezentare mai cuprinzătoare a bibliotecii am făcut-o în studiul intitulat, **Catalogul bibliotecii unui preot de sat din secolul al XIX-lea**, publicat în "Aradul cultural" (decembrie 1998, pp. 72-73). Despre activitatea culturală și de bibliofil al lui Nicolae Butariu ne-am ocupat în **Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)**, apărută la Cluj-Napoca în 2006 (pp. 394-396) și în **Clerici cărturari arădeni de altădată** (Arad, 2008, pp. 149-172).

În 1991, Gheorghe Țârcuș, necunoscând lucrarea noastră din 1989, în studiul, **Nicolae Butariu (1844-1890), luptător pentru drepturile românilor zărăndeni**, publicat în revista "Altarul Banatului" (Serie nouă, anul II/XLII, nr. 7-9, 1991, pp. 122-128), încearcă și el o reconstituire sumară a vieții și activității ilustrului preot din ținuturile hălmăgene.

Demersul de față este o încercare de a pune în lumină ilustra personalitate clericală care a trudit cu râvnă pilduitoare și folos pe altarul mișcării naționale și a culturii românești. Lucrarea este structurată în cinci părți, acoperind perioada de început a vieții, cu studiile și intrarea în viața publică, continuată cu activitatea pe tărâmul mișcării naționale, în domeniul școlar, apoi, despre activitatea desfășurată în domeniul bibliofiliei, punând accent pe conținutul bibliotecii preotului Nicolae Butariu și o prezentare tematică a ei. Lucrarea se încheie cu Anexele și Bibliografia folosită. În Anexe redăm **Catalogul bibliotecii, Actul de donațiune**, amândouă redactate de preotul Nicolae Butariu cu puțină vreme înaintea morții, și unele documente din care reiese intransigența de care a dat dovadă în timpul scurtei sale vieții. Reproducem și unele dintre articolele publicate în revistele arădene, "Speranța", "Lumina", "Tribuna", "Biserica și Școala", toate din Arad, și în "Familia" din Oradea.

Prin restituirea activității de cărturar și militant naționalist a preotului Nicolae Butariu, dovedim că și în secolele trecute, preotul de mir, a avut un rol deosebit de important în viața comunităților ecleziastice în care și-au desfășurat activitatea. Pe de altă parte, constatăm că și în mediul rural al secolului al XIX-lea, chiar și în așezări mici, situate la distanță apreciabilă de centrele mai importante, au existat preoți, cu multă știință de carte, care s-au integrat în promovarea vieții ecleziastice și culturale, desfășurând totodată și o bogată misiune pastorală în comunitățile lor, care impresionează în toate planurile.

Numele preotului Nicolae Butariu va rămâne pentru totdeauna în istoria ținuturilor zărăndene, ca unul care întreaga viață a închinat-o mișcării pentru drepturi sociale și naționale și pentru luminarea românilor în mijlocul cărora s-a născut, crescut și desfășurat activitatea.

Cazul preotului din Bodești nu este singular. Au mai existat preoți luminați care au fost conștienți de misiunea lor în parohiile încredințate spre păstorire⁶

⁶ Vezi: Pavel Vesa, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Arad, 2008, 520 p.

I.

Nașterea, studiile și intrarea în viața publică

Nicolae Butariu⁷ s-a născut la 5 ianuarie 1843⁸ în casa lui Lepădat și a soției sale Maria Butariu, agricultori din satul Bodești, nu departe de parohia Hălmagiu, din protopopoiatul cu același nume⁹. Tatăl său, era fiul preotului Nicolae Butariu din Bodești. Preotul Butariu, bunicul, s-a născut la Bodești în 1782, fiind hirotonit preot, la 20 iulie 1812, de către episcopul Pavel Avacumovici al Aradului (1786-1815) de la care primește și singhelia. Într-un document al vremii se menționează: “*Cu feciorul său¹⁰ într-o casă viețuiesc, fiindcă au cocie, bătrânul preot, când și când, să sloboade și la neguțătorie de bucate*”¹¹.

Satul Bodești, este așezat pe marginea stângă a drumului național Arad-Brad, fiind învecinat cu Vârfurile, la dreapta cu Leasa, Leștioara și apoi Hălmagiu, iar în stânga Mermești, Cristești și Bănești. Este amintit pentru prima dată în documente din 1441 (*Bodyfalva* – “*satul lui Bodia*”),

⁷ Butarii se îndeletniceau cu confecționatul de butoaie pe care le transportau la târguri pentru a fi vândute. Pentru originea numelui vezi: N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, p. 225.

⁸ În *Testimoniu scolastic* este menționat anul nașterii 1843 [Cf. Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Aradului (în continuare: A. A. O. R. Arad), *grupa III, dosar 141/1865*, doc. 373, f. 8-9], iar de pe crucea de la mormântul său și din studiile publicate de Traian Mager reiese că ar fi fost născut în 1844 [Cf. Traian Mager, *Preotul Nicolae Butariu (1844-1890)*, în “*Hotarul*”, anul III, nr. 6, iunie 1936, p. 94]. Noi luăm în considerare anul menționat de *Testimoniu școlastic*, fiind un document oficial, arhivat în original în arhiva Arhiepiscopiei arădene.

⁹ A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 141/1865*, doc. 737, f. 3, 8

¹⁰ Este vorba de tatăl preotului Nicolae Butariu junior.

¹¹ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad (în continuare: A. N. D. J. Arad), *Fond Episcopia ortodoxă română a Aradului, Acte școlare*, grupa IV, dosar 9 ½, 1854, f. 76.

apoi în 1519 (*Bogyafalva*), 1525 (*Bogyesthfalva*), 1806 (*Bogyesty*), 1850-1854 (*Bogesty*), 1913 (*Bogyafalva*)¹². Numele satului vine de la Bodea, familie care nu se mai întâlnește astăzi în sat, dar a cărei nume a rămas prin crângul *Valea Bodii*.

În 1869 satul avea 66 de case, 104 familii, 415 locuitori (213 bărbați; 202 femei), toți de confesiune ortodoxă¹³. În 1880 numărul lor scade la 326, ca după numai un deceniu să crească la 393. O creștere semnificativă este înregistrată în 1910, 443 locuitori, ca în 1922 să fie recenzați numai 416 locuitori¹⁴. În anii din urmă, satul avea 78 de gospodării cu un număr de 344 credincioși ortodocși.

În satul Bodești, încă în prima jumătate a secolului al XVIII-lea ,exista deja o biserică de lemn cu hramul „*Sfânta Treime*”¹⁵. Faptul că este menționat un antimis din 1770, sfințit de mitropolitul Carlovițului pentru biserica cu hramul „*Pogorârea Sfântului Duh*” din Bodești¹⁶, ne îndreptățește să credem că acesta este anul în care a fost înlocuit locașul vechi de cult cu altul nou și nu 1773, menționat într-o inscripție „din mijlocul dverilor”¹⁷. Din unele documente reiese că biserica a fost sfințită numai de protopopul Arsenie Adamovici al Hălmagiului în anul 1772¹⁸.

Construită din bârne masive de stejar așezată pe grinzi groase tot din stejar, numite în partea locului „subtoi”, sub care se află o fundație din piatră. Spre apus are un turn clopotniță, iar intrarea în biserică se face prin cele două uși, una în naos, în partea de sud, cealaltă la pronaos. Absida altarului, retrasă cu 0,50 m de fiecare parte, este poligonală. Din secolul edificării bisericii se remarcă iconostasul sculptat și pictura de pe el datorată zugravului Constantin Riakanul/Râșcanul¹⁹ căruia îi aparțin și numeroase

¹² Alexandru Roz, Kovach Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Arad, 1997, p. 64.

¹³ *** *Recensământul din 1869. Transilvania* (Traian Rotariu – coordonator; Maria Semeniuc, Mezei Elemer), Cluj-Napoca, 2008, pp. 46-47.

¹⁴ Al. Roz, G. Kovacs, *op. cit.*, p. 64.

¹⁵ Silviu Dragomir, *Statistici sârbești din dieceza Caransebeșului și a Aradului în veacul XVIII*, în „*Foaia Diecezană*”, nr. 10, 8 martie 1909, p. 5.

¹⁶ Ioana Cristache Panait, *Bisericile de lemn din centrul și nordul județului Arad*, în „*Revista Monumentelor Istorice*”, anul LXIV, nr. 1-2, 1995, p. 52, nota 8.

¹⁷ A. N. D. J. Arad, *fond citat, Acte școlare*, grupa IV, dosar 9 1/2, 1854, f. 64.

¹⁸ A. A. O. R. Arad, *grupa III, soar 17/1872*, doc. 454, f. 15v.

¹⁹ Originar din Râșca-Baldovin, situater la nord de Baia de Criș. Satul Râșca s-a maik numit și Riaca, de aici numele Riakanu cu care zugravul Constantin a semnat uneori. Cf. Ioan Godca, Horia Medeleanu, *Bisericile de lemn din județul Arad*, Ediția a II-a, Timișoara, 2009, p. 152, nota 1.

icoane aflate în *Colecția de artă bisericească* de la Mănăstirea Arad-Gai (nr. inv. 131-141)²⁰. Iconostasul a fost pictat direct pe peretele dintre absida altarului și naos, fiind compus din mai multe registre: icoanele împărătești, prăznicarele, apostolii și prorocii în medalioane, care încadrează *Răstignirea*. Elementele sculpturale de la cele trei uși, decorul icoanelor și motivele folosite la sculptarea porților împărătești, sugerează influențe ale barocului²¹.

La începutul deceniului patru al secolului al XIX-lea, biserica este îmbrăcată într-un veșmând pictural realizat, în timpul păstoririi bătrânului preot Nicolae Butariu, de către pictorul Ioan Demetrovici, așa după cum reiese din inscripția de la intrarea în biserică, deasupra ușii din naos:

„Zugrăvitus-au această s[fântă] biserică în anul 1831 și prin stăruința protopopului din Hălmagiu, Nicolae Adamovici și paroh Butar Nicolae și chitori Butar Lazăr, Butar Petru, Sida Toader, Lupea Nicolae. Zugrav Ioan Demetrovici”²².

Zugravul Ioan Demetrovici, un rol important a acordat *Ciclului Patimilor*, pictat pe bolta naosului, iar pe pereți fiind reprezentați sfinți mucenici și militari. De-a lungul anilor, biserica a fost reparată în mai multe rânduri.

Referitor la bătrânul preot Nicolae Butariu (1782-1864), episcopul Grigorie Comșa al Aradului (1925-1935), într-o lucrare a sa din 1933²³, afirmă că acesta a fost spânzurat de unguri în anul 1848, însă în rapoartele protopopului Petru Moldovan (1814-1868)²⁴ privitoare la atrocitățile ungarilor din acea perioadă, numele lui nu este menționat. Adevărul este că el a supraviețuit evenimentelor. A murit de bătrânețe în jurul vârstei de 82 de ani, în anul 1864²⁵. În perioada revoluției de la 1848-1849, preotul Nicolae

²⁰ I. C. Panait, *op. cit.*, p. 53; Idem, *Bisericile de lemn din eparhia Aradului*, în vol. „Episcopia Aradului. Istorie. Viață culturală. Monumente de artă”, Arad, 1989, p. 248; vezi și Horia Medeleanu, *Valori de artă veche românească*, Arad, 1986.

²¹ Marius Porumb, *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania. Sec. XIII-XVIII*, București, 1998, p. 46.

²² Ioan Godea, *Bisericile de lemn din România (nord-vestul Transilvaniei)*, București, 1996, p. 169; Pavel Vesa, *Bisericile de mir arădene între tradiție și modernitate*, Arad, 2000, pp. 112-113; Idem, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Cluj-Napoca, 2006, p. 584; I. Godea, H. Medeleanu, *op. cit.*, pp. 10-13.

²³ Grigorie Comșa, *Ortodoxia și românismul în trecutul nostru*, Arad, 1933, p. 139.

²⁴ Despre protopopul Petru Moldovan vezi: P. Vesa, *op. cit.*, pp. 116-123.

²⁵ Idem, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, p. 284.

Butariu senior, a avut mult de suferit, iar bisericii i-a fost furat antimisul de pe Sfântul Prestol²⁶.

Crescut și educat sub influența bunicului său dinspre tată, tânărul Nicolae, după absolvirea a patru clase gimnaziale în Hălmagiu²⁷, cu o adâncă sete de cunoaștere, urmează cursurile Preparandiei din Arad, pe care le-a absolvit în anul școlar 1861-1862. La recomandarea protopopului Petru Moldovan²⁸ al Hălmagiului, urmează cursurile Institutului Teologic din Arad pe care le-a absolvit, cu rezultate foarte bune, la sfârșitul anului școlar 1864-1865²⁹.

Școlile urmate la Arad, au plămădit un teolog eminent, cu un solid bagaj de cunoștințe, cu aplecare spre carte, fiind influențat de o pleiadă de profesori precum Alexandru Gavra (1797-1884)³⁰, Andrei Alexandru Papp (1825-1878)³¹, Miron Moise Romanul (1828-1898), viitorul episcop al Aradului (1874)³², mai apoi mitropolit al Ardealului (1874-1989). Între colegi, la Preparandie, i-a avut pe Andrei Vățian din Obârșia de pe valea Mureșului, tatăl viitorului protopop Traian Vățian³³ al Aradului și profesor la Institutul Teologic din Arad; George Lupșa, mai târziu preot în Dieci³⁴ și ginerele preotului profesor Ioan Rusu de la Preparandia arădeană, apoi paroh

²⁶ Acest fenomen nu a fost singular. Tot acum au fost furate antimisele și de la bisericile de la încă trei parohii (Hălmăgel, Râșculișa, Târnava) și cinci filii (Brotuna, Mermești, Țohești, Vața de Jos, Vozdoci), cf. A. N. D. J. Arad, *Fond Episcopia ortodoxă română a Aradului, Actele revoluției de la 1848-1849*, dosar 187/1850, f. 3; vezi și Pave31 Vesa, *Eparhia Aradului în perioada episcopului Gherasim Raț (1835-1850)*, Arad, 2008, p. 244..

²⁷ A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 17/1872*, doc. 454, f. 5v-6.

²⁸ Despre el vezi: Vasile I. Buta, *Un om uitat: protopresbiterul Petru Moldovan (1814-1868)*, în "Altarul Banatului", anul X (XLIX), Serie nouă, nr. 7-9, 1999, pp. 122-133; P. Vesa, *op. cit.*, p. 551; Idem, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Arad, 2008, pp. 116-123.

²⁹ A. A. O. R. Arad, *grupa I, dosar 141/1865*, doc. 737, f. 8-9; Teodor Botiș, *Istoria Școlii Normale (Preparandiei) și a Institutului Teologic Ortodox Român din Arad*, Arad, 1922, pp. 456, 699.

³⁰ Pentru amănunte despre Alexandru Gavra vezi: P. Vesa, *Eparhia Aradului în perioada episcopului Gherasim Raț (1835-1850)*, pp. 313-317.

³¹ Pentru amănunte despre Andrei Alexandru Papp vezi: Idem, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, pp. 142-148.

³² Pentru amănunte despre Miron Moise Romanul vezi: Idem, *Episcopii Aradului. 1706-2006*, Arad, 2008, pp. 146-152.

³³ Pentru amănunte despre Traian Vățian vezi: Idem, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, pp. 249-252.

³⁴ Pentru amănunte despre George Lupșa vezi: *Ibidem*, pp. 180-186.

în Arad; Petru Hălmăgean din Crocna care provenea dintr-o adevărată “dinastie” de clerici ortodocși³⁵. Imediat după absolvirea cursurilor Preparandiei arădene, se căsătorește cu Ana, născută tot Butariu³⁶, cu care are două fete (Amalia, moartă de tânără și Elena³⁷, căsătorită cu învățătorul Petru Mager³⁸) și un băiat³⁹.

³⁵ Pentru amănunte vezi: Idem, *Comuna Dieci. Monografie istorică*, Arad, 2009, pp. 151-153.

³⁶ Ana Butariu era fiica lui Mihai Butariu (se zice că acesta a trăit 120 de ani) și Dorea Leucean (din Leauț). Ana a mai avut frați pe: Lazăr, Ilie, Mihai, Maria, Anuța și Trina. Ilie a avut ca fii pe Traian, George, Nasta și Chiva. Traian, căsătorit cu Anuța Moțica (din Leștioara) au avut pe: dr. Miron Butariu avocat în Arad și pe Ioan, agricultor în Bodești. Cf. Tr. Mager, *Ținutul Hălmagiului*, III, p. 126.

³⁷ Elena Butariu s-a născut în anul 1863 și a trăit 78 de ani, a murit în Bodești la 21 septembrie 1941. A fost căsătorită cu învățătorul Petru Mager. Este reprezentată tipică a unei străvechi elite de preoți-țărani, nepărăsindu-și satul de la naștere până la moarte, ea fiind, timp de peste o jumătate de veac, în acel sat de munte susținătoarea și îndrumătoarea tradiției, a cinstei și a omeniei. Au avut șase copii: pe Traian Mager, profesor la Preparandia din Arad și autorul cunoscutei monografii *Ținutul Hălmagiului*; dr. Aurel Mager, medic; dr. Romulus Mager, magistrat; Cornel Mager, agricultor; Valeria, măritată cu preotul Gheorghe Constantin în Brașov și Silviu Mager, notar în Pecica. [Cf. Tr. Mager, *Ținutul Hălmagiului*, III, p. 126; “Biserica și Școala”, anul LXV, nr. 39, 28 septembrie 1941, p. 324.] “Leagănul Magereștilor este Vidra (plasa Hălmagiu), formată din familiile: Petrișor (56), Mager (47), Mihuța (23), Gârgariu (10), Todor, Todorel (9), Ilica (9) și încă alte șapte neamuri mai mici, imigrate (12). (Parantezele arată numărul proprietarilor funciari în situația de la 1866 conform cărții funduare)”. În familia Mager, din care se trage protopopul Traian Iulius Mager (1865-1909), tatăl episcopului Andrei Magieru, erau șapte frați, unii mergând gineri. Dintre aceștia Ioan Mager (1839-1907) s-a căsătorit în Lazuri cu Maria Coiu (1843-1908), având cinci copii: Petru Mager, învățător; Ioan (copiii Aurel, notar în Șomoșcheș, Petru, funcționar în Arad și alți trei acasă); George; Anuța; Rozalia. Cf. Tr. Mager, *Ținutul Hălmagiului*, III, p. 125, nota 3. Pentru genealogia Magereștilor vezi și: Viorel Nan, *Profesorul Traian Mager*, în “Altarul Banatului”, anul III (XLII), 1992, nr. 1-3, pp. 86-92.

³⁸ Petru Mager (1862-1923) a studiat două clase gimnaziale la Beiuș (1875-1877), apoi Preparandia din Arad (1877-1880). A fost învățător în Lazuri, apoi în Bodești. S-a distins în domeniul pomiculturii, înființând cele dintâi pepeniere de pomi fructiferi cultivând, îndeosebi, soiuri nobile de meri care s-au răspândit apoi în tot ținutul. În mormântat lângă socrul său Nicolae Butariu, crucea lui de marmoră, ridicată la 29 iunie 1931, are următoarea inscripție: “A[ci] o[d]dihnește] r[obul] l[ui] D[umnezeu] Petru Mager, 13 XII 1862 – 15 XI 1923, învățător în Bodești. Te pomenească și concetățenii pentru că i-ai învățat să cultive pomi. Pomeniți-l, să-i fie țărâna ușoară !”, cf. Tr. Mager, *op. cit.*, III, p. 125-126, nota 3.

³⁹ A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 17/1872*, doc. 454, Ioan Groza, *Descrierea preoțimeii de religiuina dreptcredincioasă orientală, care se află în comunitățile proptopresviteratului Hălmagiu pe anulul 1871*, f. 5v-6.

După absolvirea cursurilor preparandiale, urmează pe cele clericale de la Institutul Teologic arădean. În luna iunie a anului 1865, pe când se afla în cursul al III-lea ca teolog la Arad, atât credincioșii din Bodești, cât și cei din filia Mermești, îl cer să le fie hirotonit ca preot, în locul bunicului său, decedat în urmă cu un an. Urmare raportului nr. 161/1865 al protopopului Petru Moldovan, la 12 septembrie 1865, tânărul teolog Nicolae Butariu a fost hirotonit diacon, iar după numai câteva zile, la 19 septembrie, preot, prin punerea mâinilor episcopului Procopie Ivașcovici al Aradului (1850-1873)⁴⁰.

După practica liturgică îndătinată, săvârșită în catedrala din Arad, la 15 octombrie 1865 a fost introdus în parohie de către protopopul Petru Moldovan, asistat de preoții Maxim Popescu din Bănești și Arsenie Țărcuș din Hălmagiu, după cum însuși preotul Nicolae Butariu mărturisește într-o însemnare făcută pe filele unei *Evanghelii*, aflată odinioară în strana bisericii din Bodești⁴¹.

Absolvent al celor două focare arădene de cultură, Preparandia și Institutul Teologic, răsărite dintr-o puternică și seculară tradiție națională, preotul Nicolae Butariu a fost format în spiritul național al epocii și în cel al luptei pentru drepturi sociale și naționale ale românilor. Își începe activitatea în anul 1865, cu puțin timp înainte de încheierea pactului dualist (1867) și a desfășurat-o din plin în această epocă de pregătire spirituală a desăvârșirii unității de stat a poporului român, mișcare ce și-a pus amprenta pe întreaga sa activitate culturală și politică de mai târziu.

Remarcabila sa figură, aduce în lumină timpul zbuciumatei epoci de maximă tensiune a luptei de eliberare a românilor transilvăneni. El s-a dăruit propășirii neamului românesc din părțile Hălmagiului, desfășurând o bogată activitate culturală, bisericească și politică în aceste ținuturi. A desfășurat și o frumoasă activitate publicistică, cu articole de literatură bisericească și alte chestiuni culturale și naționale, fiind colaborator la unele periodice ale vremii, "*Speranța*"⁴², "*Lumina*"⁴³, "*Biserica și Școala*"⁴⁴, "*Tribuna*"⁴⁵, toate de la Arad, "*Familia*" (Oradea)⁴⁶ și "*Federațiunea*" (Pesta).

⁴⁰ *Ibidem*, doc. 737, f. 11; *Idem*, grupa a III-a, dosar 17/1872, doc. 454, Ioan Groza, *op. cit.*, f. 5v-6.

⁴¹ Tr. Mager, *op. cit.*, III, p. 118.

⁴² *Chemarea preotului*, în "*Speranța*", anul I, nr. 4, 15/27 martie 1869, pp. 25-26; "*Speranța*", anul I, nr. 10, 15/27 iunie 1869, pp. 82-83.

⁴³ *Cum stăm cu școala și cu învățământul popular ?*, în "*Lumina*", anul II, nr. 7, 8/20 februarie 1873, p. 37.

⁴⁴ *Starea școalelor și a învățământului în protopopiatul Hălmagiului*, în "*Biserica și Școala*", anul II, nr. 51, 17/29 decembrie 1878, pp. 405-406; (în colaborare cu Filip Leuca și

Rămas văduv la numai 32 de ani, soția a trecut la cele veșnice în 1872, a trebuit să-și crească singur copiii, un băiat și două fete⁴⁷. Greutățile vieții și boala⁴⁸ cu care s-a confruntat în ultima parte a vieții, au determinat ca, în 1890, la vârsta de numai 47 de ani și “după un morb de trei săptămâni în 20 a l. c. încetă din această viață pământească, iară în 22 a l. c. [n. n. octombrie] rămășițele lui pământești, spre eterna odihnă se așezară în cimitirul din Bodești. După răposatul nu mai rămân nici văduvă nici orfani”⁴⁹. A fost înmormântat lângă altarul bisericii de lemn din Bodești, iar crucea de la mormântul său are următoarea inscripție:

“Aci se odihnesc osemintele preotului Nicolae Butariu rep[osat] în etate de 46 ani, anul 1890 october 20. Fic-i țărâna ușoară !”.

Preotul Nicolae Butariu, în cei 25 de ani de activitate clericală, așa după cum vom vedea, a fost un om devotat vieții publice, neglijându-și complet interesele materiale.

Nicolae Joldea) *Apel către preoții din protopresbiteratul Hălmagiului*, în “Biserica și Școala”, anul VII, nr. 5, 30 ianuarie/11 februarie 1883, pp. 35-38; *Meditațiuni despre biserică și școli*, în “Biserica și Școala”, anul VII, nr. 12, 20 martie/1 aprilie 1883.

⁴⁵ *Scrisoarea deschisă a preotului Nicolae Butariu din Bodești insistând pentru crearea condițiilor necesare dezvoltării gimnaziului din Brad*, în “Tribuna”, anul V, nr. 95, 28 aprilie/10 mai 1888, p. 378.

⁴⁶ *La fondarea unui teatru național*, în “Familia”, anul V, nr. 38, 21 septembrie/3 octombrie 1869, pp. 445-446.

⁴⁷ A. A. O. R. Arad, *grupa III, dosar 35/1874*, doc. 563.

⁴⁸ În anul 1870, episcopul Procopie Ivașcovici hirotonea preot pe Toma Nicoară care își începe activitatea preoțească ca și capelan pe lângă Nicolae Butariu, cf. Idem, *grupa III, dosar 17/1872*, doc. 454, Ioan Groza, *op. cit.*, f. 5v-6. Dintre urmașii preotului Nicolae Butariu, amintim: Traian Popovici (1890-1891), Petru Sirca (1893-1895), Ioan Serban (1896-1934), Emil Borza (1935-1939), Ioan Mizeș (1940).

⁴⁹ A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 387/1890*, doc. 4854, f. 1. Raportul protopopului Ioan Groza al Hălmagiului, care prin adresa nr. 258 anunța Consistoriul eparhial arădean despre răposarea preotului Nicolae Butariu.

II. Militant naționalist

„Arma cuvântului este arma noastră”

Specificul condițiilor politice din Transilvania celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, îl constituie faptul că situația creată prin încheierea pactului dualist din 1867, nu a fost acceptată de majoritatea absolută a populației transilvănene, românii s-au opus tot mai puternic asupririi ce se înăsprea. Preotul Nicolae Butariu se număra și el printre cei care nu voiau să recunoască hegemonia ungarilor pe care o combătea ori de câte ori avea ocazia, răscolind masele și îndemnându-le la rezistență națională prin discursuri vehemente, ceea ce-i atrage ura autorităților.

În 1869, din inițiativa lui Dionisie Păscuțiu⁵⁰ din Arad, s-a adunat o sumă de bani pentru ridicarea la Gurahonț a unui monument la mormântul lui Ioan Buteanu, prefectul de la 1848. Festivitatea de inaugurare a monumentului s-a desfășurat în ziua de 10 septembrie 1869, la Gurahonț, în prezența unui număr considerabil de intelectuali români, în frunte cu foști prefecti, protopopul Simeon Balint, Axente Sever și *„însuși Avram Iancu apăru cu hainele-i zdrențoase, ca un simbol al tragediei neamului său”*. Festivitatea a început la orele 11 cu 50 de salve de tun, s-a cântat imnul național, apoi alte cântări naționale, după care, osemintele lui Ioan Buteanu au fost scoase din mormântul vechi și așezat sicriul în mormânt nou.

⁵⁰ Dionisie Păscuțiu (1825-1902) s-a născut la 1825 în Genetea (Bihor). A studiat teologia și dreptul, alternând profesiunile de profesor, protopop și avocat. Dintre lucrările lui se remarcă cele filologice scrise în limba maghiară, în care se dovedește a fi un înfocat apărător al latinismului. A murit în anul 1902 la Nagyszombat, în Ungaria. Pentru amănunte vezi: Octavian Lupaș, *Dionosiu Păscuțiu*, în *„Hotarul”*, anul I, nr. 3, 1933.

Dionisie Păscuțiu, martor ocular la eveniment, declara în revista „*Federațiunea*”:

“era frumos și pătrunzător a vedea mulțimea poporului român la serbarea aceasta cu câtă pietate ascultă cuvintele vorbitorilor, cum dorea a ști cum a fost acela, a cărui trup înainte cu 20 de ani spânzură de salcia deja dispărută ? Și când auzia din gurile oratorilor, că cine a fost și pentru ce a suferit martiriu, li se umpleau ochii de lacrimi. Plângeau mai vârtos cei ce au fost martori oculari la supliciu”⁵¹.

Cu ocazia desfășurărilor evenimentelor de la Gurahonț, „*tânărul preot și iluminatul luptător naționalist*” Nicolae Butariu din Bodești, după cuvântările emoționante ale lui Simeon Balint, Mircea B. Stănescu⁵² și ziaristul Ioniță Bădescu, în cuvinte alese a clogiat personalitatea lui Ioan Buteanu, patriotismul lui și sacrificiul pe care l-a adus acest martir al românilor pe altarul de jertfă al națiunii sale. Impresionant a fost sfârșitul cuvântării. După ce a evocat amintirea lui Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, precum și umbra răzbunătoare a lui Horia, a încheiat:

“Deci fraților români, Ioan Buteanu a luptat pentru dreptate, libertate și egalitate. El a căzut. Să începem și noi acolo, să nu încetăm, între barierele legii, a susține lupta, a reclama dreptatea, egalitatea și libertatea. Arma cuvântului este arma noastră, la care nu vom renunța niciodată și dacă această armă a noastră nu va avea rezultatul dorit o vom lăsa fiilor noștri. Astfel blăstămul lor nu ne va urmări”⁵³.

Preotul Ioan Hălmăgean, de naștere din Crocna⁵⁴, fiind de față la această manifestație, își amintea, din cuvântarea lui Nicolae Butariu:

⁵¹ T. V. Păcățian, *op. cit.*, vol. V, p. 226.

⁵² Mircea V. Stănescu (1841-1888) s-a născut în Arad, la 23 februarie 1841, de profesie avocat, el a fost unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai politicii și culturii românești, la Arad. La 30 noiembrie 1888 a trecut la cele veșnice.

⁵³ T. V. Păcățian, *op. cit.*, vol. V, pp. 225-226; S. Dragomir, *op. cit.*, p. 82, 83. După informațiile Elenei Mager, fiica lui Nicolae Butariu și soția învățătorului Petru Mager, discursul rostit la reînhumarea lui Ioan Buteanu fusese mult mai vehement decât textul publicat în „*Federațiunea*”, citat de Silviu Dragomir. Pentru că autoritățile ungurești începuseră persecuțiile la dresa intelectualilor care au luat parte la manifestațiile de la Gurahonț, Nicolae Butariu a fost nevoit să publice un text mult retușat. Fiica sa povestea că erau vizitați noaptea de „*persecutori*” care căutau manuscrisele și corespondența tatălui său, cf. Tr. Mager, *Ținutul Hălmăgiului. Monografie. Cadrul istoric*, Partea a II-a, Arad, 1937, p. 46.

⁵⁴ Ioan Hălmăgean (1858-1940), s-a născut la 1858 într-o familie preotească din Crocna, a studiat la Institutul Teologic din Arad, după care a funcționat ca preot în Tomești

“pasagiul în care acesta reliefând principiul libertății economice și naționale a luptat prin revoluția de la 1848, zugrăvea poporului în mod foarte plastic iobăgia ungurească: cum țărăncile noastre purtând alvia cu copilul mic pe cap erau silite să meargă la lucrul câmpului pe moșia nemeșului, chiar la depărtare mare, în alt sat”⁵⁵.

Discursul a fost publicat în “Federațiunea” într-o formă mult prescurtată, “*pentru a stăvili pornirile ungurești*”, care s-au năpustit asupra intelectualilor care au participat la întrunirea de la Gurahonț. Fiica preotului Nicolae Butariu, Elena, povestea cum erau “*călcați în toiul nopții de persecutorii cari căutau după manuscrise și corespondența tatălui său*”⁵⁶.

Discursul nu a rămas fără urmări pentru Nicolae Butariu. A fost acuzat că instigă poporul român contra națiunii maghiare. La 23 noiembrie 1869, procurorul regal Angyal Lajos, se adresează vicecomitelui comitatului Zarand, Amos Frâncu, cerând delegarea pretorului și a juratului de la Hălmagiu să procedeze la interogarea lui Butariu pentru acel “*discurs instigator*” ținut la Gurahonț în ziua de 10 septembrie 1869. Se mai cerea interogarea lui „*Secula, avocat*”⁵⁷, *Tallos Constantin jurat*⁵⁸, *Moga Ioan comerciant din Hălmagiu, Brânduș avocat, Popa Teodor*⁵⁹, *Papp Ladislau pretor, Balint Simion protopop, Axente Sever, Avram Iancu, Horgia casier, Papp Grațian jurat*”⁶⁰.

Considerat un element primejdios siguranței statului, a fost, de aici înainte, în permanență supravegheat, percheziționat de “*persecutorii*” care adesea îi călcau domiciliul în miez de noapte, spre marea spaimă a familiei și a vecinilor.

(protopopiatul Hălmagiu) apoi în Igrış (protopopiatul Comloșul Mare) unde a păstorit peste patru decenii. A fost un preot model fiind distins cu brâu roșu. A avut trei copii (Sever, Iuliu, profesor de religie la Arad și Liviu, medic). Pe când avea vârsta de 82 ani, la 28 ianuarie 1940 a trecut la cele veșnice fiind înmormântat în cimitirul “Pomenirea” din Arad. Cf. “Biserica și Școala”, anul LXIV, nr. 6, 4 februarie 1940, p. 52.

⁵⁵ Tr. Mager, *op. cit.*, III, p. 122, nota 2.

⁵⁶ *Ibidem*, III, p. 122; *Ibidem*, II, p. 46, nota 2.

⁵⁷ Despre George Secula vezi: Romulus Neag, *Personalități brădene în lumina istoriei*, Brad, 2006, pp. 287-293.

⁵⁸ Despre Constantin Talos-Tălășescu vezi: Tr. Mager, *op. cit.*, III, pp. 144-146.

⁵⁹ Despre avocatul Teodor Pop vezi: R. Neagu, *op. cit.*, pp. 90-93.

⁶⁰ A. N. D. J. Arad, *Fond Prefectura județului Arad, Actele comitatului Zărând*, nr. 2499/1869, f. 1-2; Andrei Caciora, Nicolae Roșuț, *Aradul în lupta pentru eliberare socială și națională. Documente*, vol. I, Arad, 1978, doc. 21, pp. 129-131.

Nu la multă vreme după incidentul de la Gurahonț, din Arad, este trimisă o comisie de anchetă pentru a face percheziție la domiciliul preotului din Bodești, pe motiv că între ziarele la care era abonat ar fi primit și o „*proclamațiune revoluționară*”, intitulată Horia, care se presupunea că ar fi provenit din România, și în care se milita pentru o *Daco-Românie*⁶¹. În realitate, proclamația i-a fost expediată din Torino de către Ioachim C. Drăgescu, preotul Nicolae Butariu fiind denunțat organelor represive de Szabo Dencs, dirigintele poștei din Hălmagiu, care aduce la cunoștința preturii, că în ziarele la care era abonat, a primit două „*proclamațiuni revoluționare*”, numite de autorul sesizării „fluturași”⁶². Imediat după primirea lor, preotul Butariu le-a a predat solgăbirăului din Hălmagiu⁶³.

Incidentul nu a fost trecut cu vederea de presa vremii. Revista „*Familia*” de la Oradea, în nr. 45 din 9/21 noiembrie 1869, îl menționa după o gazetă de limbă maghiară.

“Proclamațiuni revoluționare. Un jurnal unguresc scrie în zilele trecute, că părintele Nicolae Butariu a primit în o foaic italiană niște proclamațiuni revoluționare românești. După foaia numită tot asemenea proclamațiuni au sosit și la poșta din Baia de Criș. Speditorul poștal din Hălmagiu a raportat la comitele suprem despre acest incident, afirmând în raportul său, că literile cu care sunt tipărite proclamațiunile seamănă mult cu literile jurnalului Federațiunea. Comitele suprem înștiință pe guvern despre acestea numai decât și în urma acestora în tipografia unde se tipărește Federațiunea se făcu cercetare, dar nu se găsi nimica”⁶⁴.

Represaliile organizate în cazul preotului Nicolae Butariu și agitația creată de autorități, la propunerea vicecomitelui dr. Amos Frâncu, au făcut obiectul unei dezbateri speciale în cadrul “*adunării municipale*”, din 6-7 decembrie 1869, a comitatului Zărand, trimițându-se guvernului din Budapesta un protest împotriva încercărilor autorităților de a motiva nemulțumirile populației românești prin așa pretinsele “*instigațiuni*”,

⁶¹ T. V. Păcățian, *op. cit.*, vol. V, pp. 226-227; Nicolae Roșuț, *Legăturile Aradului cu România între anii 1800-1918*, în “*Ziridava*”, X, 1989, p. 250.

⁶² A. N. D. J. Arad, *Fond Comitat Zărand, Actele comitatense*, dosar 2355/1869; Gelu Neamțu, *I. C. Drăgescu, militant pentru republică și dacoromânism (1866-1867)*, în “*Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj*”, Tom XV (1972), p. 279; Idem, *Momente zbuciumate din lupta românilor pentru realizarea Dacoromâniei 1848-1918*, Cluj-Napoca, p. 152.

⁶³ T. V. Păcățian, *op. cit.*, vol. V, p. 227.

⁶⁴ “*Familia*”, anul V (1869), nr. 45 din 9/21 noiembrie, p. 538.

arătându-se în schimb adevăratele cauze ale acestor nemulțumiri. În protestul formulat de Sever Secula, se subliniază că discursul de la Gurahonț al preotului Nicolae Butariu, ca și primirea unor proclamațiuni, nu pot fi interpretate ca acte ostile statului. Se mai arăta în continuare că sunt într-adevăr nemulțumiri în rândul românilor, ele fiind însă determinate de tratamentul descriminărilor la care este supus, mai ales în ce privește problema naționalităților, “*că dacă sunt nemulțumiri și neîndestulări în popor, acelea provin cu totul din alte cauze*”. Asuprirea națională și problema unirii Ardealului cu Ungaria, sunt menționate în protest ca principale cauze ale nemulțumirii românilor⁶⁵.

În urma protestului înaintat de vicecomitele dr. Amos Frâncu, ura autorităților ungare s-a răsfrânt și mai mult asupra lui Nicolae Butariu. În 1874 este anchetat din nou, judecat iar prin sentința nr. 5 128 din 7 octombrie 1874 a Tribunalului din Baia de Criș, este condamnat la șase săptămâni de închisoare⁶⁶. În perioada detenției din închisoarea de la Baia de Criș, a avut la el o carte de predici a lui Petru Maior⁶⁷, iar la predica de la Sfântul Nicolae, face următoarea însemnare:

“Suvenire. Întru adevăr tristă și dureroasă este și va fi pentru mine ziua de 6 decembrie 1874, care încă a înmulțit zilele suferințelor mele aflându-mă în acest inchiționalu la comitat. Oh ! eu plâng acum și nu știu de voi mai râde oare în această viață ? Preotul Nicolae Butariu, m. p.”⁶⁸

Avea vârsta de doar 31 de ani și până la moarte nu a mai râs. A căzut “*victimă a sentimentelor [...] sincere, libere și independente*”, după cum el însuși avea să mărturisească într-un memoriu din 1 ianuarie 1879 adresat Consistoriului mitropolitan din Sibiu.

“Vrăjmașii mei neînpăcați căutară a se răzbuna contra mea prin cele mai infernale intrigi care formară neagra cunună compusă din veninoasele flori: violență publică și amenințare periculoasă contra securității de viață,

⁶⁵ T. V. Păcățian, *op. cit.*, vol. V, pp. 227-230.

⁶⁶ A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 160/1874*, doc. 1955, f. 1.

⁶⁷ Credem că este vorba de: *Prediche sau învățăături la toate duminicile și sărbătorile anului*, vol. I-III, Buda, 1810-1811, 237 + 296 + 92 p. Cartea nu este menționată în *Catalogul bibliotecii*, posibil să fi fost împrumutată sau dăruită unui preot. Un lucru este sigur, în primele decenii ale secolului al XX-lea, cartea se afla în posesia preotului Nicolae Florea din Baia de Criș. Cf. Tr. Mager, *Preotul Nicolae Butariu (1844-1890)*, p. 95, nota 14.

⁶⁸ Idem, *op. cit.*, III, p. 64.

falsificare de documente, încercare de înșelăciune și alte escese și criminalități”.

Cine puteau fi dușmanii preotului Nicolae Butariu ?

“Oficialii de la județul din Hălmagiu cât și cei de la Tribunalul din Baia de Criș precum și vreo câțiva de la administrațiunea politică și bisericească - toți cei mai de frunte și mai de influență, a căror răzbunare contra mea fu căci nu făcui parte din clica lor ca un mameluc, orb, mut și surd și desbrăcat de toate simțirile omenesci în fața rapacităților și măcelurilor și a românismului cu care făceau atâta sfoară în țară și pentru că mai apoi avui și cutezanța a desaproba această procedere falsă și hoțască până și pe calea dinastice și ai combate cu toate ocaziunile fără nici o cruțare, făcându-i atenți la urmele triste ce vor lăsa în urma lor”⁶⁹.

Erau represiunile care s-au răsfrânt asupra lui datorită severității pe care o avea vizavi de nedreptățile pe care le aveau de suportat românii zărândeni din partea autorităților austro-ungare impuse după încheierea pactului dualist.

Aceste îndrăzneli i-au atras și ura autorităților ecleziastice, având parte din nou de anchete și procese. Ajunge în conflict cu protopopul Ioan Groza al Hălmagiului⁷⁰ pe care îl acuza ca fiind unul dintre persecutorii săi. În martie 1880 scria Consistoriului eparhial arădean: “*Abea acum înțăleg că ați făcut iscoadă din protopopul meu față de cele două procese în care județul reg. din Hălmagiu mă condamnase la oareșcare arest precum și față de nu știu de ce încercări de unire !*”⁷¹. Într-o altă scrisoare, adresată în aprilie 1890 aceluiași Consistoriu eparhial, demască unele abuzuri pe care le săvârșeau autoritățile locale comitatense și chiar cele ecleziastice. Era foarte îndurerat de faptul că în cadrul protopopiatul Hălmagiu, toate “*Bisericile, preoții, învățătorii, poporul și tot ce pică în cale sunt despoiate și jefuite în cel mai îngrozitor mod. Parohiile și stațiunile învățătoarești au ajuns marfă de speculă încât mai în tot anul se vând la licitație celui ce dă mai mult*”⁷².

Urmarea a fost că la 18 august 1880, Consistoriul eparhial arădean trimite pe protopopul Constantin Gurban al Butenilor pentru a-l ancheta pe preotul din Bodești. În raportul său, protopopul Gurban, arăta despre Nicolae

⁶⁹ A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 43/1875*, doc. 31, f. 108.

⁷⁰ Protopopul Ioan Groza (1830-1905) s-a remarcat printr-o îndelungată și susținută activitate desfășurată în plan bisericesc și școlar în ținuturile hălmăgene. În relația cu preotul Nicolae Butariu ea se situa de partea autorităților civile.

⁷¹ A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 43/1875*, doc. 700, f. 17-18.

⁷² *Ibidem*, doc. 1140, f. 5.

Butariu că “are părți și bune, care poate sunt spre folosul multora, nu voi să zic a întregului tract”⁷³. Protopopul Butenilor nu greșea cu nimic.

Un neopot al preotului Nicolae Butariu, Miron Butariu, ajuns învățător în Roșia (comuna Dieci), în anul 1943, își amintea că bunica lui îi povestea, când era copil, despre suferințele îndurate de “moșul meu, preot”, care i-a cerut să țese pânză în tricolor românesc, pe care a dus-o într-o zi târg la Hălmagiu cu scopul de a “deștepta în popor ideea și sentimentul național românesc. A fost moșu-meu înhățat de către jandarmii unguri și întrebat că pentru ce a cutezat să aducă în târg obielele acele murdare și moșul le-a răspuns că este sărac și le-a adus spre vânzare. Imediat a fost aruncat în temniță”⁷⁴.

Acest episod este mărturisit și de Tr. Mager⁷⁵ care deținea informația de la preotul Sinesic Șerban din Tisa, prezent la această manifestație, nu își amintea însă în ce an, “dar la alegerea lui Sigismund Borlea”⁷⁶, crezând că poate promova cauza candidatului naționalist. Traian Mager, spre deosebire de Miron Butariu, menționează că drapelul românesc a fost purtat prin târgul de la Hălmagiu de un servitor al preotului Nicolae Butariu.

Preotul Butariu a militat și pentru înfăptuirea unor instituții românești care aveau menirea să pregătească rezistența neamului românesc din Transilvania în mișcarea pentru drepturi naționale. A activat în *Asociațiunea națională arădeană pentru cultura și conservarea poporului român*, a cărui membru a devenit în ședința din 2 septembrie 1869⁷⁷.

⁷³ *Ibidem*, doc. 2141, f. 9.

⁷⁴ (Miron) Butariu, *Sfințirea bisericii din Roșia-Sebiș*, în “Biserica și Școala”, anul LV, nr. 1-2, 4-11 ianuarie 1931, p. 8. Acest episod este mărturisit și de Tr. Mager în *Ținutul Hălmagiului*, III, p. 123; *Idem*, *Aspecte din Munții Apuseni. Note dintr-o excursie școlară*, publicat în “Anuarul Institutului Teologic și al Școalei normale ortodoxe-române din Arad pe anul școlar 1923-24”, Arad, 1925, p. 23. Traian Mager deținea informația de la preotul Sinesic Șerban din Tisa care fusese prezent la această manifestație, nu își amintea însă în ce an, “dar la alegerea lui Sigismund Borlea”, crezând că poate promova cauza candidatului naționalist. Traian Mager, spre deosebire de Miron Butariu, menționează că drapelul românesc a fost purtat prin târgul de la Hălmagiu de un servitor al preotului Nicolae Butariu.

⁷⁵ Tr. Mager, *Ținutul Hălmagiului*, III, p. 123; *Idem*, *Aspecte din Munții Apuseni. Note dintr-o excursie școlară*, publicat în “Anuarul Institutului Teologic și al Școalei normale ortodoxe-române din Arad pe anul școlar 1923-24”, Arad, 1925, p. 23.

⁷⁶ Despre Sigismund Borlea vezi: R. Neag, *op. cit.*, pp. 38-41.

⁷⁷ A. N. D. J. Arad, *Fond “Astra”, despărțământul cultural al jud. Arad, dosar 80/1868*, doc. *Consemnarea diplomelor extradate membrilor asociațiunii, 1868-1869*, f. 6; Diploma avea nr. 231, Seria 219, semantă de Ioan Popovici Desseanu, “președintele ședinței

La apelul lui Iosif Vulcan adresat tuturor românilor, *Să fondăm teatru național*, din vara anului 1869, publicat în revista “*Familia*” (nr. 29 și 30) de la Oradea, în care accentuează rolul pe care îl are teatrul în ridicarea culturală a popoarelor, chemându-și conaționali să fie promotorii ideii înființării unui teatru național. Această idee a fost sprijinită de cele mai alese spirite ale epocii. Ideea pătrunsese adânc în rândurile intelectualilor, preoți, învățători și alți oameni luminați din mediul rural, susținând cu multă căldură aceste inițiative.

Ideea înființării teatrului național românesc în Transilvania a fost sprijinită de cele mai alese spirite ale epocii, pătrunse adânc și în rândul elitei satelor susținând aceste indei progresiste. Între susținătorii activi se numără și preotul Nicolae Butariu, care, în articolul, *La fondarea unui teatru național*, publicat în “*Familia*”⁷⁸ cu prilejul înființării “*Societății pentru crearea unui fond de teatru român*”, în cuvinte înflăcărate pornite dintr-un curat sentiment de iubire națională, își chema conaționali să fie promotorii unui teatru național și să inițieze acțiuni de colectare de fonduri, pentru că teatrul, ca instituție culturală, va contribui la progresul moral și cultural al poporului precum și la cizelarea gusturilor oamenilor din popor.

“Ah spirite nobile, umbre mărețe ale strămoșilor noștri care știurăți câștiga națiunii noastre onoarea și respectul Europei, unde să ne întâlnim cu voi, dacă nu în teatru ?”

Nicolae Butariu propunea ca toți preoții să poarte un tas prin biserici adunând ofertele “*cât de mici în favoarea teatrului român*”, iar protopopii “*să adune în fiecare lună colectele încasate și să le trimită comitetului teatral*”. În partea finală, face un călduros apel tuturor românilor să sprijine această inițiativă:

“Veniți dară fraților români să dăm mână cu mână cei cu inima română să părăsim nepăsarea și indiferentismul; să ne însuflețim și să ne interesăm mai mult de prosperarea, mărirea și gloria națiunii noastre ! Veniți să îngenunghiem în fața sacrului altarnațional, aducând fiecare sacrificiul ce mama noastră comună îl așteaptă de la noi ! Veniți să ne facem datoria, să înaintăm dulcea noastră națiune care de secole stă îngenunchiată înaintea progresului altor națiuni; veniți s-o așezăm la locul ei ce-i compete în concertul popoarelor, la locul unde era odinioară ! Să voim și vom putea !”

direcționale și Petru Popovici, notarul direcțiunii”, cf. Tr. Mager, *Preotul Nicolae Butariu (1844-1890)*, p. 95.

⁷⁸ Anul V, nr. 38, 21 septembrie/3 octombrie 1869, pp. 445-446.

În viziunea politică și culturală a lui Nicolae Butariu, românii constituiau o unitate de limbă, istorie și aspirații, motiv pentru care el vorbește de *Românii de dincoace de Carpați* și nu de Transilvania ca unitate geografică și politică. Înființarea teatrului era asociată de el cu alte acțiuni culturale, ca: organizarea de biblioteci școlare și publice, constituirea de societăți de lectură care să difuzeze cărți și gazete românești și să stimuleze activitatea teatrală și muzicală de la sate, alfabetizarea neștiutorilor de carte și școlarizarea unui număr cât mai mare de elevi. Vorbind de *Românii de dincoace de Carpați*, nu în zadar ungerii numeau, din malițiozitate, Zarandul, drept *Dacia mică*, deoarece glasul zărăndenilor era auzit în toată țara și admirat de întreaga românie⁷⁹.

Articolul preotului Nicolae Butariu a fost evocat ori de câte ori a fost prilejul. Astfel, în revista „*Familia*” (nr. 40, 5/17 octombrie 1869), George Crăciunescu, în articolul intitulat *Ecou din Banatul Timișan la fondarea unui teatru național*, scrie: „*Eu încă zic, cu părintele Butariu, că n-avem timp de pierdut*”.

Atunci când în 15/28 august 1904, *Societatea pentru fond de teatru român* își ținea Adunarea generală la Brad, în conferința ținută de profesorul dr. Pavel Oprea⁸⁰, directorul Gimnaziului din Brad, se sublinia importanța înființării unui teatru național, citând pe dr. Iosif Hodoș⁸¹ și pe preotul Nicolae Butariu⁸².

Preotul Nicolae Butariu era conștient că numai „*saptele mărețe*”, săvârșite în folosul celor mulți, rămân în urma omului. Cu această convingere, pe filele unui *Antologhion*, la 25 ianuarie 1870, preotul Nicolae Butariu, parafrazând cartea Ecleziastului, făcea următoarea însemnare:⁸³

“Cu adevărat deșiertăciune sunt tote și viația acesta este umbră și visu
Dincolo de mormentu, in sinulu rece al pamentului, - e locul fericirei e
locul de odihnă.

⁷⁹ Vezi și Lizica Mihut, *Mișcarea teatrală arădeană până la înfăptuirea Marii Uniri*, București, 1989, pp. 44-45.

⁸⁰ Despre dr. Pavel Oprea vezi: R. Neag, *op. cit.*, pp. 101-106.

⁸¹ Despre dr. Iosif Hodoș vezi: *Ibidem*, pp. 67-78.

⁸² Pavel Oprea, *Gimnaziul din Brad și teatrul român*, Brașov, 1905, p. 25. Articolul preotului Butariu este citat și în lucrări privind istoria teatrului românesc, ceea ce subliniază importanța sa pentru dezvoltarea acestuia. (Ștefan Mărcuș, *Thalia română. Contribuții la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat și părțile ungurene*, vol. I, Timișoara, 1945, p. 206; Ioan Massof, *Teatrul românesc*, vol. II, București, 1968).

⁸³ Tr. Mager, *Ținutul Hălmeagului. Monografie. Cadrul istoric*, III, p. 124.

Oh lume, lume amăgitoare, totul e vis și nimic mai mult !

Numai faptele mărețe naționale sunt eterne. Binecuvântarea posterității..."

Preotul Nicolae Butariu din Bodești, era conștient că fapta națională, ideea morală a timpului, sub orice aspect se va prezenta ea în viitor, rămâne singura valoare veșnică.

III.

Activitatea în domeniul școlar

“Să viedie națiunea română”

Protopopul Constantin Gurban nu greșea când afirma despre preotul Nicolae Butariu că are și părți bune spre folosul comunităților din întregul ținut al Hălmagiului. El s-a angajat cu toată energia în marile acțiuni întreprinse de intelectualitatea zărândească pentru ridicarea culturală a românilor din ținut.

Curând după instalarea ca preot în satul natal, Butariu militează pentru înființarea școlii. În 1868 este inițiatorul construirii unui local de școală propriu, la care obștea enoriașilor a contribuit cu materialul de construcție necesar. Pe grinda de pe frontispiciul clădirii, Nicolae Butariu lăsa să fie săpată o inscripție în limba română cu caractere chirilice:⁸⁴

“S-a făcut această școală în anul 1868 prin intermediul preotului Nicolae Butariu, jude (lui) com(unal) Pascu Honca, Mihai Toma, Nicola Florea. Se viedie națiunea romana”.

“Nu știu dacă se mai găsea undeva în Ardeal înainte de război⁸⁵ vreo inscripție românească pe edificiile publice când din precauțiune politică inscripțiile se făceau în limba oficială” - se întrebau, pe bună dreptate, Traian Mager și Nicolae Popovici în 1929⁸⁶. Până la înființarea școlii din

⁸⁴ Tr. Mager, *op. cit.*, III, p. 119; Tr. Mager, Nicolae Popovici, *Școalele de la Hălmagiu în epoca absolutismului 1850-1861*, în “Biserica și Școala”, anul LIII, nr. 29, 14 iulie 1929, p. 6; Florian Dudaș, *Zărândul. Chipuri și fapte din trecut*, București, 1981, pp. 149-150.

⁸⁵ Este vorba de primul Război mondial.

⁸⁶ Tr. Mager, N. Popovici, *op. cit.*, p. 7.

Bodești, puținii copii care doreau să învețe carte frecventau școala din Hălmagiu⁸⁷. În 1871, școala din Bodești era frecventată de un număr de 26 elevi iar ca învățător funcționa preotul Nicolae Butariu⁸⁸.

Eforturile depuse de Nicolae Butariu de a înființa o școală în Bodești se încadra în mișcarea națională pentru ridicarea culturală a poporului român. În ținuturile hălmăgene se simțea o lipsă acută a școlilor în limba română, motiv pentru care, inspectorul școlar al tractului Hălmagiu, protopopul Petru Moldovan, alături de vicecomitele Amos Frâncu, se străduia, din răspuțeri, pentru a înființa școli acolo unde acestea nu existau⁸⁹.

Pentru bunul mers al afacerilor școlare, în anul 1872, protopopiatul Hălmagiu se împarte în trei inspectorate școlare, Hălmagiu, Rișculița și Vidra. Raportul asesorului consistorial George Crăciunesc, referent școlar, datat la 22 aprilie 1872, a fost dezbătut în ședințele Sinodului eparhial de la începutul lunii mai. Lui Grațian Pop i-a fost încredințat inspectoratul Hălmagiu, cu 20 de comune și 10 învățători, dintre care 3 în Hălmagiu. Inspector cercual în Vidra, cu 14 comune și 9 învățători, a fost numit preotul Nicolae Butariu, care cu toate că nu aparținea de acest cerc școlar, i-a fost dată această sarcină onorifică, mai ales pentru interesul pe care-l poartă ideii naționale și culturale românești⁹⁰.

Inspectorii școlari îndrumau activitatea directorilor locali, a învățătorilor și a comunităților locale pentru a se asigura îmbunătățirea frecvenței școlare și buna funcționare a școlii. Inspectorii erau obligați să țină o evidență a școlii, să înregistreze numărul copiilor recenzați, precum și al acelor care frecventau cursurile școlare. În calitatea de inspector școlar, preotul Nicolae Butariu, într-un raport din anul 1872, deplânge starea de lucruri din cercul școlar de care răspunde. Era nemulțumit de dezinteresul unor comitete parohiale și al preoților, în calitatea lor de președinți ai acestor

⁸⁷ Vasile Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XLX-lea. 1821-1867*, Arad, 1979, p. 99.

⁸⁸ A. A. O. R. Arad, *grupa III, dosar 17/1872*, doc. 454, Ioan Groza, *Conscrierea poporului de religiunea dreptcredincioasă orientală, care se află în Comunitățile protopresviteratului Hălmagiu pe anulu 1871*, f. 16. Din păcate, clădirea școlii a fost demolată în anul 1980.

⁸⁹ V. Popeangă, *op. cit.*, pp. 27, 100, 101, 103.

⁹⁰ Tr. Mager, *Ținutul Hălmagiului. Prefectura organizării învățământului în epoca de înflorire a jud. Zarand: 1862-1876*, în "Biserica și Școala", anul LIII, nr. 43, 20 octombrie 1929, p. 13; Idem, *Ținutul Hălmagiului*, III p. 20. nota 2.

comitete. În localitățile unde preoții doreau să facă ceva în sprijinul școlilor, “antistele comunale nu le ascultă”⁹¹.

El cunoștea situația învățământului din interior, mai ales că o perioadă de timp, paralel cu activitatea clericală, a funcționat și ca învățător la școlile din Bodești (1872-1877) și Mermești (1873-1875). În anul școlar 1874-1875 conducea școala cu un efectiv de 48 elevi (6-12 ani) și 22 elevi (12-15 ani) obligați, din care frecventau regulat cursurile numai 27 (6-12 ani) și 7 (12-15 ani)⁹².

Preotul Butariu, prin devotamentul și spiritul său de sacrificiu, a servit cauzei învățământului din cercul școlar al Vidrei. Conduita sa având accentele unui adevărat apostolat. În sate fiind mulți neștiutori de carte, la 22 august 1872, scria senatului școlar al Consistoriului eparhial arădean că, “de desperat însă nu este, m-am nisuit și mă voi nisui din toate puterile, mă voi expune încât să nu mi se mai pună piedici și cred că nu mi se vor pune - căci de voi delătura în orice mod și fără cruțare - m-am îngrijit și este prospect că încă în anul viitor treaba va merge mai bine, ceața noastră va lua avânt îmbucurător”⁹³. Prin aceasta își manifesta hotărârea de a milita pentru progresul cultural al românilor din ținuturile hălmăgene.

Preocupat mereu de bunul mers al învățământului, în articolul intitulat, *Cum stămu cu școla și cu învățământulu popular ?*, pune problema regresului în situația materială precară, iar legea învățământului “în loc să deie ajutor eficace instrucțiunii poporului, cerca mai mult cale și mod de a lovi confesiunile de unde urmarea naturală este: nu naintarea învățământului, ci un rezbelu defensiv din partea confesiunilor. În loc de a fi o luptă a emulațiunii nobile, este o luptă pentru existența ce sunt silite să o poarte confesiunile cari - toată existența lor au întrebuițat-o pururea pentru cultură și luminare; fără de care confesiuni nici s-ar pute intipui cultura”. În opinia preotului Nicolae Butariu, legea învățământului “merge de lovește unde ar trebui să ajute și să spirijinească. Aceasta este anomalia, este încurcătura și dauna intereselor luminării. Aceasta ar trebui s-o facă să

⁹¹ A. N. D. J. Arad, *Fond Episcopia ortodoxă română Arad, Seria Acte școlare*, grupa a IV-a, dosar 103/1872, doc. 1140, f. 75-76.

⁹² A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 17/1872*, doc. 454, f. 15 v; Tr. Mager, *Ținutul Hălmagiului. Perfectuarea organizării învățământului în epoca de înflorire a jud. Zarand: 1862-1876*, în “Biserica și Școala”, anul LIII, nr. 52, 22 decembrie 1929, p. 11.

⁹³ V. Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului în perioada 1867-1918*, Arad, 1976, p. 39.

încete cei ce la locul competente poartă vorba în numele românilor și al intereselor țării”⁹⁴.

În discursul rostit cu prilejul conferinței învățătoarești din ziua de 24 noiembrie 1878, propune înființarea unui fond general școlar pentru întreg protopopiatul Hălmagiu, pe baza statutelor *“ce am pregătitu și pe cari le voiu ceti și răspunsul aprecierii în. conferințe cu indulgenția acesteia”*. Prin crearea acestui fond urmărea înaintarea stării materiale a poporului prin împrumuturi, astfel *“ar înainta și spiritualmente și moralmente fiind toate acestea condiționate una de alta. Am ave mai apoi școli și învățământ înfloritoare”*. El pretindea un mic sacrificiu de la biserici care să contribuie cu sume de bani, pentru că ei se întorceau *“pe un altar nu mai puțin sfânt, pe sacrul altar al Minervei, căci școlile sunt tot atâtea biserici, temple ale muselor”*⁹⁵.

Mereu preocupat de bunul mers al procesului educativ din mediul rural, alături de învățătorii Filip Leuca și Nicolae Joldea, în revista *“Biserica și Școala”* din 1883, lansează un apel către preoți și învățători din cuprinsul protopopiatului să nu uite de *“misiunea și datorința”* lor față de *“poporul, de fiii noștri și de soarta lor, care este atât de amărâtă încât nici că mai știu de zile bune și de sărbătoarea acestora ca până aici”*. Ei reiau inițiativa înființării aceluși fond general școlar, din ofertele benevole în bani și *“orice naturalnic”*, cu mențiunea de a servi ca fond de împrumut acelor familii ce doresc a-și trimite pruncii la școlile tractuale, întreținându-i din venitele fondului. Astfel, școlarii îmbrăcați uniform, într-o sală de clasă corespunzătoare, ar servi ca *“model și împintinare poporului a se interesa de școală și învățământ, a le iubi și a se devota lor”*⁹⁶.

Toate acțiunile întreprinse de preotul Nicolae Butariu au drept scop îmbunătățirea învățământului de la sate și a crea posibilitățile materiale părinților săraci pentru a-și putea întreține copiii în școli. Să nu uităm că ne aflăm în perioada când începuse să se întetească tot mai mult mișcarea pentru deznaționalizarea românilor din Transilvania.

⁹⁴ “Lumina”, Arad, anul II, nr. 7 din 8/20 februarie 1873, p. 37.

⁹⁵ Nicolae Butariu, *Starea școalelor și a învățământului în protopopiatul Hălmagiului*, în “Biserica și Școala”, anul II, nr. 51, 17/29 decembrie 1878, p. 406.

⁹⁶ *Apel către preoții din protopopiatul Hălmagiului*, în “Biserica și Școala”, anul VII, nr. 5, 30 ianuarie/11 februarie 1883, pp. 36-38.

IV. Biblioteca

“Cărțile – copiii mei de aur”

Procesul constituirii bibliotecilor particulare era într-o desfășurare paralelă cu însăși evoluția sensibilității culturale a epocii, cu transformările elitei din perspectiva fenomenului cultural. În cea de-a doua jumătate a veacului al XIX-lea, pe valea Crișului Alb, preotul Nicolae Butariu avea o bibliotecă impresionantă pentru acea perioadă.

A fost unul dintre acei clerici români cuprinși de pasiunea cărților în cel mai nobil și mai cuprinzător interes. Cărțile au pus stăpânire pe el încă din copilărie și nu l-au părăsit toată viața. A fost fericirea și nefericirea vieții lui. S-a supus ei ca unui destin, din momentul în care a reușit să silabisească primele cuvinte.

În cazul lui Nicolae Butariu, ca și în al altora, mediul a contribuit substanțial la extinderea ansamblului de activități intelectuale. Educația primită în familie, exemplul bunicului său dinspre tată, care, așa după cum am mai amintit, a fost și el preot în Bodești, Credem că de la el a primit educația spre livresc, și-a pus amprenta asupra profiliului său intelectual încă de timpuriu. Așa după cum avea să mărturisească mai târziu, *“de când eram mic aveam o deschilinită înclinațiune spre cărți și citire [...] pe când eram în etate abea de 12-13 ani [...] am început cu procurarea cărților”*⁹⁷.

Dragostea lui pentru carte a continuat și în perioada cursurilor preparandiale și teologice. În orașul de pe Mureș este impresionat de biblioteca Seminarului teologic și cele ale profesorilor Alexandru Gavra⁹⁸ și

⁹⁷ A. A. O. R. Arad, grupa a III-a, dosar 62/1886, doc. 498, f. 12.

⁹⁸ Biblioteca profesorului Alexandru Gavra a ajuns în fondurile Bibliotecii Institutului pedagogic-teologic din Arad.

Alexandru Andrei Papp⁹⁹, doi dintre foștii săi profesori arădeni, ei însăși posesorii unor biblioteci impresionante pentru vremea aceea.

Cu timpul, preotul Nicolae Butariu, a adunat nenumărate cărți, ajungând să-și formeze o bibliotecă reprezentativă pentru mediul rural din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. El urmărea nu numai cultivarea proprie dar și a celor din jur, biblioteca îndeplinind funcția unei adevărate instituții publice¹⁰⁰.

Este perioada când cartea nu ajunsese să fie încă obiect de bibliofilie ci numai o modalitate de cultivare a spiritului, conștient fiind că numai prin această posibilitate se poate accede spre luminarea celor mulți. Trăind într-o perioadă de profunde transformări naționale, începându-și activitatea cu puțin înainte de încheierea pactului dualist și desfășurând-o în această epocă, procurarea cărților nu se putea face decât cu mari greutate, atât din cauza autorităților care controlau tipărirea românești de peste Carpați, cât și din lipsa mijloacelor materiale necesare pentru îmbogățirea fondului de carte al bibliotecii. Nicolae Butariu a făcut mari sacrificii, *“retrasumi-am mâncarea și îmbrăcăminte posibilă, lăsat-am alte lipse la o parte și cărți de lectură variată procuratumi-am”*¹⁰¹, menționa cu puțină vreme înainte de a trece la cele veșnice.

Profesorul Traian Mager cunoștea despre bunicul său că umbla cu cizmele rupte și susținea abonamentele tuturor publicațiilor românești. În mijlocul tuturor greutăților de care a avut parte în această viață, lectura era pentru el *“unica consolațiune care mi-a și conservat viața”*¹⁰². Spre marea nedumerire a enoriașilor săi, *“stă toată ziua cu capul îngropat în cărți încât de multe ori o ploaie repetintă îi înmuia fânul aproape uscat, neputându-se dezlipi de citire”*¹⁰³.

În mijlocul cărților se simțea înconjurat de autorii lor și *“precum aceia dispărând [...] nu-i mai putem avea, astfel și cărțile, de cât că pe acestea le putem conserva”*, îndemnând pe fiecare om să le păstreze cu scumpătate *“pentru că nu este nici o carte fie cât de mică și neînsemnată care nu ar avea și ceva bun și folositor întrînsa”*. Iată ce mult prețuia preotul Nicolae Butariu cărțile, pe care, le considera *“copiii mei de aur”*¹⁰⁴.

⁹⁹ Alexandru Andrei Popp a donat întreaga sa bibliotecă Institutului pedagogic-teologic din Arad, cf. T. Botiș, *op. cit.*, p. 661.

¹⁰⁰ Tr. Mager, *Ținutul Hălmagiului*, III, p. 118.

¹⁰¹ A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 62/1886*, doc. 498, f. 12.

¹⁰² *Ibidem*, f. 12.

¹⁰³ Tr. Mager, *op. cit.*, III, p. 23.

¹⁰⁴ A. A. O. R. Arad, *fond citat*, doc. 498, f. 2v.

Pentru a înșelege mai bine semnificația cărții pentru preotului Nicolae Butariu, menționăm însemnarea de pe fila a doua (verso) al *Actului de donație*:

“În mijlocul cărțelor, mise pare ca și cum m’aș afla încunjurat de aceice au produs materialul din trânsele si de utorii acelora; precum aceia dispărând și nimicindu-se, nu’i mai putem avea; astfel și cărțile, de cât că pe aceste le putem conserva: de aceia să le și păstrăm și îngrijim cu scumpătate, pentru că nu este neci o carte fie cât de mică și ne însemnate carea nu ar avea și ceva bun și folositoriu întrânsa”¹⁰⁵.

Dragostea pentru lectură l-a transformat dintr-un cititor într-un pasionat bibliofil, ajungând ca la sfârșitul vieții să fie posesorul unei vaste biblioteci pentru acele vremuri, mai ales pentru mediul rural.

Pentru că nu-și cunoștea sfârșitul, „*cum și când va fi*”, bolnav fiind, Nicolae Butariu și-a rânduit din timp soarta bibliotecii, ce consta dintr-un

“stelagiu frumos cu uși de uiagă și încuietoare, conținând aproape 600 (șase sute) dărabe de cărți în peste 700 (șapte sute) tomuri și în valoarea cumpărării aproape 1 500 fl. v.a. (o mie cinci sute florini val. austr.)”.

La 4 februarie 1884, întreaga bibliotecă o donează parohiei ortodoxe române din Bodești, angajându-se ca, “*această bibliotecă până ce eu voi mai trăi o voi înmulți și mări după putință*”¹⁰⁶. După cum vom vedea, în numai doi ani, fondul bibliotecii se va mări considerabil.

Când făcea donația, Nicolae Butariu cunoștea că în ținuturile hămăgene se simțea o acută lipsă de o “*inteligenția cu atare cultură*”, ceea ce poate duce numai la o “*mare răceală și indiferentism față de cauzele și interesele noastre bisericesti și naționale*”. Dorința donatorului era ca bibliotecă sa să ajungă “*asemenea unui mic soare care cu razele sale calde și binefăcătoare să dezmorțască și deștepte la interes și activitate mai fecundă*” pe toți românii din acest ținut.

Singura mărturie despre conținutul fondului bibliotecii era cea a lui Traian Mager, care menționa că era alcătuită din “*literatuta contemporană și o bogată colecție de vechi tipărituri și manuscrise, mai ales bisericesti,*

¹⁰⁵ *Ibidem*, doc. 498, *Act de donațiune*, f. 2v.

¹⁰⁶ *Ibidem*, doc. 498, *Act de donațiune*, f. 12v.

păstrate din tată în fiu pe la familiile preotești. Ținea abonamente la toate periodicele timpului”, fără a menționa mai multe amănunte¹⁰⁷.

Cercetările pe care le-am efectuat în fondurile arhivei Arhiepiscopiei din Arad, au dus la descoperirea *Actului de donațiune*, redactat la 4 februarie 1884 și semnat, pe lângă donator și de trei martori, Cionca Arsenie, Maxim Popovici și Iosif Mizeșiu, probabil episcopii bisericii. Odată cu redactarea actului de donație începe inventarierea bibliotecii (1884), pe care după doi ani, la 4 februarie 1886 este încheiat, după cum reiese de pe ultima filă a catalogului, și anexat documentului amintit. Aceasta nu pentru că i-ar fi trebuit doi ani pentru inventariere, dar așa după cum se angaja în actul de donație, atât timp cât Dumnezeu îi mai dădea viață, dorea să îmbogățească meru fondul de carte al bibliotecii. La actul de donație, Butariu anexează un inventar/registru cu titlul cărților în număr de 836 tomuri. Inventarul poartă următorul titlu: *Catalogul cărțelor aflătoare în biblioteca preotului Nicolau Butariu din Bodești și donate sfintei Biserici române gr(eco) or(todoxe) din această comună în anul 1884*¹⁰⁸. După întocmirea catalogului, un exemplar expediază Consistoriului eparhial, care în ședința din 18/30 martie 1886 ia act de donație iar prin adresa nr. 498, se cerea protopopului Ioan Groza al Hălmagiului să mulțumească preotului Butariu pentru donația făcută.

Catalogul este aranjat pe coloane, după cum urmează: numărul curgător, numele cărților și al autorilor, în câte tomuri, iar ultima coloană cuprinde prețul, în florini și crițari. Scris în grabă, acesta are caracterul unui inventar, dacă ne gândim că în alcătuirea lui s-a adoptat un criteriu formal – așezarea pe rafturi – și dat fiind că este întocmit fără o anumită ordine tematică sau cronologică, la multe titluri lipsind unele elemente bibliografice, autorul, anul și locul apariției. Așa lacunar cum a fost întocmit, catalogul devine singura sursă de informație documentară referitoare la fondul bibliotecii¹⁰⁹.

¹⁰⁷ Tr. Mager, *Preotul Nicolae Butariu (1844-1890)*, p. 94; Idem, *Ținutul Hălmagiului*, III, p. 118.

¹⁰⁸ A. A. O. R. Arad, *grupa a III-a, dosar 62/1886*, doc. 498.

¹⁰⁹ Pentru identificarea titlurilor din inventar, am folosit: Ion Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia Românească Veche* (în continuare B. R. V), vol. I-IV, București, 1898-1944; *** *Bibliografia română modernă. 1831-1918*, (în continuare: B. R. M.), vol. I (A-C), București, 1984; vol. II (D-K), București, 1986; vol. III (L-Q), București, 1989; Daniela Poenaru, *Contribuții la Bibliografia Românească Veche*, Târgoviște, 1973; *** *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979; Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești. 1731-1918. Dicționar bibliografic*, București, 1981; *** *Repertoriul traducătorilor români de limbă franceză, italiană spaniolă (secolele al XVIII-lea și al XIX-lea). Studii de istorie a traducerii (I)*, Coordonator: Georgiana Lungu

Biblioteca preotului Butariu este o oglindă a literaturii care a pătruns în acest sat din ținutul Hălmagiului. Cărțile vor fi stat la dispoziția celor dornici de lectură, cler, învățători și enoriași. „De aceea – scria Nicolae Iorga – nici o listă de cărți nu e indiferentă. Am voi să avem pe această cale cât mai multe cunoștinți de suflete, cât mai multe psihologii: mi-ar trebui însemnarea cărților celor mai buni ca și a celor mai răi, celor mai ageri ca și a celor mai mărginiți, pentru a înțelege pe deplin din nevoia de citit a unei societăți, orientarea ei, moravurile ei, seriozitatea ei, situația ei față de judecata, desăvârșit informată și foarte aspră, a timpurilor”¹¹⁰.

Din ce categorie făcea parte preotul Nicolae Butariu, vom putea trage o concluzie numai după analizarea inventarului bibliotecii. Un lucru este sigur, preotul din Bodeștii Hălmagiului, în colecționarea cărților, nu era preocupat numai de propria-i cultivare, ci și de răspândirea lor, ele fiind dătătoare de lumină românilor în mijlocul cărora și-a desfășurat activitatea.

Pentru biografia sa intelectuală, o incursiune în biblioteca ce și-a alcătuit-o este mai mult decât necesară în definirea formației sale intelectuale, cunoscut fiind faptul că o bibliotecă reflectă nemijlocit preocupările celui care a constituit-o, un mod de a fi sau un mod personal de a se dovedi intelectual.

Cărțile reflectă o mare diversitate tematică. De la opere biblice, teologice, istorice, juridice la manuale școlare, calendare, ziare și reviste, cataloage de cărți și prețuri, beletristică și poezie. La cele 562 de titluri¹¹¹, în 840 de tomuri, am putea presupune în plus încă multe alte câteva zeci nementionate în catalog, împrumutate și nerestituite, ori pur și simplu rătăcite și pierdute înainte de redactarea catalogului, motiv pentru care dimensiunile reale și conținutul exact al bibliotecii nu îl vom putea cunoaște.

Cea mai veche carte achiziționată a fost *Învățăturile morale religioase creștinești* (Câmpulung, 1642). Preot fiind, Nicolae Butariu pornește în alcătuirea colecției sale, de la necesitatea unor cărți cu tematică biblică și teologică. La loc de cinste stăteau: *Vechiul și Noul Testament*, *Psaltirea prorocului și împăratului David*, *Mărturisirea ortodoxă* de Petru Movilă,

Badea, Timișoara, 2006; *** *Repertoriul traducerilor românești din limbile franceză, italiană, spaniolă (secolele al XVIII-lea și al XIX-lea)*. Studii de istorie a traducerii (II), Coordonator: Georgiana Lungu Badea), Timișoara, 2006.

¹¹⁰ Nicolae Iorga, *Încă o dată: ce se cetea pe vremuri la noi*, în “Floarea darurilor”, 2, nr. 9, 25 mai 1907, p. 129, la Corneliu Dima-Drăgan, Mihai Caratașu, *Biblioteca unei vechi ctitorii voievodale, Mănăstirea Horezu*, în “Probleme de bibliologie”, III, București, 1970, p. 69.

¹¹¹ La poziția 374 din catalog, nu este menționat nici un titlu.

Mărgăritare (București, 1746), *Știința Sfintei Scripturi* de Timotei Cipariu, *Isagogia adică Introducere în cunoașterea Sfintei Scripturi* de arhimandrit dr. Ilarion Pușcariu (Sibiu, 1878), *Propovedanii sau învățături la îngroparea oamenilor morți* de Samuil Micu, *Acatist sau carte cu multe rugăciuni pentru evlavia fieștecărui creștin* de Samuil Micu (Sibiu, 1801), *Cinstitul Paraclis al Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu* (Brașov, 1807), *Predicile și panegiricele părintelui Ilie Miniatul* (tradusă de Cosma Moșescu, apărută la Brașov în 1863), *Meditațiuni spirituale* (tradusă de Mihail Velceanu, apărută la Sibiu în 1875), *Biografia Fericitei Macrina după episcopul Grigorie al Nyssei* (tradusă din limba germană de Gavriil Munteanu, apărută la Sibiu în 1864), *Șaizeci și patru cuvinte sau predici ale celui dintre Sfinți Părintelui nostru Ioan Hrisostomul* (traducere de episcopul Milchiscdec).

Pe lângă un număr mare de catehisme (*Catehism sârbesc-românesc-nemțesc*, *Catehism mare cu cetiri*, *Catehism greco-catolic*, *Catehism interesant*), biblioteca deținea și multe cărți de cântări bisericești din care amintim numai *Cântări morale la sărbători împărătești* a psaltului Gheorghe Ucenescu, apărută la Brașov în anul 1859.

N-au lipsit nici lucrări fundamentale de istoriografie românească, între carea cea de mare erudiție, *Cronica românilor* de Gheorghe Șincai, o carte de educație patriotică și de combatere a tezelor greșite cu privire la poporul român, cea mai răspândită și influentă operă a unui reprezentant al Școlii ardelenene și singura tipărită integral. Catalogul mai cuprinde: *Istoria pentru începutul românilor în Dacia* de Petru Maior, *Istoria românilor din Dacia superioară* de Alexandru Papiu Ilarian (vol. I-II, Viena, 1851-1852), *Istoria românilor și Petițiunea națiunii române în 1848-49* de August Treboniu Laurian, *Istoria Bisericii Ortodoxe răsăritene universale* de Andrei Șaguna (Sibiu, 1860), *Promemorie despre dreptul istoric al autonomiei bisericești naționale a românilor de religia răsăriteană* de Andrei Șaguna (Sibiu, 1849), *Cauza limbilor și naționalităților în Austria* de Vincențiu Babeș (Viena, 1860). Existența în bibliotecă a celor mai de seamă cărți istorice românești, explică patriotismul de care a fost cuprins preotul Butariu, manifestat de nenumărate ori în cursul scurtei sale vieți.

În categoria cărților cu caracter juridic intrau: *Compendiu de drept canonic* (Sibiu, 1868) și *Statutul organic* de Andrei Șaguna; *Regulament pentru procedura civilă* (1868); *Codul penal din anul 1852*; *Regulament pentru parohii în provincia metropolitană a Bisericii ortodoxe din Transilvania și Ungaria* (Sibiu, 1879), *Instrucțiune pentru învățătorii din școlile de religia ortodoxă răsăriteană* (Sibiu, 1862).

Printre cărțile de filozofie se număra și cel dintâi manual apărut în limba română, *Logica adecă cartea cuvântătoare a filosofiei*, tradusă de Samuil Micu după manualul lui Baumaister și apărută la Buda în 1799. Deținea și *Istoria civilizațiunii în Europa* după Guizot (vol.I-II, București, 1856), *Compendiu general de statistică* de Alesandre (Granz, 1881) și *Revue du Monde Latin* (18 volume) editată la Paris, opere fundamentale în istoriografia și cultura europeană.

Imediat interesului dictat de dorința de informare se constată preferințe pentru literatura istorizantă românească. În bibliotecă se găseau: *Viața și faptele lui Mihai Viteazul*, *Viața lui Ștefan Vodă cel Mare*, *Viața lui Vlad Țepeș* și *Mircea Vodă cel Mare*, toate de Dimitrie Bolintineanu; *Iancu Jianu* de N. D. Popescu; *Horea* de Ioan Pop Florantin (Iași, 1885), precum și tragediile în versuri ale lui I. N. Șoimescu: *Moartea lui Radu al VII-lea* (București, 1854), *Constantin Basarab Brâncoveanu* (București, 1877) și *Diurpaneu ultimul Decebal* (București, 1879).

Deținea și romanul *Noaptele Carpatine sau Istoria martirilor libertății* de Ioachim C. Drăgescu, apărut în 1867, pe când se afla student la Pesta și care a avut un viu ecou în epocă în care își propune să evoce răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan, însă semnificațiile sale vizau stările de lucruri din Transilvania vremii sale, aspirațiile românilor din această parte a țării, luptei lor pentru dreptate socială, libertate și unitate națională. Din această cauză, autorul era să fie persecutat și romanul său interzis¹¹².

Între preferințele lui Nicolae Butariu, figurau și cărți beletristice, precum: *Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Athos sau Santa Agora*, *Cleopatra regina Egiptului*, *Călătorii în Palestina și Egipt*, toate de Dimitrie Bolintineanu; *Mireasa la mormânt* dramă în proză de Nicolae V. Scurtescu (București, 1870); *Pe malul mării* de Iacob Negruzzi (Craiova, 1883); *Barba lui Ștefan cel Mare* (Craiova, 1882) și *Comedia stelelor* (Craiova, 1882) de George Baronzi; *Panorama sau mineele lui Nikipercea* de N. T. Orășanu (București, 1860).

Biblioteca deținea și operele unor reputați scriitori ai literaturii universale ca: Dante (*Infernul*), J. W. Goethe (*Patimile junelui Werther*, *Herman și Dorothea*, *Ifigenia în Aulida și Taurida*), Victor Hugo (*Mizerabilii*), Al. Dumas (*Colierul reginei* în limba germană, *Maria Stuart*),

¹¹² Teodor Vârgolici, *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, București, 1985, p. 125; G. Neamțu, *Momente zbuciumate din lupta românilor pentru realizareaDacoromâniei*, p. 177.

Daniel Defoe (*Robinson Crusoe*), Eugén Sue (*Jidovul rătăcitor*), Paul Feval (*Misterele Londrei*).

Printre volumele de versuri se numără: *Doine și lăcrimioare* de Vasile Alecsandri, *Poezii* de Andrei Mureșianu, *Poezii* de B. P. Hașdeu, *Lacrămile inimei* de Carol Scrob, *Amor și Patria* de Brutus Catone Horea (pseudonim cu care semna I. C. Drăgescu), *Curs de poezie generală. Satire și fabule* de Ion Heliade Rădulescu (București, 1883).

Deținea în bibliotecă și cunoscutul *Dicționar de la Buda* (1825), alcătuit pe temeiul ideilor din lucrările corifeilor Școlii ardelenne, este primul mare dicționar al limbii române “explicativ și etimologic”¹¹³ tipărit¹¹⁴; *Lexicon de conversație istoricesc-religioasă* (1847) de Alexandru Gavra. Dincolo de interesul strict profesional și preferința pentru un anumit gen de carte, biblioteca reflectă și preocupările posesorului pentru studiul limbilor străine. Remarcăm o serie de dicționare și cărți de metodică învățării limbilor străine (germana, latina, franceza). Remarcăm *Vocabulariu nemțesc și românesc* de Ioan Molnar Piuariu (Sibiu, 1822), *Dialogi latinești*, *Dialoguri francezo-române* de Grigorie Pleșoianu, *Dialogi româno-germani*, *Metodica practică pentru învățarea limbii germane*, *Metodica practică pentru învățarea limbii franceze*.

Nu lipsesc nici cărțile de știință, ca cele ale cunoscutului cărturar iluminist dr. Paul Vasici (*Antropologia*, Buda, 1830; *Macrobiotica sau măiestria de a lungi viața după Hufeland*, vol. I-II, 1844). Din această categorie amintim și *Economia stupilor* de Ioan Molnar-Piuariu (Viena, 1785), *Veterinarul de casă*, *Pomăritul* de Demetriu Comșa (Sibiu, 1877) și *Scurtă îndrumare pentru cultivarea mătasei* de Paul Görinczi.

Observăm că în biblioteca preotului Butariu se aflau cărți tipărite nu numai în interiorul arcului carpatic (Sibiu, Blaj, Brașov) ci și în spațiul extracarpatic (București, Craiova, Iași). Este o dovadă în plus că circulația literaturii de orice gen tipărită peste munți, nu a putut fi împiedicată de restricțiile autorităților imperiale. Acest lucru este dovedit și prin prezența în bibliotecă a calendarelor și almanahurilor tipărite la Iași (*Calendar așezat pe șapte planete în care se cuprind 140 de ani începând de la 1816*, apărut în 1823) sau București (*Calendariul ilustrat*, 1885; *Calendariul pentru toți*, 1885), pe lângă cele de la Arad (*Calendariul Strigoiiului*, 1862; *Calendariul diecezei arădene*, 1880-1886), Sibiu (*Calendarul diecezei*, 1850-1886;

¹¹³ Cf. Jana Balaciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978, p. 28.

¹¹⁴ *B. R. V.*, III, 1240.

Calendarul bunului econom, 1877, 1879-1885; *Calendarul Amicul poporului*, 1862-1882; *Calendarul poporului*, 1886), Oradea (*Fenice*, 1867), Budapesta (*Tanda și Manda*, 1865) și Viena (*Almanahul Societății „România Jună”*, 1883). Prin conținutul lor variat, calendarele constituiau mijloace de delectare spirituală și de instruire.

Dintre periodicele vremii menționăm pe cele apărute la Buda (*Biblioteca românească* a lui Zaharia Carcalechi), Pesta (*Umoristul*, 1865-1867; *Federațiunea*, 1868-1874; *Concordia*, 1864-1867; *Amicul Poporului*, 1867), Brașov (*Gazeta Transilvaniei*, 1851-1855; *Transilvania*, 1868-1874; *Noua Bibliotecă Română*, 1882-1883), Sibiu (*Telegraful Român*, 1853-1865; *Școala română*, 1876-1877; *Calicul*, 1881-1885; *Observatorul*, 1883-1885; *Albina Carpaților*, 1877-1880), Timișoara (*Luminătorul*, 1880-1885), Arad (*Speranța*, 1869, 1871-1872; *Lumina*, 1872-1874; *Biserica și Școala*, 1877-1885), Cernăuți (*Bucovina*, 1850) și București (*Educatorul*, 1883-1884; *Românul*, 1870-1883).

Pentru devotamentul său în sprijinul dezvoltării școlilor confesionale românești, din bibliotecă nu puteau lipsi nici manualele școlare (cărți de citire, gramatici, geografie, aritmetică, istorie).

Prezente erau și acele cărți reprezentative care au fost scrise pentru un public larg, și care, în general, și-au îndeplinit menirea ce le fusese fixată, întărind convingeri, preschimbând concepții, formând gusturi. Este vorba de cărți populare, reprezentate destul de bine în bibliotecă. Nu lipsea *Alexandria*, povestirea fantastică despre faptele marelui Alexandru Macedon, “biruitorul oamenilor, duhurilor și jigăniilor lumii”¹¹⁵. Se pare că era o istorie a expedițiilor sale atribuită lui Calisthenes¹¹⁶. Mai amintim: *Pildele înțeleptului Esop*, *Istoria lui Arghir și Elena*, *Halima*, *Carte de desfăcut farmecele*. În inventar este menționat și *Trepetnicul cel Mare sau explicarea baterii organelor*, cea mai răspândită carte apocrifă în literatura populară românească. Ea avea menirea să spună viitorul din “toate semnele ce se fac la om, precum bătaia ochilor și în scurt din toate mișcările și încheieturile trupului omenesc ce sunt date de la naturi”. Toate aceste cărți au fost “populare” prin circulație, dacă nu prin înglobarea lor în domeniul popular printr-o continuă prelucrare. Deși apărută în mai multe ediții (1779, 1784, 1791, 1799), Nicolae Butariu avea probabil ediția din 1863 tipărită la București.

¹¹⁵ Nicolae Iorga, *Istoria românilor în chipuri și icoane*, București, 1992, p. 210.

¹¹⁶ Pentru mai multe amănunte vezi: *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, p. 30.

Traian Mager, amintind despre biblioteca bunicului său, face mențiunea că ea deținea și numeroase manuscrise. Lecturând catalogul, constatăm că erau doar patru manuscrise (*Tipic bisericesc, Studii școlare, preparandiale, teologice, Pedagogia și Irmoase și cântări bisericești*), presupunem notițe din timpul studiilor preparandiale și teologice. Nu putem însă identifica în catalog, un *Miscelaneu religios*, ajuns, în anul 1909, prin intermediul preotului bănățean Emilian Micu, în fondurile Academiei Române. Însemnările manuscrise făcute pe el în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ne dau indiciul că în această perioadă manuscrisul s-a aflat în folosința preoților din Hălmagiu. În anul 1859 se afla deja în posesia preotului de la biserica de lemn din Bodești, în acest an fiind făcute unele însemnări de stare civilă din parohie.¹¹⁷

Nu este lipsit de interes a menționa că biblioteca preotului Nicolae Butariu deținea 840 de tomuri și 562 de titluri, 82 % în limba română, 13 % în limba maghiară, 3,5 % în slavă (sârbă și rusă) și 0,1 % în limba franceză. Pe tematici, ponderea bibliotecii preotului Nicolae Butariu reiese din următoarea situație:

TEMATICA	Număr titluri	%
Cărțile biblice și teologice (Sfânta Scriptură, patristice, științe biblice, cărți de devoțiune, cărți liturgice, catehetice și omiletice)	67	11,95 %
Cărțile istorice și politice	33	5,87 %
Cărțile de drept (inclusiv regulamente, texte administrative, instrucțiuni)	28	4,98 %
Cărțile de filosofie	2	0,35 %
Cărțile de științe naturale (medicină, agronomie, geografie, cunoștințe practice)	27	4,80 %
Dicționare și cărți pentru învățarea limbilor străine	10	1,77 %
Cataloage de cărți și prețuri	16	2,84 %
Statute de bănci și asigurări	7	1,24 %
Cărți școlare (manuale, abecedare, gramatici, lucrări pedagogice)	56	9,98 %
Cărți de literatură (beletristice, poezie, traduceri)	203	36,12 %
Calendare, almanahuri	24	4,27 %
Ziare și reviste	53	9,43 %
Cărțile de literatură populară (de desfătare, de edificare, folclor, basme)	36	6,40 %
TOTAL	562	100 %

La toate acestea am putea presupune în plus câteva zeci neconsemnate în *Catalog*, împrumutate și nerestituite, ori pur și simplu rătăcite și pierdute

¹¹⁷ Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. IV, București, 1992, poziția 5490.

înainte de a întocmi catalogul, motiv pentru care dimensiunile reale și conținutul exact al bibliotecii nu îl vom putea cunoaște.

Fiind de formație intelectuală cleric, dar și cu preocupări în domeniul dezvoltării învățământului și a rețelei școlare din părțile Hălmagiului, credem nimerit a prezenta statistic conținutul bibliotecii mai amănunțit din aceste puncte de vedere.

Cărțile biblice și teologice

Sfânta Scriptură și patristică	Științe biblice	Cărțile de devoțiune	Cărțile liturgice (cărți de cult, cântări bisericești)	Cărțile catehetice și omiletice (catehisme, cateheze, predici, cuvântări)	TOTAL
10 (14,92 %)	6 (8,95 %)	10 (14,92 %)	16 (23,88 %)	25 (37,88 %)	67

Cărțile școlare

Abecedare	12	21,42 %
Manuale de citire	12	21,42 %
Manuale de gramatică	6	10,71 %
Manuale de aritmetică	3	5,35 %
Manuale de geografie	4	7,14 %
Manuale de istorie	2	3,57 %
Manuale de gimnastică	2	3,57 %
Manuale de economie	2	3,57 %
Manuale de științe naturale	2	3,57 %
Alte lucrări pedagogice	11	19,64 %
TOTAL	56	

Cum a reușit preotul Nicolae Butariu să-și formeze o așa bibliotecă pentru acea perioadă și într-un sat de munte, este greu de presupus. Credem, după cum am mai afirmat, că este posibil ca unele cărți să le fi moștenit de la bunicul său, preot și el în Bodești. Mărturia pe care o face în *Actul de donație*, că încă din copilărie a avut dragoste pentru carte și lectură ne îndreptățește la această afirmație. Primele achiziții le putea face în perioada studiilor preparandiale și teologice de la Arad de la diferiți librari sau colportori de cărți. Prezența în bibliotecă a numeroase cataloage de cărți, atestă preocuparea lui Nicolae Butariu de a fi informat despre cele mai noi apariții editoriale. Biblioteca, îmbogățită printr-un flux continuu de achiziții, nu putea rămâne un simplu depozit de cărți, mai mult sau mai puțin ordonate în funcție de gustul și rafinamentul proprietarului, ea reflectând

personalitatea sa intelectuală, îndeplinind în același timp și funcția unei biblioteci publice, pe atunci un fapt cu totul rar, dacă nu inedit, pentru mediul rural românesc.

Structura tematică a bibliotecii, așa după cum ni se prezintă prin intermediul *Catalogului* și analiza făcută, este cea mai valoroasă bibliotecă de la sfârșitul secolului al XIX-lea din ținuturile hălmăgene.

I. CĂRȚILE BIBLICE ȘI TEOLOGICE¹¹⁸

A. Sfânta Scriptură și patristica (ediții ale Sfintei Scripturi și scrieri patristice)

1. (34)* *Psaltirea prorocului și împăratului David* (1)**
2. (39) *Psalmii lui David*, tip[ărită] de Societatea Britană (1)
3. (67) *Noul Testament* de Societatea Britană (1)
4. (68) *Biblia Testamentului vechi* de Societatea Britană (3)
5. (113) *Scrierea Sfântului Ioan Gură de Aur* (1)
6. (335) *Biografia fericitei Macrina* (1)¹¹⁹
7. (349) *Psalmi Davidovi* [Psalmii lui David] (1)
8. (350) *Kniga Zalmi* [Cartea Psalmilor] (1)
9. (351) *Die Psalmen* [Psalmii] (1)
10. (367) *Biblia mică în versuri cu chipuri* de Mihail Bandiciu tradusă (1)¹²⁰

B. Științe biblice (exegeneză, concordanță, istorie biblică)

1. (30) *Știința Sfintei Scripturi* de Timotei Cipariu (1)¹²¹
2. (58) *Concordanță biblică* de Titu Budu (1)¹²²
3. (191) *Isagogia, adecă introducerea în cunoașterea cărților S[fin]tei Scripturi*, Dr. Ilarion Pușcariu (1)¹²³

¹¹⁸ Această parte este prelucrată de noi după *Catalogul bibliotecii* în forma redactată de preotul Nicolae Butariu, pe care îl redăm în *Anexa* lucrării de față.

*) Indică poziția din *Catalog*.

**) Indică numărul volumelor.

¹¹⁹ *Biografia fericitei Macrina* după episcopul Grigorie al Nysei (tradusă din limba germană de Gavril Munteanu), Sibiu, 1868, cf. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, p. 596.

¹²⁰ *Biblie mică seu Testamentulu vechiu și nou în 90 tipuri*, tradusă în versuri de M. Bandiciu, Brașov 1854, cf. *B. R. M.*, I, nr. 6609, nr. 359.

¹²¹ Blaj, 1854 [*B. R. M.*, I, nr. 12785, p. 708].

¹²² 1872 [*B. R. M.*, I, nr. 8896, p. 491].

¹²³ Sibiu, 1878, VIII + 238 p.

4. (254) *Kis biblia historica* (1)
5. (394) *Istoria biblicească*, Buda, 1835 (1)
6. (448) *Istoria biblică cu întrebări și răspunsuri* (1)

C. Cărțile de devoțiune

(cărți de rugăciune aliturgice, de spiritualitate, de meditație religioasă)

1. (17) *Învățăături morale-religioase creștinești din anul 1642* (1)¹²⁴
2. (48) *Învețeturi morale-religioase - altele foarte vechi* (1)
3. (248) *Istории morale spre întrebuințarea tinerilor* (1)¹²⁵
4. (280) *Cele șapte virtuți* de Nicolae Velea Tincu (1)¹²⁶
5. (291) *Istории morale alese, partea a II-a* (1)¹²⁷
6. (343) *Învețeturi morale-religioase* (1)
7. (444) *Cincideci de istorioare morale*, de I[oa]n Hintescu (1)¹²⁸
8. (445) *Culegere de istorioare morale, partea I a* (1)¹²⁹
9. (497) *Visul preasfintei vergure Maria* (1)¹³⁰
10. (560) *Meditațiuni spirituale* (1)¹³¹

D. Cărțile liturgice

a. Cărți de cult

1. (5) *Catavasieru* (1)
2. (33) *Ceaslov bogat* (1)¹³²
3. (35) *Acatistul sau carte de rugăciuni* (1)¹³³

¹²⁴ *Învățăături preste toate zilele*, 1642, Câmpulung, cf. *Bibliografia românească veche* [în continuare: *B. R. V.*] vol. I-IV, București 1898-1944 I, 43.

¹²⁵ Poate fi *Îndreptări moralicești tinerilor foarte folositoare*, Buda, 1813

¹²⁶ *Cele șapte virtuți sau fapte bune* de Nicolae Tincu Velea, Brașov, 1847.

¹²⁷ Credem că este vorba de *Adunare de Istории Morale Alese*, traduse de un prieten al Literaturii Române (Sava Barcianu-Popovici), Partea II, Sibiu 1848 [*B. R. M.*, I, nr. 5028 a, p. 267].

¹²⁸ *Cincideci istorioare morale* (Editor I. C. Hîntescu), Sibiu 1878 [*B. R. M.*, I, nr. 12573, p. 696].

¹²⁹ Credem că este vorba de *Adunare de Istории Morale Alese*, traduse de un prieten al Literaturii Române (Sava Barcianu-Popovici), Partea I, Sibiu 1846 [*B. R. M.*, I, nr. 5028, p. 267].

¹³⁰ Poate fi vorba de *Visul Maicii Precești*, Sibiu, 1854.

¹³¹ *Meditațiuni spirituale*, traduse de Mihail Velceanu, Sibiu, 1875 [*B. R. M.* III, p. 279].

¹³² Poate fi ediția din 1790 tipărită la Sibiu [*B. R. V.* II, 534].

¹³³ Poate fi vorba de *Acatistul sau carte cu multe rugăciuni pentru evlaviază fieștecării creștin* de Samuil Micu, Sibiu, 1801.

4. (51) *Rugăciuneri sau Carte de rugăciuni* de Ep[isco]pul Melchisedes [Ștefănescu] (1)¹³⁴
5. (88) *Prăsnicariul* din anul 1783 (1)¹³⁵
6. (213) *Tipicul bisericesc* - manuscris (1)
7. (302) *Cinstitul paraclis al Preasfintei Mariei Născătoarei de D[umne]deu* (1)¹³⁶
8. (476) *Taină ascunsă pentru jidovi ce se botează* (1)
9. (495) *Micul mărgăritariu sufletesc, cărticică de rugăciuni* (1)

b. Cântări bisericești

1. (234) *Versuri sau cântece de ste la nașcerea D[omnu]lui I[isu]s Hr[istos]*, de Anton Pan, 1862 (1)
2. (238). *Cântări la nașcerea D[omnu]lui I[isu]s. Hr. și alte stihuri morale*, partea a II-a (1)¹³⁷
3. (239) *Cântări morale la sărbătorile împărătești*, de Psaltul G(eorge) Ucenescu, Brașov, 1859 (1)
4. (256) *Colindele Crăciunului și a Paștilor și Colăcăritul*, de P[etru] Băncilă (1)¹³⁸
5. (401) *Irmoase și cântări bisericești* - manuscris (1)
6. (463) *Astrucare sau prohodul de îngropăciune*, pe 3 voci de Sierban (1)
7. (496) *Cărticică de rugăciuni și cântări* (1)¹³⁹

E. Cărțile catehetice și omiletice

a. Ctehisme, cateheze

1. (21) *Mărturisirea ortodoxă* (1)¹⁴⁰
2. (45) *Catecheze* de Titu Budu, după Georgiu Mey (1)¹⁴¹

¹³⁴ *Carte de rugăciuni* de episcopul Melchisedec Ștefănescu, București, 1884.

¹³⁵ *Antologhion*, 1782.

¹³⁶ Brașov, 1807 [B. R. V. IV, 314].

¹³⁷ Poate fi vorba de *Cânturi la Nascerea Domnului nostru Isus Christos și alte stihuri morale*, Brașov 1857 [B. R. M., I, nr. 12960, p. 718].

¹³⁸ Poate fi vorba de *Colindele Crăciunului și ale Pasciloru seu Producțiuni cu cantece la Nascerea șî Învierea Domnului nostru Isus Christosu*, întocmite de Petru Băncilă, Sibiu 1875 [B. R. M., I, nr. 5752, p. 309].

¹³⁹ Gherla 1884 [B. R. M., I, nr. 11481, p. 633].

¹⁴⁰ Poate fi ediția lui Filaret Scriban tipărită la Neamț în 1844 cu titlul: *Mărturisirea ortodoxă a apostoleșcei și catoliceștei biserici de răsărit*. Vezi: *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, p. 592.

¹⁴¹ *Catechese pentru pruncii școlari din școalele elementare populare*, după Georgiu Mey (de Titu Budu), Gherla, 1877 [B. R. M. I, nr. 8894, p. 491].

3. (264) *Catechismul cel mare cu cetiri* (1)
4. (336) *Catechis mic* (1)¹⁴²
5. (345) *Catechis serbesc-românesc-nemțesc* din anul 1774 (1)¹⁴³
6. (397) *Catechis interesant* (1)
7. (402) *Catechism greco-catolic*, de Ales[andru] Sterca Suluțiu, Archi[e]p[iscop] și Metropolit (1)¹⁴⁴
8. (458) *Catechism vechiu* (1)

b. Predici și cuvântări bisericesti

1. (4) *Învățături morale* - predici de Ioan Pop (1)¹⁴⁵
2. (6) *Propovedanii sau învățături la oameni morți* de Samuil Clain (1)¹⁴⁶
3. (26) *Lacrămi, adio și declamări funebrale* de Aron Boga (1)¹⁴⁷
4. (49) *Șesedeci și patru cuvinte sau predici ale Stului Ioan Chrisostom* de Eppul Melchisedec (1)¹⁴⁸
5. (50) *Predicile părintelui Ilie Miniata*, traduse de preotul Cosma Moșescul (2)¹⁴⁹
6. (90) *Cuvântare către Presbiteri* (1)
7. (96) *Mărgăritul, învețeturi morale creșcinești* (1)¹⁵⁰
8. (111) *Teologia Pastorală* (1)
9. (188) *Valasos konyvtar egy igaz ember beszely Josika Liklostol* [Biblioteca religioasă. Cuvântarea unui om adevărat de Josika Mikloș] (1)
10. (208) *Cuvântare bisericască*, de Iosif Suci (1)
11. (215) *Pastorală de anul nou, 1879 a Eppului Ioan Meșianu din Arad* (1)
12. (218) *Cuvântarea la instalare a noului Eppul al Aradului I. Meșianu la anul 1875* (1)¹⁵¹
13. (269) *O espicare scurtă a Tatălui Nostru* (1)
14. (344) *Propovedanii la morți și molitve* (1)
15. (352) *Cuvântări la oameni morți* (1)
16. (396) *7 Rugăciuni dedicate oamenilor morți* (1)

¹⁴² Nu cunoaștem care dintre ediții. A apărut în 1779 la Viena [B. R. V. II, 405] și în 1831, 1834 și 1845 la Buda [B. R. M., I, nr. 10991, p. 605; nr. 10992, p. 605; nr. 10994, p. 606].

¹⁴³ Tipărit la Viena [B. R. V. II, 385].

¹⁴⁴ Blaj, 1857.

¹⁴⁵ *Învățături morale...* Lucrate de Ion Pop..., Buda 1847 [B. R. M., I, nr. 46593, p. 921].

¹⁴⁶ *Propovedanie sau învățături la îngropăciunea oamenilor morți*, Blaj, 1784, 140 p. (ediția a II-a, Sibiu, 1842, 220 p.).

¹⁴⁷ *Lacrămi, Adio și Declamări funebrale. Panorama lumii trecătoare sau Versuri, Ertăciuni și Declamări la înmormântarea pmenilor de totă starea și rangulu*, de Aron Boca..., Sibiu, 1880 [B. R. M. I, nr. 6886, p. 378].

¹⁴⁸ A apărut în anul 1883.

¹⁴⁹ Vol. I-II, Brăila, 1863

¹⁵⁰ *Mărgăritare*, București, 1746 [B. R. V. II, 248].

¹⁵¹ *Pastorală la alegerea de episcop al Aradului a prot. Ioan Meșianu*, Sibiu, 1875.

17. (494) *Nu me uita*, colecțiune de versuri funebreale [de Nicolae Fekete Negruțiu, Gherla 1883] (1)

II. CĂRȚILE ISTORICE (inclusiv texte politice)

1. (24) *Istoria Românilor din Dacia superioară* de A. Papiu Ilarian (2)¹⁵²
2. (25) *Istoria civilizațiunei în Europa* de Fr. Guizot (2)¹⁵³
3. (40) *Conceptul public al femeilor române fondului reuniunei române din Brașov*, 1853 (1)
4. (54) *Raportul lui Avram Iancu despre războiul civil din anul 1848/49* (1)¹⁵⁴
5. (55) *Două raporturi ale prefectilor Axente Sever și Simeon Balint tot despre războiul din 1848/49* (1)¹⁵⁵
6. (60) *Asia, Africa, America și Australia*, istoriografia (1)
7. (61) *Memorialul românilor adunați la Sibiu în anul 1881* (1)¹⁵⁶
8. (70) *Istoria Bisericeii ortodoxe* de Andreiu baron Șaguna (2)¹⁵⁷
9. (71) *Istoria Românilor* de A. Treboniu Laurian (1)¹⁵⁸
10. (80) *Universalis Schematismus clerici orientalis 1843/4* (1)
11. (118) *Istoria pentru începutul Românilor* de Petru Maior (1)¹⁵⁹
12. (165) *Protocolul Sinodului Eparchial Arădan, 1880-1886* (6)
13. (185). *Renașcerea limbei românești în vorbire și scriere*, de Dr. Gr[igorie] Silași (2)

¹⁵² Tom I-II, Viena 1851-1852, t. I, 256 p.; t. II, CXXXVIII + 363 p.

¹⁵³ Este vorba de François Guizot, *Istoria civilizațiunii în Europa de la căderea imperiului roman până la revoluțiunea franceză*, vol. I-II, București, 1856. Lucrarea a fost tradusă de George Baronzi [*Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, p. 81].

¹⁵⁴ *Raportul lui Avram Iancu prefect al unei legiuni românești. Despre faptele oastei poporane care a stat sub comanda lui pe timpul războiului civil din Transilvania în anii 1848/49*, Sibiu, 1884.

¹⁵⁵ *Două raporturi de ale acelor prefecti de legiuni românești, cari în anul 1848/49 au susținut luptele cu insurgenții unguri până la reintrarea trupelor imperiale în Transilvania*, Sibiu, 1884.

¹⁵⁶ *Memorial compus și publicat din însărcinarea Conferinței generale a reprezentanților alegătorilor români adunați la Sibiu în zilele de 12, 13 și 14 mai 1881* de George Barițiu, Sibiu, 1882.

¹⁵⁷ *Istoria Bisericii ortodoxe răsăritene universale*, vol. I-II, Sibiu, 1860.

¹⁵⁸ Credem că este vorba de *Istoria Românilor din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre*, București, 1873 [carte interzisă a se folosi în școli, cf. Înaltului Minister regesc]; vezi *Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784-1918): Documente referitoare la Episcopia ortodoxă a Aradului* (Prefață de P. S. Episcop dr. Timotei Sevcicu, Studiu introductiv, note și comentarii de prof. dr. Vasile Popeangă), Arad, 1986, nr. 161, p. 249.

¹⁵⁹ Poate fi ediția din 1883 tipărită la Budapesta și Gherla.

14. (194) *Darea de seamă asupra procesului politic a lui Georgiu Barițiu, 1879* (1)¹⁶⁰
15. (198) *Carte către sânta adunare a diecesei rom. unite din Transilvania a tinerimei stud[i]oase*, Wien (1)
16. (199) *Catalogul membrilor și statutele Asociațiunii naționale române din Arad* (1)
17. (200) *Un grai sincer de la un deputat român, Buda, 1861* (1)
18. (201) *Politica conducătorilor națiunii române din Transilvania, 1865* (1)
19. (207) *Scurtă deducere a istoriei de vest și o est a românilor* de Dim[itrie] Const. Oravițanul (1)¹⁶¹
20. (209) *De la redicarea republicei romane la împărătească diriguitate până la dărăpănare* (1)
21. (216) *Oszinte szok a nemzethez nepszerii ismeretese* (n. n. Cuvântări sincere către națiune) (1)
22. (266) *Istoria Transilvaniei și a țărilor din jur*, de Beniamin Pop (1)
23. (276) *Cuvântarea Ex. Sale Al. Suluțiu Arhipp. și Metrop. în Conferința regnicolară din Alba Iulia* (1)
24. (277) *Preopunerea familiei Mocioni referitoare la scrierea unei istorii naționale și premiul de 100 / = /* (1)
25. (311) *Causa limbelor și a naționalităților în Austria de un Român* [de Vincențiu Babeș, Viena] 1860 (1)
26. (356) *Istoria de la începutul Românilor până sub Cuza Vodă* (1)
27. (462) *A Zarandi Egyhaz tortenete* (1)¹⁶²
28. (473) *A roman nyelo latinsaga*, irta Goldiș Janos (1)¹⁶³
29. (474) *Petițiunile națiunii române către Împăratul și guvern nainte de 1848 și după aceea* (1)¹⁶⁴
30. (478) *O lacrimă fierbinte sau memorii* de Iosif Sterca Suluțiu, I, II, III, V (4)¹⁶⁵
31. (487) *Tesaurul de la Petrosa sau Cloșca cu puii de aur* (1)¹⁶⁶

¹⁶⁰ *Dare de seamă asupra procesului politic de presă alu lui Georgie Barițiu, redactorele "Observatoriului" în cestiunea colectelor pentru soldați români răniți*, Sibiu, 1879. Au fost tipărite doar 500 de exemplare, cf. *Observatorul*, nr. 36 din 5/17 mai 1879, p. 146, la Elena Dunăreanu, Aurelia Popa, *Cartea românească sibiană*, Sibiu, 1979, p. 70.

¹⁶¹ Timișoara, 1857.

¹⁶² Este vorba de *A Zarandi egyhazmegye tortenete* de Racz Karoly.

¹⁶³ *A roman nyelv latinsaga* (Latinitatea limbei române) de Iosif Ioan Goldiș, 1881.

¹⁶⁴ *Petițiunile națiunii române în 1848/49* de Al. Treboniu Laurian, Viena, 1851-1852.

¹⁶⁵ *O lacrimă fierbinte (Memorii)* de Iosif Sterca Suluțiu, vol. I (Brașov 1877), vol. II (Sibiu 1879), vol. III (Sibiu 1880); vol. V (Sibiu 1883).

¹⁶⁶ *Tesaurul de la Petroasa sau Cloșca cu puii ei de aur. Studiu arheologic* de Dionisiu O. Olinescu, Gherla, 1884.

32. (489) *Apologie, discursuri filologice și istorice*, de Gr. Silași (1)¹⁶⁷
33. (561) *Cronica Românilor*, de G[heorghe] Șincai din Șinca (1)¹⁶⁸

III. CĂRȚILE DE DREPT

(inclusiv regulamente, texte administrative, instrucțiuni)

1. (3) *Pravila Sfinților Părinți* (1)
2. (8) *12 -ik kopirat fuzet* de Istoczi Gyozo (1)
3. (9) *Legile bisericești în mod explicativ* de Meletiu Dregheciu (1)¹⁶⁹
4. (52) *A m(agyor) kir(alyi) honvedelmi Miniszterium utasitasanak vederoral szolo 1868 XL torveny czik vegrehajtsa* (1)
5. (43) *Codicele penal din anul 1852* (1)
6. (79) *Regulament pentru procedura civilă*, 1868 (1)
7. (190) *Compendiu de dreptul canonic*, de Andreiu baron Șaguna (1)¹⁷⁰
8. (203) *Comentariu la pre înalta patentă împărătească din 2 iunie 1854*, de Ioan Pușcariu (1)¹⁷¹
9. (205) *Promemorie despre dreptul istoric al autonomiei bisericești*, de A. b. Șaguna (1)¹⁷²
10. (206) *Adaos la această promemorie* [Sibiu 1850, 23 p.] (1)
11. (214) *Statutul organic al bisericii rom-orientale din Metropolie* (1)
12. (235) *Tabela care arată proporția monedei convenționale în val. austriacă și viceversa* (1)
13. (243) *Torvenyek es tisztiz cimtarases ugyvedek neojegyzeke beturendeben* (1)
14. (253) *Instrucțiune despre măsurile metrice* (1)
15. (265) *Regulament pentru parohiile din Metropolia română ortodoxă* (1)
16. (286) *Regulament pentru procedura judecătorească în cauze matrimoniale* (1)
17. (294) *Drepturile și datorințele civili* de Ioan Tuducescu (1)

¹⁶⁷ *Apologie, discursuri filologice și istorice maghiare privitoare la români* de Grigorie Silași, Cluj, 1879.

¹⁶⁸ Presupunem că deținea *Hronica rumânilor și a mai multor neamuri*, I, îngrijită de Alexandru Gavra, Buda, 1844.

¹⁶⁹ *Legile bisericești în mod extractiv și speculativ*, Timișoara, 1873, XLVII + 210 p.

¹⁷⁰ *Compendiu de Dreptul canonic al unei, sântei, sobornicești și apostolești Biserici*, Sibiu, 1868, XLVIII + 452 (ediția a II-a Sibiu, 1885, XLVIII + 440 p.)

¹⁷¹ *Comentar la preînalta patentă din 2 iunie 1854 pentru Ardeal*, p. I-a Sibiu, 1858, 179 p; p. II-a, 1859, 182 p. Nu cunoaștem care din cele două părți le deținea prcotul Nicolae Butariu.

¹⁷² *Promemorie despre dreptul istoric al autonomiei bisericești naționale a Românilor de religia răsăriteană în ces. reg. provincii ale monarhiei austriece* de Andrei Șaguna, Sibiu, 1849.

18. (295) *Regulele poliției de câmp și articolul de lege IX din anul 1840, ungurește-românește* (1)
19. (307) *Cunoștințe folositoare despre trebile căsătoriilor* de Andreiu baron Șaguna (1)¹⁷³
20. (308) *Sfaturi bune pentru folosul segregasei pădurilor și pășunilor în Ardeal* (1)
21. (310) *Carte de famuli ad nr. 288221 ex 1857* (1)
22. (341) *Procedura cărții funduare* (1)
22. (377) *Manual pentru procedura în cauzele bagatele* (1)
23. (378) *Ertekezes a myelvekrol* [Înștiințare despre limbi] (1)
24. (388) *Datorințele supușilor către Monarchul lor* (1)¹⁷⁴
25. (391) *Instrucțiunea pentru învățători de la Archidieceza Sibiului* (1)
26. (400) *Organisarea provisorie a învățământului din Metropolie* (1)
27. (436) *Legea comunală după articolul de lege XVIII din 1872* (1)

IV. CĂRȚILE DE FILOSOFIE

1. (27) *Compendiu general de statistică*, de B. Alesandre, Graz, 1881 (1)
2. (32) *Logica, adecă partea cuventătoare a filosofiei* [trad. făcută de Samuil Micu după manualul de filozofie al lui Baumaister, Buda, 1799] (1)

V. CĂRȚILE DE ȘTIINȚE NATURALE

(medicină, agronomie, geografie, cunoștințe practice)

1. (7) *Antopologia* de dr. Paul Vasiciu [-Ungurianu] (1)¹⁷⁵
2. (36) *Macrobiotica sau măiestria de a lungi viața după Hufeland*, de dr. Paul Vasici (2)
3. (42) *Veterinariul de casă* (1)¹⁷⁶
4. (126) *Cartea bucătăriei române-franceze și ungurești* (1)¹⁷⁷

¹⁷³ *Cunoștințe folositoare despre trebile căsătoriilor, spre folosul preoțimii și al scaunelor protopopești*, Sibiu, 1854.

¹⁷⁴ Buda, 1806 [B. R. V., II, 698].

¹⁷⁵ Buda, 1830 [B. R. V., III, 1503].

¹⁷⁶ *Veterinariulu de casă /.../* lucratu pentru poporul român de Basiliu Cornea, Gherla 1877 [B. R. M., I, nr. 14612, p. 820].

¹⁷⁷ Este vorba de *Cea mai nouă carte de bucate a bucătăriei române, franceze, germâne și magiare*, Edată în folosu economeloru române de J. C. Hințescu, Brașov, f. a., 672 p. Un exemplar al cărții, care poartă semnătura lui Nicolae Butariu, a ajuns în posesia noastră. Presupunem că este cel menționat în *Catalogul bibliotecii*. După moartea preotului N. Butariu, credem că exemplarul a ajuns în proprietatea protopopului Traian Iuliu Mager al Butenilor (1865-1909), tatăl episcopului Andrei Magieru. La pagina 257 a cărții, se află următoarea însemnare manuscrisă: "Doamne adă în pace pe scumpul meu Traian. VII/2

5. (196) *Az epilepsis (nyavalya tores gorsek) lenge es gyogyilasa*, de Dr. P. M. Solomon [Despre epilepsia - boală ruperii nodului - ișoară și vindecarea ei] (1)
6. (204) *Recepte despre varie bucate ce ori și cine le pote găti*, de Petru Lupulov (1)¹⁷⁸
7. (245) *Sichere und schnelle Heilung von Augen Krankheiten* von P. M. Solomon [Vindecarea sigură și rapidă a bolilor de ochi de...] (1)
8. (247) *Scurtă îndrumare pentru cultivarea mătasei*, de Paul Göröcz (1)
9. (249) *Profilacsa cunoștință despre tractarea vitelor* (1)
10. (260) *Heilung der Epilepsie* von M. P. Solomon [Vindecarea epilepsiei de...] (1)
11. (275) *Înfricoșatele stricăciuni ale beuterei de vinars* (1)
12. (293). *Introducere șa întreprinderea rațională a cultivei frăgarilor și a mătasei* (1)
13. (296) *Csiszeo vagyis a csillagaszati tudomanyinak rovid leirasa* [...scurtă descriere a științei astronomice] (1)
14. (299) *Neputința și a ei totală vindecare* (1)
15. (313) *Despre susținerea sănătății trupești și sufletești*, după Dr. Bok, trad. de J. Ardelean (1)¹⁷⁹
16. (346) *Carte medicală cu felurite recepte - nemțeșce* (1)
17. (347) *Economia stupilor*, de Ioan Molnar [-Piuariu] la anul 1785, Viena (1)¹⁸⁰
18. (379) *Szem betegség utasitas gyogjitosmak* [Îndrumări pentru vindecarea bolii de ochi] (1)
19. (398) *Augen Krankheiten Heilung* [Vindecarea bolilor de ochi] (1)
20. (433) *Tămăduire repede de boli de ochi* (1)
21. (465) *Omul povățuit de minte*, de Petru Lupulov (1)
22. (471) *Discursul profesorului Laurent despre păstrare* (1)
23. (477) *Îndemnuri economice* (1)
24. (438) *Carte de bucate pentru familii* (1)
25. (484) *Pomăritul*, de Demetriu Comșa [Sibiu 1877] (1)¹⁸¹

1909". Deși nu se semnează, însemnarea este făcută, în mod sigur, de preoteasa Ana Mager. Potopopul Traian I. Mager, grav bolnav, era internat într-un sanatoriu din Budapesta, unde, la doar două zile după ce preoteasa făcea însemnarea, acesta trecea la cele veșnice. Vezi: P. Vesa, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, pp. 257-260.

¹⁷⁸ *Recepte despre varie (deschilinite) bucate, cari ori și cine le pote face*, traduse în limba română de Petru Lupulov și dedicate sessului femeescu. Timișoara. Cu tiparul lui Fork & Comp. 1857 [B. R. M., III, p. 142].

¹⁷⁹ *Despre susținerea sănătății* de dr. Bock (Trad. de Ardeleanu Iosif Ioan), Arad 1874 [B. R. M., I, p. 151].

¹⁸⁰ B. R. V., II, 493.

¹⁸¹ *Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina școlară* de Dimitrie Comșa, Sibiu 1877.

26. (485) *Răspuns la anticritica anonimă* (1)
27. (549) *Oglinda tinereții* (1)¹⁸²

VI. DICȚIONARE

(inclusiv cărți pentru învățarea limbilor străine)

1. (1) *Dicționarul numelor mitologice și străine*, de Alesandru Gavra (1)¹⁸³
2. (56) *Leitsfaden zum grundlichen Unterricht in der Deutschen Sprache* [Cum învățăm limba germană] (1)
3. (59) *Lexicon român-latin-unguresc și nemțesc*, de Petru Maior și Ioan Teodoroviciu, Buda, 1825 (1)
4. (127) *Dicționarul românesc-nemțesc*, de Molnar (1)¹⁸⁴
5. (298) *Dialogi latinești* (1)
6. (337) *Nemet magyar es magyar-nemet kis szotar* [Mic dicționar maghiar-german și german-maghiar] (1)
7. (479) *Metoda practică pentru învățarea limbei franceze* (2)
8. (480) *Metodica practică pentru învățarea limbei germane* (1)
9. (481) *Dialogi româno-francesi* (1)¹⁸⁵
10. (482) *Dialogi româno-germani* (1)

VII. CATALOAGE DE CĂRȚI ȘI PREȚURI

1. (180) *Samen und Pflanzenhandlung Preis Catalog von Walfner Weifs* (Un catalog de prețuri cu semințe și plante) (3)
2. (195) *Samen Preis courant von Ad. Larkls...Sohne*, [Un catalog de prețuri pentru comerțul cu semințe], Wien (1)
3. (197) *Preisbestimmung Kirchenparamenten von Bri und Anders*, Wien (1)
4. (222) *Grossman J. gepek es szerszamok erujegyzeke*, 1878-1879 (2)
5. (228) *Umrath es tarsa gazdasagi gepgyar es vas untode aru jegyzeke*, Budapest (1)
6. (237) *Niderlage von Bibeln und Testamenten Preis Catalog A. Reichord*, Wien (1)

¹⁸² *Oglinda tinereții. Un avânt de consolare celor debil și impotenți și aceloră chiar cari până acum s-au crezut de incurabili* (de W. Bernhardt) tradusă din limba germană de F. P., București 1883 [B. R. M., I, nr. 6394, p. 347].

¹⁸³ Este vorba de *Lexicon de conversație istoricesc religionariu*, tom I, A-B, Buda, 1847.

¹⁸⁴ *Vocabularium nemțesc și românesc* de Ioan Molnar (Piuaru, Sibiu 1822 [B. R. V., III, nr. 1159].

¹⁸⁵ Credem că este vorba de Grigorie Ploșteanu, *Dialoguri francezo-române*, Craiova, 1830 [B. R. V., III, 1494].

7. (246) *Bu(che)r Catalog aus den Fache Philosophie, Philologie, Archologie, Theologie und Padagogie* [Catalog de cărți de filosofie, filologie, arheologie, teologie și pedagogie] (5)
8. (273) *Muhlensteine Preis Catalog* [Catalog pentru prețuri de mori] (1)
9. (274) *Cataloage de cărți de la Julius Spreer și W. Krafft din Sibiu* (5)
10. (287) *Catalogul cărților din librăria Socec & com din București, 1875* (1)
11. (301) *Catalog de cărți din librăria lui Habeol & Hedvig din Brașov, 1864* (1)
12. (304) *Konyvek arujegyzeke Telegdi Lajosnal, Debreczenben, 1870* (1)
13. (305) *Bucher Catalog Preis vergeignifs in ungariche sprache*, [Catalog de prețuri de cărți în limba germană] Wien, 1869 (1)
14. (354) *Bucher Preis Catalog von Franz Les & comp. Wien* (1)
15. (360) *Konyvek arujegyzeke Lampel Robert - Budapesten* (1)
16. (419) *General Preis Catalog Maschinen, Fener loschgerothe* (1)

VIII. STATUTE BĂNCI ȘI ASIGURĂRI

1. (212) *Statutele institutului de credit și de economii "Albina" din Sibiu* [Pesta 1851] (1)
2. (221) *"Dunai" bisztosito tarsasagnak szabalyai* [Statutele Societății "Duna"] (1)
3. (223) *Statutele Institutului de asigurare "Orszag"* (1)
4. (225) *Statutele Bancei de asigurare "Transilvania"* (1)
5. (268) *"Haza", bancă pentru asigurarea vieții* (1)
6. (300) *Bihari gazdasagi egyesulet szabalyai 1843* [Statutele uniunii economice din Bihor] (1)
7. (408) *Elso magyar altalanos biztosito tarsasag* [Societatea maghiară de asigurare generală] (1)

IX. CĂRȚILE ȘCOLARE

(manuale, abecedare, gramatici, lucrări pedagogice)

A. Abecedare

1. (255) *Nemeth betuzo austriai biradlombeli elemi tanodak szamara magyar-nemtz* [Abecedar german pentru școlile elementare ale germanilor/maghiarilor din monarhia austriacă] (1)
2. (340) *Abecedariu*, de I. Popescu (1)
3. (364) *Abecedariu pentru școalele populare*, de Zaharia Boiu [Sibiu] 1862 (1)
4. (383) *A. B. C. es olvasokonyv* [Abecedar și carte de citire] (1)
5. (386) *Nou abecedariu românesc cu semne*, de Basiliu Petri [Sibiu] 1881 (1)

6. (387) *Abecedariu pentru școalele elementare*, Wiena, 1859 (1)
7. (392) *Abecedariu pentru școalele populare*, de Basiliu Petri, 1872 (1)
8. (393) *Legendariu pentru I, II, III și IV clasa normale*, de Samuil Andreieviciu (4)
9. (399) *Abecedariu pentru școalele elementare - nemțesc-românesc*, Wiena, 1855 (1)
10. (450) *Abecedariu nemțesc pentru școalele populare* (1)
11. (451) *Abecedariu pentru folosul școalelor de legea greco-răsăriteană* (1)
12. (457) *Abecedariu vechiu* (1)

B. Manuale de citire

1. (44) *Graiul Român*, de Moise Bota (2)¹⁸⁶
2. (130) *Carte de citire prelucrată de învățătorii asociați din România* (1)¹⁸⁷
3. (261) *Latin olvaso könyv* [Carte de citire în latină] (1)
4. (303) *Manual de limba română*, după Dr. Becher și Woust, de G. C. Bellinisimus [Sibiu 1859] (1)
5. (338) *Carte de cetire*, partea a II-a, 1869 de Zaharia Boiu [Sibiu] (1)
6. (339) *Carte de cetire*, partea I a, 1871 de Zaharia Boiu [Sibiu] (1)
7. (366) *Magyar nyelvtan az ellemei es nali iskolak szamara* [Limba maghiară pentru școlile elementare și reale] (1)
8. (368) *Erstes Sprach und lesebuch* [Primul manual de limbă și citire] (1)
9. (369) *Zweites Sprach und lesebuch* [Al doilea manual de limbă și citire] (1)
10. (382) *Első nyelv gyakorló es olvasokönyv* [Carte de citire și exerciții pentru prima limbă] (1)
11. (384) *Masodik nyelv es olvaso könyv* [Carte de citire și limba a doua] (1)
12. (385) *Die Unterklasse eine Anteilung* [Carte de citire pentru limba a doua] (1)

C. Manuale de gramatică

1. (22) *Gramatica Românească* de Radu Tempea la anul 1797 [Sibiu] (1)¹⁸⁸
2. (23) *Limba maternă - gramatică* de dr. Ilarion Pușcariu [Sibiu 1874] (1)
3. (259) *O gramatică veche* (1)
4. (365) *Gramatica limbei românești* de Vasiliu Ioanoviciu [Wiena] 1851 (1)

¹⁸⁶ *Graiul român, carte de cetire bilingvă româno-maghiar* de Moise Bota, vol. I, Buda, 1836, vol. II, Pesta, 1847.

¹⁸⁷ Este vorba de *Carte de cetire*, Partea I, Partea a II-a, București 1877; Partea a III-a, București 1878, editate de "O a societate de învățători". Butariu deținea numai una dintre părți.

¹⁸⁸ *B. R. V.*, II, 612.

5. (389) *Compendiu de Gramatică* de Timoteiu Cipariu [Blaj 1855] (1)
6. (449) *Gramatica românească* de Sava Popovici Barcianu (1)¹⁸⁹

D. Manuale de aritmetică

1. (267) *Introducere în aritmetică* de Ioan Tuducescu (1)¹⁹⁰
2. (453) *Aritmetica*, după Francisc Masnic, trad. de Samuil Andreeviciu(1)
3. (454) *Aritmetică românească, nemțească-ungurească* (1)

E. Manuale de geografie

1. (189). *Atlas de geografie*, de D. Warda(1)
2. (267) *Introducere în geografie*, de Ioan Tuducescu (1)
3. (456) *Geografia Ardealului*, de I[oa]n M[icu] Moldovan (1)¹⁹¹
4. (475) *Geografia după I. Belinger*, tradusă de Georgiu Muntean (1)¹⁹²

F. Manuale de istorie

1. (250) *Istoria română națională*, de Dr. At[anasie] M[arian] Marienescu [1861] (1)¹⁹³
2. (417) *Istoria universală* de Dr. Georgiu Popa¹⁹⁴ (1)

G. Manuale de gimnastică

1. (193) *Carte de gimnastică cu figuri*, de G[eorge] Moceanu (1)¹⁹⁵

¹⁸⁹ Cartea a apărut în trei ediții: Sibiu 1853 [B. R. M., I, nr. 5041, p. 268]; Ediția a II-a, Sibiu 1856 [B. R. M., I, nr. 5042, p. 268]; Ediția a III-a, Sibiu 1864 [B. R. M., I, 5043, p. 268]. Butariu deținea numai una dintre ediții.

¹⁹⁰ *Socoată teoretică și practică*, Arad, 1877

¹⁹¹ *Geografia Ardealului pentru școlile populare*, probabil ediția a II-a, apărută la Blaj în 1878. Manual interzis în toate școlile românești de Înalțul Minister de culte și învățământ public, începând cu 4/16 februarie 1878, Cf. I. D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, vol. II, Timișoara, 1980, doc. 583, p. 937.

¹⁹² *Manual de geografie în două accesuri pentru gimnazii și școli mici* de I. Bellinger (trad. de Gr. Munteanu), Brașov 1854.

¹⁹³ Carte interzisă de către autoritățile maghiare, cf. Vasile Netea, *Conștiința originii comune și a unității naționale în istoria poporului român*, București, 1980, p. 187.

¹⁹⁴ *Istoria Universală alias istoria națiunii românești și a regatului Ungaria*, Arad, 1882. Carte interzisă de autorități în școli cf. Gheorghe Ciuhandu, *Dr. Georgiu Popa. Un om de școală și cultură (1847-1897)*, Arad, 1934, p. 22.

¹⁹⁵ *Gimnastica populară raționată* de Junod & Sengiet, Partea I, traducere de George Moceanu, București 1875.

2. (483). *Fisica espermentală cu figuri*, de Em[eric] Andreescu [Timișoara 1878] (1)

H. Manuale de economie

1. (267) *Introducere în economie* de Ioan Tuducescu [Arad 1876] (1)
2. (492) *Economia pentru școlile populare*, de Teodor Roșu (1)

I. Manuale de științe naturale

1. (452) *Istoria naturală* (1)
2. (468) *Creațiunea și dezvoltarea spirituală primitivă a oamenimei*, tradusă de Teodor Ceonța [Arad 1877] (1)

Î. Alte lucrări de pedagogie

1. (217) *Îndreptariul la întrebuințarea tabelelor de părete*, de Teodor Roșu (1)
2. (227) *Studii școlastice preperandiale teologice* - manuscrise (5)
3. (229) *Programa gimnaziului din Beiuș, pro anul școlastic 1854-1857* (3)
4. (232) *Selbst unterricht hand Harmonika Schule* (1)
5. (233) *Diverse studii școlastice, anunțuri, cataloage de cărți românești și ungurești, etc.* (1)
6. (288) *Pedagogia* - manuscris (1)
7. (289) *Modul de educațiune a vechilor egipteni, greci, persieni și români*, de Moise Bota [Sibiu 1858] (1)
8. (361) *Prelegerea publică sau jubileul de 25 ani în taina a VI*, de ABC Calicali (1)
9. (362) *A mezo gazdasahi ellemi nepiskolak szamara* [Instrucțiuni pentru școlile populare elementare agricole] (1)
10. (390) *Utmutatas a latin olvasasra* [Îndrumare pentru citire latină] (1)
11. (464) *Programa Gimnaziului din Brad pro 1883/4* (1)

X. CĂRȚILE DE LITERATURĂ (beletristică originală, poezie, traduceri)

1. (10) *Desprețul morții* de Cicerone, tradus de G. A. [București 1858] (1)
2. (12) *Noapțele Carpatine, roman istoricu referitoriu la Horea și ortacii*, de I[oaachim] C. Drăgescu [Pesta 1867] (1)
3. (13) *Bărbatul femeie*, de Alesandru Dumas-fiul [tradusă de Constantin Dimitriade, București 1872] (1)

4. (14) *Patimile junelui Werther* [de Johann Wolfgang Goethe] tradus de G[regoriu] H[aralamb] Grandea (1)
5. (15) *Maria Stuart*, de Ales[andru] Dumas [trad. de George Baronzi, București 1858] (1)
6. (18) *Corneliu Nepos*, tradus de Andrei Liviu (1)¹⁹⁶
7. (20) *Novele din popor* de N. Gane (2)
8. (28) *Cavalerii nopții*, de [Pierre-Alexis] Ponson du Terrail, tradus de Iosif Vulcan [Pesta 1870-1871] (5)
9. (29) *De unde nu este reîntoarcere*, roman de Gabrielly Adreicn, tradus de Titu Budu [Pesta 1872] (1)
10. (31) *Robinson Crusoe*, după Campe, tradus de dr. Georgiu Popa (1)¹⁹⁷
11. (47) *Fabiola sau biserica catacombelor* (1)
12. (37) *Poesii*, Vasile Ranta Buticescu [Gherla 1881] (1)
13. (41) *Panteonul Român*, de Iosif Vulcan [Pesta 1869] (1)
14. (53) *Poveștile Peleşului*, de Carmen Sylva (Elisabeta Regina României) (1)¹⁹⁸
15. (62) *Dorul*, poezii (1)¹⁹⁹
16. (65) *Moși și curcani [1785-1877]*, de Al[exandru] Odobescu, București, 1878] (1)
17. (64). *Nihiliștii, sau asasinatul Țarului Alesandru al II-lea* [de F. Venosta, Craiova 1883] (1)
18. (69) *Dramele Parisului - roman senzațional*²⁰⁰ (24)
19. (72) *Misterele palatului regal - roman* (1)
20. (73) *Junețea regelui Henrich - roman* (4)²⁰¹
21. (74) *Eugenia împărăteasa Franciei - roman* (4)²⁰²
22. (75) *Sobiesky Regele Poloniei - roman* (3)²⁰³
23. (76) *Contesa Lambertina sau fiica Cardinalului Antoneli* (1)²⁰⁴

¹⁹⁶ [De viris illustribus]. Corneliu Nepote tradusu și explicatu în limba română de Andrea Liviu, Lugoj 1863 [B. R. M., I, nr. 14630, p. 821].

¹⁹⁷ *Robinson Crusoe* de Daniel Defoc (trad. de dr. Giorgiu Popa după prelucrarea lui Joachim Heinrich Campe), 1873

¹⁹⁸ București, 1882 [B. R. M., I, nr. 10387, p. 575].

¹⁹⁹ Poate fi *Dorul inimei* de N. D. Popescu [vezi B. R. M., III, pp. 972-973].

²⁰⁰ *Dramele Parisului* de Pierre-Alexis Ponson du Terrail, traducere din limba franceză de P. Cucu), vol. I-XXIV, București, 1878-1879.

²⁰¹ *Junețea regelui Henric* de Pierre-Alexis Ponson du Terrail (traducere din limba franceză de P. Cucu), vol. I-II, București, 1879.

²⁰² *Eugenia, împărăteasa Franciei sau Misterele Tuileriilor* de George F. Born. Prelucrat din limba germană de Adolphe Steinberg, vol. I-IV, București 1880 [B. R. M., I, nr. 7645, p. 421].

²⁰³ *Ioan Sobieski Regele Poloniei și liberatorul Vienei seu Oarba din Schiras*, de George F. Born. Tradus din limba germană de Adolphe Steinberg, vol. I, București 1881 [B. R. M., I, nr. 7647, p. 421]. Cartea a apărut în trei volume, Butariu le avea pe toate.

24. (87) *Miserabilii*, de Victor Hugo (2)²⁰⁵
25. (88) *Resbelul Franco-Teutonic din 1870/1* (1)²⁰⁶
26. (97) *Versek*, Petofi Sandor (1)
27. (98) *Egy moi sziv története* [O istorioară despre inima unei femei] (1)
28. (99) *Garman es Worsze* [Garman și Worțe] (1)
29. (100) *Kurta nemesek* [Curta nemeșul] (1)
30. (101) *Nadeșda* (1)
31. (102) *Tiltot gymalcsok* [Poeme oprite] (1)
33. (106) *Doine și lăcrimioare*, pocsii de Vasile Alecsandri (1)
34. (107) *Venetoarea după aur* [roman] (3)
35. (108) *Catarina Coanaro ce mai frumoasă regină a Ciprului*, roman (4)²⁰⁷
36. (109) *Miserabilii Londrei* (1)²⁰⁸
37. (110) *Isabela e regina Spaniei*, roman (3)²⁰⁹
38. (112) *Chambrionul* - roman (1)
39. (114) *Poesiile lui Andrei Murășan* (1)²¹⁰
40. (115) *Asasinul invizibil* (1)
41. (116) *Sybiles...*²¹¹ (1)
42. (117) *Mezes hetek* [Luna de micre] (1)
43. (119) *Jidovul rătăcitoriu*, de [Eugene] Sue [traduse de Iosif Arhidiaconul, vol. I-VIII, București 1857-1858] (8)
44. (120) *Resbelul oriental Ruso-Turcesc și Român din 1877/8* (1)
45. (124) *Misterele Berilmului*, roman de Born (3)²¹²

²⁰⁴ [autor necunoscut], *Contesa Lambertini, fiica cardinalului Antonelli*. Roman prelucrat după date istorice și actele stenografice ale procesului contesei Lambertini contra moștenitorului cardinalului Antonelli, în Roma, traducere de Leonida Grigoriță, București, 1879, 826 p.

²⁰⁵ A apărut, între 1862-1864, în mai multe volume, în traducerea lui D. Bolintineanu, A Zanne și M. Costiescu (cf. *Repertoriul traducerilor românești din limbile franceză, italiană, spaniolă... (II)*, p. 182). Nu cunoșteam care dintre volume le deținea Nicolae Butariu.

²⁰⁶ *Resbelul Franco-Teutonicu din 1870-1871*, de Alexandru Bujor, vol. I-II, București, 1872 [*B. R. M.*, I, nr. 8967, pp. 495-496]. Butariu poseda numai unul dintre volume.

²⁰⁷ *Caterina Cornaro cea mai frumoasă regină a Ciprului căzută jertfă inquisitiunei venețiene*, de George F. Born, tradusă de Vasile Gr. Popu, vol. I-IV, București 1879 [*B. R. M.*, I, nr. 7642, p. 420].

²⁰⁸ Poate fi vorba de *Misterele Londrei* de Paul Féval, traducere de I. G. Valentineanu, București, vol. I-II, 1857-1858.

²⁰⁹ *Isabela regina isgonită a Spaniei sau Misterele curții din Madrid*, de George F. Born. Traducere din limba germană de Adolphe Steinberg, vol. I-III, București 1879 [*B. R. M.*, I, nr. 7648, p. 421].

²¹⁰ Credem că este vorba de volumul *Din poeziile lui A. M.*, Brașov cu tiparul lui J. Gott, 1862 [carte interzisă a se folosi în școli].

²¹¹ Ilizibil

46. (125) *Jidovul cămătar din Moldova și Bucovina*, roman original de Al[exandru] Pelimon [București 1863] (1)
47. (129) *Doctrina fericirii* [de Mihail Velceanu, Sibiu 1878] (1)
48. (178) *Fântâna Blandusiei* de Vasile Alecsandri [dramă în versuri, București, 1884] (1)
49. (179) *Contesa falsă* [de Ed. Hahn, tradusă de Vermont Bernard Varnava, București 1873] (1)
50. (181) *Viața lui Ștefan vodă și Mircea cel Bătrân* (1)²¹³
51. (182) *Viața lui Vlad vodă Țepeșul* (1)²¹⁴
52. (183) *Viața lui Mihai Viteazul* (1)²¹⁵
53. (186) *Ifigenia în Aulida și Tauria* (2)
54. (187) *Horea*, roman de I[oa]n P[op] Florantin [Iași 1885] (1)
54. (192) *Fabulele lui Cichindeal* - edate de Ioan Rusu (1)²¹⁶
55. (202) *Stein Janos Konyvelnei sorozata orgezeke Kolosvaron*, 1878 (1)
56. (210) *Zambach es Gomora mise imahaz es jegyzeke* (3)
57. (211) *Mise ruhak es egyhazi szerek gyara es jegyzek Oberbaner Alajos* (5)
58. (219) *Garibaldi*, istorioară (1)
59. (224) *Panorama sau Mineele lui Nichipercea*, de N. T. Orășanu [vol. I-II] București, 1860 (2)
60. (231) *Cântarea înainte*, de Egloga (1)
61. (251) *Die sieben Veisenmeister oder wie Pontianus der kaiser zu Rom etc.* [Cei șapte meșteri înțelepți, sau cum...] (1)
62. (252) *Vesrsuri alegorice sub semn de gratulație la anul nou 1858*, de Moise Bota (1)
63. (258) *Itta Grofina din Toggenburg* (1)

²¹² *Misterele Berlinului sau Crima, vițiul, amorul și virtutea*, de George F. Born. Tradus din limba germană de Adolphe Steinberg, vol. I-III, București 1880-1881 [B. R. M., I, nr. 7650, p. 421].

²¹³ La întocmirea *Catalogului*, N. Butariu face o confuzie. La poziția 181 corect era *Viața lui Ștefan Vodă cel Mare* de Dimitrie Bolintineanu, București 1863 [B. R. M., I, nr. 7426, p. 407] și nu așa cum apare menționat. Face o intercalare din titlul următoarei cărți. Cartea de la poziția 181, într-o ediție a doua a apărut cu titlul, *Viața și faptele lui Ștefan cel Mare*, București 1870 [B. R. M., I, nr. 7427, p. 407]. Nu cunoaștem care dintre aceste două ediții o deținea în bibliotecă.

²¹⁴ Titlul corect este: *Viața lui Vlad Țepeș Vodă și Mircea Vodă al Bătrân* de Dimitrie Bolintineanu, București 1863 [B. R. M., I, nr. 7429, pp. 407-408]. A mai apărut și în ediția a doua, București 1870 [B. R. M., I, nr. 7430, p. 408]. Nu cunoaștem care dintre ediții o deținea.

²¹⁵ *Viața și faptele lui Mihai Viteazul* de Dimitrie Bolintineanu, București 1863 [B. R. M., I, nr. 7424, p. 407].

²¹⁶ *Fabulele lui Demetriu Cichindeal* în traducere nouă din originalul sârbesc a lui Dositei Obradovici, îngrijire și prefață de Ioan Russu, Arad 1885.

64. (263) *Das Halsband der Konigin von Ales. Dumas 13 -te band von 1 la Aheil* [Colierul reginei] (1)
65. (270) *Isvoarele deșerturilor* (1)
66. (271) *Isus și cei doi lotri pre cruce* (1)
67. (272) *Orfana Crișului*, de Iosif Vulcan (1)²¹⁷
68. (278) *Bela, istorie Circasiană* de Juon Micu Ștefănescu(1)
69. (283) *Care sunt literile romane* de Meletie Dreghiciu [Timișoara, 1855, 12 p.](1)
70. (284) *Să ne desamăgim* de Meletie Dreghiciu [Timișoara 1856] (1)
71. (285) *Călătorii la Români din macedonia și Muntele Athos* de Dimitrie Bolintineanu (1)²¹⁸
72. (292) *Cântarea României* de Alecu Russo (1)
73. (306) *Amor și Patrie*, poesii de Catone Brutus Horea [Torino 1869] (1)
74. (309) *Numa Pompilie al II-lea Rege după Romul*, tradus de Mihail Velcean (1)²¹⁹
75. (312) *Amor și dincolo de mormânt*, de Pierre-Alexis Ponson du Terrail, tradus de Nic. F. Negruțiu [Sibiu 1878] (1)
76. (314) *A tunder szep Elmira* [Frumoasa zână Elmira] (1)
77. (315) *Muranyvar vagy a haromrablotestver bortasztotteik es halaluk* (1)
78. (316) *Genoveva elete* [Viața Genovevei] (1)
79. (317) *Tatarok Magyarorszgan* [Tătarii în Ungaria] (1)
80. (318) *A kiralyi palotak titkai hajdankorban* [Secretele din trecut ale palatelor regale] (1)
81. (319) *A foras Nymphaja* [Nimfa izvorului] (1)
82. (320) *Az arangy gyapjus vitezek* [Cavalerii lânii de aur] (1)
83. (322) *A hattyn lovag* [Cavalerul lebedei] (1)
84. (323) *A Metike testvar tortenete* [Istoria fratelui...] (1)
85. (324) *Heilbroni Katicza* (1)
86. (325) *Melechsala a szep szaraosen leany* [Frumoasa fată de saracin...] (1)
87. (326) *Sasvar romyai* [Cetatea vulturului] (1)
88. (327) *A Roncevallesi volgy* (1)
89. (328) *Oroszlany szivu Richarnak a vitez Angol kiralynak elese es kalangdjai* [Aventurile și căderea viteazului rege englez Rchiard unimă de leu] (1)
90. (329) *Leideni Janos profeta tortenete* [Istoria profetului Ioan...] (1)
91. (330) *Romeo es Julia tortenete* [Întâmplările lui Romeo și Julieta] (1)
82. (331) *Amsanak hos gorog kiralynak hos tettei es kalandjai* (1)

²¹⁷ *Copila Crișului* de Iosif Vulcan, 1877.

²¹⁸ *Călătorii la Români din Macedonia și Muntele Athos sau Santa-Agora*, de..., București, 1863.

²¹⁹ Jean-Pierre Claris de Florian, *Numa Pompiliu*, traducere de Mihail Velceanu, Lugoj, 1872.

93. (332) *Atila hunok kiralyinak elete* [Viața regelui hunilor Atila] (1)
94. (333) *Voros Konyv irta Jokai Mor* [Cartea roșie] (1)
95. (334) *Jatek szinu emlek konyv 1857* [Cartea de memorii ale jocului de șcenă] (1)
96. (342) *Utasitas a polgari kozsegek szamara nepiskolai kozoktatas* (1)
97. (355) *Cavalerul*, de Quintilian Nicolescu - Graz (1)
98. (357) *Privighetoarea urmată de Teodora, sau copilul perdut* [de Ion M. Râureanu, București 1867] (1)
99. (358) *Viața și faptele lui Mihai Viteazul*, de Dimitrie Bolintineanu (1)
100. (359) *Poesii*, de B[ogdan] Petriceicu Hașdeu [București 1873] (1)
101. (363) *Femeia și educațiunea*, de Caroline de Barrau (1)²²⁰
102. (370) *Moartea lui Mihai Viteazul* de Stan Pârjol (1)
103. (371) *Mihu haiducul*, narațiune [de Nic. D. Popescu, București 1871] (1)
104. (374) *Iancu Jianu* - narațiune [de Nic. D. Popescu, București 1869] (1)²²¹
105. (375) *Scarlat*, roman original (1)
106. (380) *Verhandlung uber der ursprung der Schleim aus sonderung*
107. (381) *Leonaș și Dorofata* [versuri de Vasile Aaron, Sibiu 1830] (1)²²²
108. (403) *Lacrămile inimii*, poesii de Carol Scrob (1)
109. (404) *Blandina*, narațiune (1)
110. (405) *Un cuiu*, narațiune de Nicu Iuon Ștefănescu [Sibiu 1879] (1)
111. (406) *Sacrificiu pentru sacrificiu* de Julius J. Roșca [Oravița 1881] (1)
112. (409) *A beteg barat* [Un prieten bolnav] (1)
113. (410) *Mireasa Mormântului* (1)²²³
114. (411) *Epistola Orfelinului* (1)
115. (412) *Amicul păcătosului*
116. (413) *Margareta sau femeia grădinarului*
117. (414) *Moartea copilului*
118. (415) *Neascultarea vindecată*
119. (416) *Frumoasa Carolina ca oberst de husari* [sau Femeia credincioasă a unui neguțătoriu...tradusă de Nicolae Nicolau, Brașov 1840²²⁴] (1)
120. (418) *Oșteanul român*, poesii ale resbelului din 1877/8 [româno-ruso-turcesc] (1)
121. (420) *Egeszeg es szetencse* (1)
122. (421) *Roman Grue Grozăvanul*, cîntece din Basarabia (1)
123. (422) *Resbunarea unei femei sau un mister în Cișmigiul Bucureștilor* (1)

²²⁰ *Femeia și educațiunea* de Carolibe de Barrau. Tradusă din limba franceză de Euphrossina C. Hommoriceanu, București, 1872 [B. R. M., I, nr. 5183, p. 276].

²²¹ B. R. M., III, p. 973,

²²² B. R. V., III, 1648.

²²³ *Mireasa la mormânt*, dramă în proză de Nicolae V. Scurtescu, București 1870.

²²⁴ cf. B. R. M., II, nr. 22163, p. 360.

124. (425) *Istoria Elbinei sau preotul pedepsit după faptele sale* (1)
125. (429) *Cinci cazaci și două cocoane* (1)
126. (430) *Robinson în insula sa*, după Bauman [Craiova 1881] (1)
127. (437) *Batista ce albă*, novelă de Demetropole (1)
128. (439) *Fata din Afganistan* [de W. Frey, Craiova 1883] (1)
129. (440) *Murad căpitanul negrilor* [de W. Frey, Craiova 1883] (1)
130. (441) *Constanța, mireasa insulei* [de H. Wilhemini, Craiova 1883] (1)
131. (442) *Junele marinar* [de Ber. Hauser, Craiova 1883] (1)
132. (446) *Brânda sau nunta fatală*, schițe din emigrarea lui Dragoș (1)
133. (447) *Secretele celor 3 nopți sau 3 morți vii* (1)
134. (455) *Doi adulți ce au găsit ceriul* (1)
135. (459) *Puiu*, legendă de Carmen Sylva (Elisabeta Regina României)
(1)²²⁵
136. (460) *Winter Vilmos muzialitasanak es Musenmanak leirasarozata* (1)
137. (461) *Iverin museuma es Panoramaja leiras azoszes mechanicus es historia viaszala konak* (1)
138. (467) *Othelo*, novelă tradusă din nemțească de Wilhem Hauff [trad. de Vermont Bernard Varnava, București 1875] (1)
139. (469) *Călătorii la Erusalim și Egipt*, de Dimitrie Bolintineanu (1)²²⁶
140. (470) *Cleopatra Regina Egiptului*, de Dim. Bolintineanu [București 1870] (1)
141. (472) *Ce n-a fost și nu va fi*, poveste de I[uliu] T[erente] Mera [Sibiu 1884] (1)
142. (490) *El trebuie să se însoare*, novelă de Maria Schvarz (1)
143. (491) *Herman și Dorotea*, după [J.] W. Goethe [trad. de Constantin Morariu, Gherla 1884] (1)
144. (493) *Pentulantul*, comedie în 5 acte după August Kotzebue, trad. de Ioan Sterca Suluțiu (1)
145. (498) *Flori de toamnă*, poezii de T. V. Păcățian [Timișoara 1882] (1)
146. (499) *De pe tron pe eșafod* [de W. Frey, Craiova 1883] (1)
148. (500) *Murad căpitanul negrilor* (1)
149. (502) *Ivan Robinsonul nordului* [de W. Frey, Craiova 1883] (1)
150. (503) *Julius Gerard, omorătorul de lei* (1)
151. (504) *O noapte de groază pe un far* (1)
152. (505) *Prisonierii comanchilor* (1)
153. (506) *Sta Elena sau demonul lui Napoleon* (1)
154. (507) *Patru Novele* de Carmen Sylva (1)²²⁷
155. (508) *Betrânul D[umne]zeu tot mai trăiește* (1)

²²⁵ București 1882 [B. R. M., I, nr. 10396, p. 575].

²²⁶ *Călătorii la Ierusalim și Egipt*, București 1862 [B. R. M., I, nr. 7369, p. 405].

²²⁷ Sub acest nume a scris regina Elisabeta.

156. (510) *Steaua României și morții dela Plevna* (1)
157. (512) *Decebal*, de I[oa]n P[op] Florantin (1)
158. (513) *Olteneșcele*, de [Bogdan] Petricicu Hașdeu [Craiova 1884] (1)
159. (514) *Pe malul mării*, de I[acob] Negruzi [Craiova 1883] (1)
160. (515) *Comdeia stelelor*, de G[eorge] Baronzi [Craiova 1882] (1)
161. (516) *Robinson cel june*, tradus de D. S. Pamfilu (1)²²⁸
162. (517) *Satirele și fabulele lui I. Heliade Rădulescu* (1)²²⁹
163. (518) *Resunet*, ce mai bogată carte de poezii (1)
164. (519) *Misterele principelui Carol sau crima din Grenelle*, roman de G. F. Born (4)
165. (520) *Misterele pușcării din Paris*, roman de G. F. Born (4)
166. (521) *Din crimele feudalismului*, de Paul Duplesis (2)
167. (522) *Chiva ce frumosă*, roman (2)
168. (523) *Din operele lui Lord Byron* [publicate de Ion H. Rădulescu, tom I, București 1837] (1)
169. (524) *Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic* [de Ioan G. Valentineanu, București 1859] (1)
170. (525) *Barba lui Ștefan cel Mare* [de George Baronzi, Craiova 1881] (1)
171. (526) *Credință și speranță* (1)
172. (527) *Dealul Dracului* (1)
173. (528) *Franciada*, poezii [epopee în versuri de G. Al. Zamphirolu, București 1871] (4)
174. (529) *Infernul*, de Paganini (4)²³⁰
175. (530) *Daciada*, cpopca [în versuri de Ioan N. Șoimescu, București 1885] (1)
176. (531) *Păcală în fericire*, novele după Bocacio²³¹ (1)
177. (532) *O dragoste în Trannay* (1)
178. (533) *Țăramul pricopsit* (1)
179. (534) *Astai gol, astai gola* (1)
180. (535) *Fata mincinoasă* (1)
181. (536) *Nouă călugărițe* (1)
182. (537) *Bărbatul păcălit* (1)
183. (538) *Cele 3 inele* (1)
184. (539) *Lupul în pădure* (1)
185. (540) *Nălucirea* (1)
186. (541) *Federige și șoimul său* (1)

²²⁸ *Robinson cel June* de Heinrich I. Campe, Partea I-II, Craiova, 1883 (traducere de D. S. Pamfilu).

²²⁹ *Curs de poezie generală. Satire și fabule* de Ion Heliade Rădulescu, București 1883.

²³⁰ *Infernul* de Luigi Stefanoni, vol. I-IV, București 1871-1872 (traducere de Luis F. Paganini).

²³¹ Giovanni Boccaccio.

187. (542) *Calendrina prostul* (1)
188. (543) *Inchisitoriul dat de rușine* (1)
189. (544) *Un rendaș amoresat* (1)
190. (545) *Un ginere criminal* (1)
191. (546) *O istorie hoțască* (1)
192. (547) *Lunatecul* (1)
193. (548) *Ocolul pământului în 8 zile* (1)
194. (550) *Beiu vodă domn, roman [istoric] de Teochar Alexi* (1)²³²
195. (551) *Cocona Marghiola* (1)
196. (552) *Diurpaneu ultimul Decebal, [tragedie în versuri] de I. [N.] Șoimescu [București 1879]* (1)
197. (553) *Constantin Basarab Brancovan [tragedie în versuri de I. N. Șoimescu, București 1877]* (1)
198. (554) *Virtutea militară 1877, poezii [de Sava N. Șoimescu, București 1878]* (1)
199. (555) *Moartea lui Radu al VII-lea [tragedie în versuri de Ioan N. Șoimescu, București 1854]* (1)
200. (556) *Ștefăniță vodă, cântece din Țara Oltului* (1)
201. (557) *Treo ovrei și un neamț* (1)
202. (558) *Un vis pe Carpați [roman de Nicolae Blaramberg, București, 1857]* (1)
203. (559) *Întâmplare curioasă, comedie de [Mihail] Velcean* (1)

XI. CALENDARE, ALMANAHURI

A. Calendare

1. (19) *Calendarul anului 1882 de Simion Mangiuca* (1)²³³
2. (93) *Calendariul ilustrat din București pro 1885* (1)
3. (94) *Calendariul pentru toți din București pro 1885* (1)
4. (95) *Calendariul amuzant din București pro 1885* (1)
5. (166) *Kalendariul Bunului econom, 1877, 1879-1885 [Sibiu]* (7)
7. (167) *Calendariul Arhidiecezei de Sibiu, 1850-1852-1859-1866, 1867-1886* (20)
8. (168) *Calendariul de Closius, 1882-1886 [Sibiu]* (5)
9. (169) *Calendariul diecezei arădene, 1880-1886* (6)
10. (170) *Calendariul de Georgiu Barițiu, 1853, 1856-1858, 1860, 1861* (6)²³⁴
11. (171) *Calendariul lui Păcală, 1884-1885* (2)
12. (172) *Calendariul Amicul poporului, 1862-1885 [Sibiu]* (20)

²³² Theochar Alexi, *Bei, Vodă, Domn*, Brașov, 1888 (?).

²³³ Este vorba de *Călindariu iulian, gregorian și popular român pe anul 1882*, Oravița-Brașov, 1881. Cf. Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974, p. 208.

²³⁴ *Calendarul pentru poporul românesc* de George Barițiu, Brașov

13. (173) *Calendariul ardelean de casă*, 1885-1886 [Făgăraș] (2)
14. (174) *Calendariul de casă* (1)
15. (175) *Calendariul Strigoii*, 1862 [Arad] (1)
16. (176) *Calendariul pe 140 de ani și 7 Planete* (1)²³⁵
17. (177) *Bilder Kalendariul Poporului de Institutul tipografic Sibiu*, 1886 (1)
18. (226) *Bilder Kalender*, 1874 (1)
19. (281) *Calendariul umoristului*, 1866 (1)²³⁶
20. (282) *Calendariul Gura Satului*, 1869 (1)²³⁷
21. (297) *Nemzeti naptar 1874 evre* [Calendarul național pe anul...] (1)
22. (407) *Magyar Alföldi legujab kalenarioma*, 1881 (1)

B. Almanahuri

1. (16). "*Fenice*", almanach beletristic al junimei studioase din Oradea Mare la anul 1867 (1)
2. (92) *Almanahul Societății "România Jună" din Viena*, 1883 (1)
3. (279) *Tanda, Manda* de Iosif Vulcan (1)²³⁸

XII. REVISTE ȘI ZIARE

1. (2) *Organul pedagogic*, fasciculele IV-XII, de Ioan Popescu (6)²³⁹
2. (46) *Transilvania*, 1868 (1)²⁴⁰
3. ((57) *Amvonul*, predice și omilii de Iustin Popfiu (1)²⁴¹
4. (78) *Torvenyek gyujtemenye*, 1868 (1)
5. (81) *Glumetul de Păcală* (1)
6. (82) *Economul*, 1873-1876 (2)²⁴²
7. (83) *Familia*, 1865-1882 (10)²⁴³
8. (84) *Școla Romana*, de Basiliu Petri, 1876-1877 (2)²⁴⁴
9. (85) *Amicul Poporului* de Sigismund Popovici, 1867 (1)
10. (86) *Aurora Română* de Ioachim Miculescu, 1865 (1)²⁴⁵

²³⁵ *Calendar așezat pe șapte planete în care să cuprind 140 de ani începând de la 1816 și până la 1956*, tipărit la Iași în 1823 și la București, [B. R. V. III, nr. 717, p. 1175].

²³⁶ Editat de Iosif Vulcan la Pesta.

²³⁷ Editat de Iosif Vulcan la Pesta.

²³⁸ Almanah umoristic și satiric ilustrat care a apărut la Budapesta.

²³⁹ Sibiu, fasc. IV-XII (1862-1863).

²⁴⁰ Foaie literară; a apărut la Brașov. Nicolae Butariu mai poseda și numerele din anul 1871, menționate la poziția 156 din *Catalog*.

²⁴¹ Foaie bisericească, a apărut la Pesta, apoi la Oradea, avându-l ca redactor pe Justin Popfiu.

²⁴² Organ periodic pentru economic, industrie și comerț și a apărut la Blaj.

²⁴³ Foaie enciclopedică și beletristică. Între 1865-1880 a apărut la Pesta, din 1881 la Oradea.

²⁴⁴ Foaie pedagogică și didactică, a apărut la Sibiu.

11. (89) *Biblioteca Românească de Carcalechi* (1)²⁴⁶
12. (91) *Revue du Mone Latin* - în cinci limbi neolatine, edat în Paris (18)
13. (105) *Biblioteca Română* (2)²⁴⁷
14. (121) *Buchetul Flori de Maiu* (1)²⁴⁸
14. (122) *Calicul*, 1881 (1)²⁴⁹
15. (131) *Gazeta Transilvaniei*, 1851-1855, necompletă (6)²⁵⁰
16. (132) *Telegraful Român*, 1853-1865 (10)²⁵¹
17. (133) *Albina*, 1866-1878 (3)²⁵²
18. (134) *Concordia*, 1864-1867 (3)²⁵³
19. (135) *Politikai ujdonsagok* [Noutăți politice] (1)
20. (136) *Alföld* (2)
21. (137) *Vilag kronika* [Cronica lumea] (1)
22. (138). *Budapest es uj Budapest* [Budapesta și Budapesta nouă] (1)
23. (139) *Vasarnapi Ujsag* [Revista de duminică] (1)
24. (140) *Magyarország ez a nagyvilag* [Ungaria și lumea mare] (1)
25. (141) *Românul*, 1870-1883 (3)²⁵⁴
26. (142) *Luminătoriul*, 1880-1885 (3)²⁵⁵
27. (143) *Observatoriul*, 1883-1885 (2)²⁵⁶
28. (144) *Bucovina*, 1850 (1)²⁵⁷
29. (145) *Federațiunea*, 1868-1874 (6)²⁵⁸
30. (146) *Umoristul*, 1865-1867 (4)²⁵⁹
31. (147) *Gura satului*, 1868-1881 (4)²⁶⁰

²⁴⁵ Foaie beletristică; a apărut la Pesta. La poziția 151 din catalog mai este menționat un an (1865).

²⁴⁶ *Biblioteca românească* a lui Zaharia Carcalechi, Buda, 1821 [B. R. V., III, 1114].

²⁴⁷ Nu poate fi *Biblioteca Romana* care a apărut abia în anul 1895 (12 martie/2 aprilie) la București (cf. I. Hangiu, *Dicționar al presei literare românești (1790-1982)*, București, 1987, p. 57). În această situație credem că este vorba tot de *Biblioteca românească* a lui Zaharia Carcalechi.

²⁴⁸ Credem că este vorba de revista literară *Buchetul*, apărută la Blaj în anul 1864, vezi Mircea Popa, Valentin Tașcu, *Istoria presei literare românești din Transilvania*, Cluj-Napoca, 1980, p. 205.

²⁴⁹ Revistă de "humor și satiră" și a apărut la Sibiu.

²⁵⁰ Foaie literară și a apărut la Brașov.

²⁵¹ Foaie bisericească și apare la Sibiu.

²⁵² Între 1866 și 1876 apare la Viena, din 1877 la Pesta.

²⁵³ Jurnal politic și literar, apare la Pesta.

²⁵⁴ Ziar politic, comercial și literar; a apărut la București.

²⁵⁵ Organ politic și literar; a apărut la Timișoara.

²⁵⁶ Ziar politic, național-economic și literar; a apărut la Sibiu.

²⁵⁷ Gazetă românească politică, religie și literatură; a apărut la Cernăuți.

²⁵⁸ Organ politic, literar, comercial și economic; a apărut la Pesta.

²⁵⁹ Foaie satirică; a apărut la Pesta.

²⁶⁰ Foaie glumeață; a apărut la Pesta.

32. (148) *Varie diurnale* (1)
33. (149) *Lumina*, 1872-1874 (2)²⁶¹
34. (150) *Biserica și Școala*, 1877-1885 (7)²⁶²
35. (151) *Aurora Română*, 1864 (1)
36. (152) *Albina Carpaților* (3)²⁶³
37. (153) *Noua Bibliotecă Română* (1)
38. (154) *Priculiciul, Strigoii și alte varie diurnale* (1)
39. (155) *Speranța*, 1869, 1871-1872 (3)²⁶⁴
40. (156) *Transilvania*, 1871 (1)
41. (157) *Educatoriul*, 1883-1884 (1)²⁶⁵
42. (158) *Amicul Familiei*, 1881-1885 (7)²⁶⁶
43. (159) *Cărțile săteanului român*, 1881-1885 (2)²⁶⁷
44. (160) *Preotul Român*, 1880-1885 (4)²⁶⁸
45. (161) *Calicul*, 1882-1885 (4)
46. (162) *Tomul liric* (1)
47. (163) *Viitorul*, 1884-1885 (1)²⁶⁹
48. (164) *Tribuna*, 1884-1885 (2)
49. (184) *Biblioteca săteanului român* (4)
50. (230) *Amicul școlii*, scriere pedagogice de Visarion Roman (1)²⁷⁰
51. (486) *Biblioteca săteanului român* (3)
52. (488) *Biblioteca Familiei* (1)

XIII. CĂRȚILE DE LITERATURĂ POPULARĂ ȘI FOLCLOR (de desfătare, de edificare, folclor, basme)

1. (11) *O mie și una de dâle, basme arabesci și persane* (1)
2. (63) *Halima, povești arabe și persane* (1)
3. (77) *Halima, povești arăbești ala 1001 de nopți* (4)²⁷¹

²⁶¹ Foaie bisericească, școlastică și economică; apare la Arad.

²⁶² Foaie bisericească, școlastică și economică; apare la Arad.

²⁶³ A apărut la Sibiu. Nicolae Butariu deținea doar numerele din anii 1877 și 1880.

²⁶⁴ Foaie literar-bisericească; a apărut la Arad.

²⁶⁵ Ziar pedagogic și literar; a apărut la București.

²⁶⁶ Foaie pentru toate trebuințele vieții sale; a apărut la Gherla.

²⁶⁷ Scriere periodică pentru trebuințele săteanului român; a apărut la Gherla.

²⁶⁸ Jurnal bisericesc, școlastic și literar; a apărut la Gherla.

²⁶⁹ Jurnal politic, economic și literar; a apărut la Budapesta.

²⁷⁰ Scriere pedagogică didactică; a apărut la Sibiu. Este una din primele publicații românești.

²⁷¹ Credem că este vorba de *Halisma sau Povestiri mitologicești arabești pline de băgări de seamă și de întâmplări frumoase și de mirare* (traducere de Gherasim I. Gorjanu) vol. I-IV, 1835-1838, sau poate ediția din 1857.

4. (103) *Paszkael* (1)
5. (104) *Proverbele Românilor* (1)
6. (123) *Memoriile lui Iuda Iscarioteanul* (1)²⁷²
7. (128) *A norocului și nenorocului oglindă* (1)
8. (220) *Povești lumești, scoasă de E[meric] Basiliu Stănescu Arădanul* (1)²⁷³
9. (236) *Piran și Tâsbe, Echo și Narcis sau perirea a doi iubiți, versuri* (1)²⁷⁴
10. (240) *Întâplările lui Păcală*, de I. C. Hinișescu [Brașov 1866] (1)
11. (241) *Triumful beției sau diata ce o lasă un bețiv fiului său* [de Anton Pann, București 1852] (1)
12. (242) *Trepelnicul cel mare sau explicația baterii organelor* (1)²⁷⁵
13. (244) *Carte amuzantă de petrecere* (1)
14. (353) *Tragedia lui Samson* (1)²⁷⁶
15. (257) *Pascalina poporală* de Ioan Popescu (1)
16. (262) *Alecsandria* (1)²⁷⁷
17. (290) *Istoria lui Arghir și Elena* (1)
18. (348) *A szltarok konyve* [Cartea jăltarelor] (1)
19. (372) *Tradițiuni populare române*, de Fl[orea] S[imeon] Marian [Sibiu 1878] (1)
20. (376) *Carte de visuri cu explicarea planetelor* (1)
22. (395) *Pildele înțeleptului Esop* (1)
23. (423) *Orații ținute la munte țărănești* [Sibiu 1867] (1)
24. (424) *Aladin sau istoria unui vrăjitoriu* (1)²⁷⁸
25. (426) *Voinic înflorit*, basm popular (1)

²⁷² *Memoriile lui Iuda Iscariotulu* de Petrucelli de la Gattina (traducere din limba franceză de Virgiliu G. Pocnariu), București, 1875, 317 p. Cf. N. Georgescu-Tistu, *Preocupările de carte ale episcopului Melchisede și biblioteca sa*, în "Biserica Ortodoxă Română", anul LXXXI, 1963, nr. 11-12, p. 1164.

²⁷³ *Povești culese și corese* de Emeric Basiliu Stănescu Arădanul, Timișoara 1860. Cartea reprezintă cea dintâi colecție de proză populară tipărită în limba română, cf. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, p. 811.

²⁷⁴ Credem că este vorba de *Perirea a doi iubiți adecă jalnica întâmplare a lui Piram și Tisbe cărora sau adăugat mai pe urmă nepotrivita iubire a lui Echo și Narcis*, Sibiu, Ediția I, 1807, Ediția a II-a, 1830. Nu cunoaștem care dintre ediții.

²⁷⁵ Este vorba de *Trepelnicul cel mare pentru semne omenesti*, apărut în mai multe ediții (1743, 1779, 1784, 1791, 1799). Butariu se pare că avea ediția din 1863 tipărită la București.

²⁷⁶ Weiskern Fr., *Tragedia lui Samson* (după L. A. Riccoboni) Tradusă și alcătuită de Ioan Barac, Sibiu, 1846 [B. R. M. I, p. 260].

²⁷⁷ Cea mai răspândită carte populară la români, cf. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, p. 30.

²⁷⁸ *Aleaddin sau Istoria unui vrăjitor*. Traduse din limba germană de Leon Wolff, București 1880 [B. R. M., I, nr. 684, p. 41]. Autorul necunoscut, cf. *Repertoriul traducătorilor români de limbă franceză, italiană, spaniolă*, p. 281.

26. (427) *Ce mai frumoasă carte de basme și istorii* (1)
27. (428) *Legendele sau basmele Românilor* [de Petre Ispirescu] (1)
28. (431) *Nouă colecțiune de basme și povești orinetale* (1)²⁷⁹
29. (432) *Snove sau povești populare* [de Petre Ispirescu] (1)
30. (434) *Carte egipteană de visuri* (1)²⁸⁰
31. (435) *Carte de desfăcut farmecile* (1)²⁸¹
32. (443) *Genoveva sau învingerea nevinovăției* [Christoph von Schmid] (1)
33. (466) *Viata și faptele lui Tilu Buhoglindă* (1)²⁸²
34. (501) *Alima* (1)
35. (509) *Basme de aur*, de [Hans Christian] Anderson(1)
36. (511) *Basme, snove și glume*, de Petre Ispirescu [Craiova 1883] (1)

Din cuprinsul catalogului reținem că preotul Nicolae Butariu dispunea, la sfârșitul vieții, de o bogată bibliotecă ce reflectă personalitatea sa intelectuală. În general, prin prezentarea unei biblioteci particulare se redă o mare parte a orizontului cultural și intelectual al posesorului, care, prin intermediul cărților trăiește într-un benefic dialog cu universul spiritual, național și european. În opinia unor istorici, nu numai vechile biserici, mănăstiri, cetăți, pot fi considerate monumente, ci, la fel ca acestea, și bibliotecile care au hrănit spiritul, oferind accesul spre lumină a celor mulți și au mobilizat cugetele²⁸³.

Cum a reușit Nicolae Butariu să achiziționeze un asemenea bogat fond de carte, este o întrebare pe care, în mod firesc, trebuie să ne-o punem. Presupunem că unele din cele vechi să le fi moștenit de la bunicul său, preot și el în Bodești, pentru că așa după cum menționează în unele însemnări, dragostea pentru carte și lectură a avut-o încă din copilărie.

În mod sigur, primele achiziții de carte pe care le face sunt din perioada studiilor preparandiale (1860-1862) și a celor teologice (1863-1865) de la diferiți librari din Arad. Prezența în bibliotecă a diferitelor cataloage de cărți, atestă preocuparea sa permanentă de a fi cât mai bine informat despre cele mai noi tipărituri. Era într-o permanentă legătură cu diferiți colportori de cărți, de dincoace și de dincolo de arcul carpatic.

²⁷⁹ W. Hauff, *Nouă colecțiune de basme și povești orientale* (traduse de Leon Wolf) București 1880.

²⁸⁰ *Carte de vise perso-egipteană*, Ploiești 1871 [B. R. M., I, nr. 10688, p. 589]; Sibiu 1872 [B. R. M., I, nr. 10689, p. 589]. Nu cunoaștem care dintre ediții o deținea în bibliotecă.

²⁸¹ Sibiu 1867 [B. R. M., I, nr. 10611, p. 586].

²⁸² Este traducerea vestitei cărți populare germane *Tyll Eulenspiegel*, apărută în anul 1843.

²⁸³ Virgil Cândea, *Introducere la Jakó Zsigmond, Philobiblion transilvan*, București, 1977, pp. 9-10.

După moartea preotului Nicolae Butariu, întâmplată în 1890, biblioteca este cercetată, în mai multe rânduri, de cunoscutul bibliofil și colportor de cărți, preotul bănățean Emilian Micu, care a luat tot ce a fost mai de valoare pentru completarea colecțiilor Academiei Române²⁸⁴. Unele titluri menționate în *Catalogul bibliotecii* lui Nicolae Butariu, se regăsesc în ofertele de vânzare ale preotului Emilian Micu²⁸⁵. Putem doar presupune, fără a deține și o dovadă clară, că unele dintre ele ar putea proveni și din biblioteca preotului Nicolae Butariu.

După intervenția preotului bănățean, cărțile rămase au intrat în posesia învățătorului Petru Mager, ginerele lui Nicolae Butariu. După moartea învățătorului Petru Mager, parte din cărți au fost moștenite de fiul acestuia, profesorul Traian Mager de la Școala Normală din Arad²⁸⁶. Atât intervenția lui Emilian Micu, dar și neglijența urmașilor lui Nicolae Butariu, au dus la risipirea cărților.

Din cele câteva categorii de scrieri ce făceau parte din fondul bibliotecii preotului Nicolae Butariu, se poate reface universul de cunoștințe și idei în care a trăit și și-a desfășurat activitatea. Biblioteca este un caz aproape singular în secolul al XIX-lea, fiind puțini posesori în mediul rural a unui așa impresionant număr de cărți de valoare, venind totodată să confirme și fenomenul circulației cărților tipărite în afara arcului Carpatic.

Fără îndoială, aceste cărți adunate cu mari sacrificii materiale și riscuri de a fi confiscate, au avut o influență binefăcătoare nu numai asupra sa ci și a celor care l-au cunoscut, căci ele n-au rămas închise în rafturi, ci au circulat din mână în mână, suplinind locul bibliotecilor publice care lipseau cu desăvârșire în lumea satului românesc. Preoții și învățătorii din jur, aveau la îndemână un volum informațional considerabil putându-și îmbogăți pregătirea intelectuală.

Cartea, întotdeauna, a contribuit la cultivarea spiritului, în jurul ei formându-se un adevărat curent, care stimula nu numai faptul cultural ca atare, ci și numeroase reflecții, privind importanța cultivării prin carte, vizând astfel rolul ei civilizator²⁸⁷.

Nepotul preotului Nicolae Butariu, profesorul Traian Mager, menționează că "la Bodești veneau după cărți de cetit preoții și învățătorii din jur, astfel biblioteca lui Butariu, timp de peste două decenii, a îndeplinit

²⁸⁴ Tr. Mager, *op.cit.*, vol. III, p.118.

²⁸⁵ Vezi: Radu Ardelean, Lucian Giura, Pavel Vesa, *Emilian Micu, pelerinul cultural bănățean*, Sibiu, 2000, 252 p.

²⁸⁶ Miron Butariu, *O viață de om*, Los Angeles, 1991, p. 18.

²⁸⁷ Adela Becleanu Iancu, *Geneza culturologiei românești*, Iași, 1974, p. 109.

rolul unei instituții publice, popularizând cunoștințele de istorie și cultură națională în această regiune”²⁸⁸.

Nu putem decât regreta că din imensa bibliotecă, pentru acele vremuri, nu avem cunoștință să se păstreze cărți, aceasta datorită neglijenței preoților de la biserica din Bodești, a autorităților ecleziastice superioare (protopopi, consistoriali) și a urmașilor, membrii ai familiei. În al doilea rând, nu putem decât să ne exprimăm nemulțumirea că nu ni s-au păstrat însemnările sale manuscrise, articolele pregătite pentru tipar. Nu putem crede că la volumul de carte, interesul pentru lectură și capacitatea sa intelectuală de care a dat dovadă în puținele articole publicate, preotul Nicolae Butariu să nu fi abordat chestiuni de teologie pastorală, istorie națională sau bisericească, articole și studii pe care nu a mai ajuns să le publice.

²⁸⁸ Tr. Mager, *Preotul Nicolae Butariu (1844-1890)*, p. 94.

V. Anexe

A. DOCUMENTE

I.

Scrisoarea preotului Nicolae Butariu către episcopul Procopie Ivașcovici al Aradului (1853-1873)

[Bodești, 4 februarie 1868]

Ilustrisime Domnule Episcopu!

După ce Prea Onoratul Domnu Protopreotul alu Butenilor și administrator: alu Hălmagiului - Ioane Munteanu mi-a împărtășitu în Copie îndurata scrisore a Ilustrității Tale prin carea suntu provocatu a doua ca a me înfățișa în persona naintea Ven. Consistoriu, ce de nu așiu face, voiui fi dusu subu padia - sau decumva și acuma voiui fi bolnavu se me aratu cu un Atestat medicescu. Mau întristatu pana la sufletu espresiunea "ca voiui fi dusu subu padia" vedindu ca unu Preotu nici catu respectu și crediamentu nu are. Nu suntu eu atât de grobianu a nume supune și anu împlini cu punctualitate prima îndurata demanțațiune a Ilustrității Tale îndurate Părinte, înse nepotinția morbului de pieotu mau adusu la aceasta, și me aduce de astă dată. Iam încatuaru trebui semi documentendiu morbulu prin Atestatu medicescu, asta nu o pociu face din singurulu motivu ca de și mai de unu anu patimescu forte greu de dorerea de pieptu, totuși eu de medicu nu m-am folositu nici odată, prin nici nu pociu pretinde de la medicu astfelu de Atestatu; - ci mediculu meu de care m-am folositu și me folosesc este Domniedieu pe lângă care me folosescu de medicamentulu "sirop alb de pieptu" și altele,

care chearu și acum le folosesc. Și dacă totuși se va pofți doveada morbulu meu, suntu în stare a da unu astu feliu de Atestatu din partea aloru doua comunități ce administrediu, care singure numai vom fi destual doveada, - cu câtă greutate adea neamu potu împlini cele mai necesarie datorinția și deacă nici atâta nu va fi destului, nu-m rămâne ada decâtu o altă îndurată provocare, atunci și subu pereclitarea vieții me voiu înfațioșia și fără de padia; înse nu credu că anima cea umana și parinteasca a mariei Tale se pretindă dela mine ami espune viația. Deci serutându sfintele mâni umilitu me rogu, sau ase întreprinde alu modu fația. Cu mine, sau am de altu termin pe vara cându va fi mai caldu ca pe lângă altele barem frigulu se nu-m mai îngreune morbulu.

Ilustrisime Domnule Episcopu! Prea îndurate Părinte! mai amu una umilită rugare și aceasta este: până ce Măria Ta Te Vei învinge despre adevăru, până atunci se nu dai crediamentu inamiciloru mei, carii prin minciuni reutacioase voescu ame omorî și trupesce și sufletesce ingrându-me înaintea Măriei tale, căci eu nu sciu se fiu făcut nici cea mai mică faptă, pentru carea se fiu acusat... fiindu că mia diacutu la inima fericirea poporului, mi-am împlinitu cu credinția sânta misiune, atunci cându peste 600 de suflete leamu întorsu din marginea gropii de periciune cându erau aproape de caădiutu - le-am sositu întru ajutoriu, mi am pututu inest feliu de înprejurare a nu fi spre căderea celui ce împingea atâta suflete în groapa de periciune, precum trupesce așa și sufleteșce. Dreptatea și anima cea părintească mau adusu în starea ce mă aflu astăzi în ori ce privinția.

Deci că onoarea se ramenă ne vatamată, ca respectulu și demnitatea preoțiască se ramână nepatată și să se țienă însuși ca profanii și corupții se nu le calce cu picioarele și ca se nu li se deie ocadiune de întăritare asupra preoțiloru, - este a nu se da drediaminte mincinoșiloru fie ori și cine aceia, - până ce adevaratu se va lămuri și desluci.

Pe lângă care serutându sfintele mâni rămînu

Bodesci 4 Februariu 1868

Nicolae Butariu

[A. A. O. R. Arad, *grupa III, dosar 27/1867, doc. 177, f. 3-3v.*]

II.

**Adresa procurorului Tribunalului regal comitatens Arad către
vicecomitele comitatului Zarand prin care dispune anchetarea
participanților la ridicarea monumentului lui
Ioan Buteanu din Gurahonț**

[Baia de Criș la 23 noiembrie 1869]

Onorat oficiu al vicecomitelui!

În ziua de 10 septembrie a anului în curs 1869, în comuna Gurahonț din comitatul Arad, cu ocazia ridicării monumentului funerar al lui Ioan Buteanu, preotul gr. ort din Bodești, Nicolae Butariu, potrivit rapoartelor funcționarilor comitatului Arad și depoziției martorilor prezenți a ținut un discurs instigator. Am fost delegat cu urmărirea și anchetarea acestuia.

Întrucât însă, din declarațiile martorilor interogați în comitatul Arad, a rezultat că la această sărbătoare pioasă au fost prezenți și din nobilul comitat zarand și anume domnii Secula, avocat, Talloș Constantin, jurat, Moga Ioan comerciant din Hălmagiu, Brânduș, avocat, Popp Theodor, Popp Ladislau, pretor, Balint Simion, protopop, Axentie (Sever), Avram Iancu, Horgia, casier, Papp Grațian jurat, - care, drepturmare sunt de asemenea, de interogat.

Cu respect oficial, rog onoratul oficiu al vicecomitelui pentru ca, în vederea interogării acestor domni și efectuării anchetei, să delegați pretorul și pe domnul jurat și despre aceasta să binevoiți a mă înștiința oficial, atât pe mine cât și pe delegați.

Menționez că, din parte-mi, sunt gata să efectuez și în afara sediului, la Hălmagiu, dacă aceasta ar servi la înlesnirea celor de interogat.

Totodată, rog onoratul oficiu al vicecomitelui ca, numărul din ziarul "Federațiunea", redactat în limba română, în care s-a publicat cuvântarea rostită la Gurahonț de către Butariu Nicolae să mi-l transmiteți sau, în cazul că acesta nu s-ar putea primi despre aceasta să binevoiți a mă înștiința pentru a se lua, de urgență măsurile ce se impun.

Exprimându-mi respectul deosebit rămân

Al onoratului oficiu al vicecomitelui

Baia de Criș la 23 noiembrie 1869

Angyal Lajos
procuror regal, comisar anchetator delegat

[A. N. D. J. Arad, *Fond Prefectura județului Arad, Actele comitatului Zarand*, nr. 24999/1869, f. 1-2, la Andrei Caciora, Nicolae Roșuț, *Aradul în lupta pentru eliberare socială și națională. Documente*, vol. I, Arad, 1978, doc. 21, pp. 121-131]

III.

**Consistoriul eparhial al Aradului către protopopul Hălmagiului
în privința reclamației unor preoți împotriva preotului Nicolae Butariu**

Protoprebiterului Hălmagiului

Aradu 25 Noemvre [1]871

Rugarea mai multor preoți din protopresbiteratulu Halmagiului în carea din incidentele unui articolu apărutu în "Albina" contra preotului Nicolau Butariu, ceru contra acestuia investigațiune prin emiterea unei comisiuni în facia locului se tramite P Tale spre restituire respectiviloru cu acea enunțiare: că polemicile din diurnale nu potu servi acestui consistoriu de motive pentru mesuri disciplinare și că respectivii oficiali bisericești și civili despre cari se amintesce...*sunt îndreptățiți sau pe cale oficială sau ca privați prin...*formale a se adresa cătră Consistoriu ca...*forului disciplinariu facia cu preoții. Cam apoi în casu de lipsă va urma și aplicarea nevoiloru necesari.

[neseminat]

*) Ilizibil

[A. A. O. R. Arad, *grupa I, dosar 191/1871*, doc. 1326, f. 5]

IV.

Adresă privind dosarul de acuzat al preotului Nicolae Butariu

1097/B 872

Aradu în 8 Aug[ust] 872

Fiscului consist[orial] D[omnu]lui Ioane P. Desseanu

Actele referitoare la investigațiunea primită contra preotului din Bodesci, Nicolau Butariu, pentru comiterea mai multor abuzuri în funcțiunile sale preoțesci se transpun aici sub % împăturate Dtale, spre acelu scopu ca pană la șiedinția consistorială din 15 sept a. C. puni pre susnumitul preotu sub acțiune formală de acuză.

[neseminat]

[A. A. O. R. Arad, grupa III, dosar 86/1872, doc. 1097, f. 1]

V.

**Consistoriul eparhial arădean către protopopul Hălmagiului
în privința suplinirii parohiei Bodești pe perioada detenției
preotului Nicolae Butariu**

Aradu în 7 D(ecem)bre 1874

Pr[oto]ereului Hălmagiului

Preotului din Bodesci Nicolae Butariu, pentru abatere de oficiu și violenția publică prin sentinția Curiei reg dat 7 oct[omvrie] a. c. s. n. N. 5128 e judecatu la închisoare pe 6 (șiese) septemâni și fiindcă în urmarea incunoscințiariei Tribunalului reg din Baia de Criș în datt 2 Noem a. c. Nr. 1310 numitului preotu judecatu deja a început suferirea închisorei deci...* D. Tale se încredințiazp până alta dispozițiune din partea consistoriului fără amânare se faci provisiunea necesariu interimală în privinția administrarii parohiei din Bodesci și despre efectuare se raportezi aicea la timpul seu.

[nesemnată]

*) Ilizibil.

[A. A. O. R. Arad, grupa a III-a, dosar 160/1875, doc. 1955, f. 1]

VI.

Plângerea preotului Nicolae Butariu adresată Consistoriului mitropolitan din Sibiu [fragment]

[Bodești, 1 ianuarie 1879]

[...] Victimă a sentimentelor mele sincere, libere și independente întru înțelesul strâns al cuvântului, - mă mir și nu pre până p-acolo că vrășmașii mei neîmpăcați căutară aș răsbuna contra me până și prin cele mai înfierbântate intrige cari formară neagra cunună compusă din veninoasele flori: "violență publică și amenințare periculoasă contra securității de viață, falsificatoare de documente, încercare de înșelăciune și alte escese și criminalități !" [...].

[...] După ce sau înceoput investigațiunile formale - pe lângă toate apucăturile, seducțiunile, amenințările și sforțările, pline de intrige demonice - la cari luară parte afară de miserabilul denunciante carele fu numai pretextul, - cei mai de influență oficiali de la județul regin. din Hălmagiu cât și cei de la Tribunalul regin. din baia de Criș - precum și vro câțiva dela administrațiunea politică și bisericească - toți cei mai de frunte și mai de influență, a căror rezbunare contra me fu căci nu făcui parte în clica lor ca mameluc, orb, mut și surd - și desbrăcat de toate simțirile omenesci - în fața rapacităților și măcelurilor ce comiteau față de nefericitul nostru popor pe conta naționalismului și a românismului - cu cari făceau atâta soră în țară, și pentru că mai apoi mai avui și cutezanța dinastice și ai combate cu toate ocașiunile fără nici o cruțare, făcându-i atenți la urmele triste ce vor lăsa în urma lor, ceia ce numai astăzi să recunosc și cunosc, pe lângă toate aceste repet - nu fură în stare a scoate la adevăr și lumină nici măcar un fapt real corespunzător titlurilor de acasă ci totul se redusă la niște escese și erori scripturistice - constatat până la neîndoială [...].

[A. A. O. R. Arad, grupa a III-a, dosar 43/1875, doc. 31, f. 108]

VII.

Actul de donație prin care preotul Nicolae Butariu aducea la cunoștință Consistoriului eparhial intenția sa

Act de donațiune

Încă de când eram mic aveam o deschilinită înclinație spre cărți și cetire. Această închinațiunea creștea și ea împreună cu mine și cu dorul de-a ajunge preot.

Pe când în etate de abea 12-13 ani eram în școalele normale am început cu procurarea cărțelor și aceasta am continuat-o și la Arad în cursurile Preparandiale și Teologice - în care îmi stau pregătirile studioase.

N-au fost loc de lectură și cărți unde și pe care având puțința aă nu le fi întrebuițat.

De mic însă aveam niște negre și fatale presințiri. Acestea mă urmăreau neconținut - și prevedeau deja ca printr-o ciază fantomele fatale - care în urmă oricât voind a le înconjura nu se putea căci era deja scris în cartea sorții și aceia dar trebuia să se întâmple.

Cel ce cunoaște nefericirile și furtunile ce am îndurat afe că acelea au fost dar ne evitabile mai vârtos în fața slăbiciunilor omenești cărora cu toții suntem supuși.

Ajuns odată victimă valurilor furioase ale vieții, isbit din stâncă în stâncă - omul ușor își pierde cumpătul, în care stare omul încercând scăpare se prinde și de un fir de pai, făcând încercări care în loc de al scăpa îl cufundă și mai tare.

Zdrobit și aproape înfrânt, plin de răni, care încă nu sunt vindecate de tot, dar ale căror urme ne șterse rămân, căci de și încerc a le șterge și acoperi, nu știu de îmi va fi dat-am succede ?

În mijlocul acestor nefericiri și frutuni unica consolațiune care mi-a și conservat viața a fost lectura.

Retrasumi-am mâncarea și îmbrăcămintea posibile, lăsatam alte lipse la o parte și cărți de lectură variată procuratumi-am.

Astfel mi-a succes am forma o bibliotecă considerabilă și fiindcă nu îmi cunosc sfârșitul cum și când va fi acela, care altcum și mai de grabă poate fi decât ce gândesc, pentru ca biblioteca să nu să împrăștie și risipească care-n cotro, ci uniți, conservați și asigurați să rămână, care bibliotecă constătătoare din un stalagiu frumos cu uși de uiagă și încuietore, conținând aproape 600 (șase sute) dăraze de cărți în peste 700 (șeote sute) tomuri și în valoarea cumpărării aproape 1 500 fl. v. a. (o mie cinci sute florini val. austr.) prin aceasta o donez bisericii noastre din comuna Bodești.

Aceasta așa și pentru aceea o fac pentru că nicăieri poate ca în această împrejurime a noastră nu se simțește o așa lipsă de o inteligență cu atare cultură mai de doamne, ceia ce apoi și produce o mare răceală și indiferentism față de cauzele și interesele noastre bisericesti, școlare și naționale.

Fie ca această bibliotecă să ajungă asemenea unui mic soare care cu razele sale calde și binefăcătoare să desmorțească și deștepte la interes și activitate mai fecundă pe față și poporul român și o mică jertfă pe altarul de sacrificiu.

Această bibliotecă până ce eu voi mai trăi o voi înmulți și mări după putință și o voi păzi și îngriji ca ochii din cap, iar după moartea mea rămâne, pazei, îngrijirei și administrațiunei protopresbiteratului nostru român greco-oriental al Hălmagiului și sub inspecțiunea supremă a Veneratului nostru Consistoriu gr. or. român din Arad, cu rugarea ca acest din rumă să dispună oficiului protopresbiteral al Hălmagiului, ca din când în când să se caute de starea și administrarea bibliotecii pe lângă raport și aceasta mai vârtos după moartea mea, după catalogul de cărți aflător și rămas de mine în toate aceste trei locuri.

Bodești la 4 februarie 1884

Nicolau Butariu
preot

Cionus Arsenie
martore
Maxim Popovici
martore
Iosif Mizeșiu
martore

[A. A. O. R. Arad, grupa a III-a, dosar 62/1886, doc. 498]

VIII.

CATALOGUL

cărțelor aflătoare în biblioteca preotului Nicolae Butariu din Bodeștiși donate sfintei biserici române gr[eco] or[todoxe] din această comună în anul 1884

Nrul curgător	Numele cărțelor și autorilor	în câte tomuri	fl.
1.	<i>Dicționarul numelor mitologice și străine</i> , de Alesandru Gavra	1	
2.	<i>Organul pedagogic</i> , fasciculele IV-XII, de Ioan Popescu	6	
3.	<i>Pravila Sfinților Părinți</i>	1	
4.	<i>Învățăături morale - predici</i> de Ioan Pop	1	
5.	<i>Catavasieru</i>	1	
6.	<i>Propovedanii sau învățăături la oameni morți</i> de Samuil Clain	1	
7.	<i>Antopologia</i> de dr. Paul Vasiciu	1	
8.	<i>12 -ik kopirat fuzet</i> de Istoczi Gyozo	1	
9.	<i>Legile bisericești în mod explicativ</i> de Meletiu Dregheciu	1	
10.	<i>Desprețul morții</i> de Cicerone, tradus de G. A.	1	
11.	<i>O mie și una de dâle, basme arabesci și persane</i>	1	
12.	<i>Noaptele Carpatine, roman istoricu referitoriu la Horea și ortacii</i> , de I. C. Drăgescu	1	
13.	<i>Bărbatul femeie</i> , de Alesandru Dumas-fiul	1	
14.	<i>Patimile junelui Werther</i> , tradus de G. H. Grandea	1	
15.	<i>Maria Stuart</i> , de Ales. Dumas	1	
16.	"Fenice", almanach beletristic al junimei studioase din Oradea Mare la anul 1867	1	
17.	<i>Învățăături morale-religioase creștinești din anul 1642</i>	1	
18.	<i>Corneliu Nepos</i> , tradus de Andrei Liviu	1	
19.	<i>Calendarul anului 1882</i> de Simion Manguuca	1	
20.	<i>Novele din popor</i> de N. Gane	2	
21.	<i>Mărturisirea ortodoxă</i>	1	
22.	<i>Gramatica Românească</i> de Radu Tempea la anul 1797	1	
23.	<i>Limba maternă - gramatică</i> de dr. Ilarion Pușcariu	1	
24.	<i>Istoria Românilor din Dacia superioară</i> de A. Papiu Ilarian	2	
25.	<i>Istoria civilizațiunei în Europa</i> de M. Guizot	2	
26.	<i>Lacrămi, adio și declamări funebrale</i> de Aron Boga	1	
27.	<i>Compendiu general de statistică</i> , de B. Alesandre, Graz, 1881	1	
28.	<i>Cavalerii nopții</i> , de Ponson du Terrail, tradus de Iosif Vulcan	5	
29.	<i>De unde nu este reîntoarcere</i> , roman de Gabrielly Andreien, tradus de Tit Budu	1	
30.	<i>Scinta Sfintei Scripturi</i> de Timotei Cipariu	1	
31.	<i>Robinson Crusoe</i> , după Campe, tradus de dr. Georgiu Popa	1	
32.	<i>Logica, adecă partea cuventătoare a filosofiei</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

33.	<i>Ceaslov bogat</i>	1	
34.	<i>Psaltirea prorocului și împăratului David</i>	1	
35.	<i>Acatistul sau carte de rugăciuni</i>	1	
36.	<i>Macrobioțica sau măiestria de a lungi viața după Hufeland, de dr. Paul Vasici</i>	2	
37.	<i>Poesii, Vasile Ranta Buticescu</i>	1	
38.	<i>...Buch</i>	1	
39.	<i>Psalmii lui David, de Societatea Britană</i>	1	
40.	<i>Conceptul public al femeilor române fondului reuniunii române din Brașov, 1853</i>	1	
41.	<i>Panteonul Român, de Iosif Vulcan</i>	1	
42.	<i>Veterinariul de casă</i>	1	
43.	<i>Codicele penal din anul 1852</i>	1	
44.	<i>Graiul Român, de Moise Bota</i>	2	
45.	<i>Catecheze de Titu Budu, după Georgiu Mey</i>	1	
46.	<i>Transilvania, 1868</i>	1	
47.	<i>Fabiola sau biserica catacombelor</i>	1	
48.	<i>Înveteturi morale-religioase - altele foarte vechi</i>	1	
49.	<i>Șesedeci și patru cuvinte sau predici ale Stului Ioan Chrisostom de Eppul Melchisedec</i>	1	
50.	<i>Predicile părintelui Ilie Miniata, traduse de preotul Cosma Moșescu</i>	2	
51.	<i>Rugăciuneri sau Carte de rugăciuni de Eppul Melchisedes</i>	1	
52.	<i>A m(agyor) kir(alyi) honvedelmi Miniszterium utasitasanak vederoral szolo 1868 XL torveny czik vegrehajtasa</i>	1	
53.	<i>Poveștile Peleşului, de Carmen Sylva (Elisabeta Regina României)</i>	1	
54.	<i>Raportul lui Avram Iancu despre războiul civil din anul 1848/49</i>	1	
55.	<i>Două raporturi ale prefecților Axente Sever și Simeon Balint tot despre războiul din 1848/49</i>	1	
56.	<i>Leitsfaden zum grundlichen Unterricht in der Deutschen Sprache</i>	1	
57.	<i>Amvonul, predice și omilii de Iustin Popfiu</i>	1	
58.	<i>Concordanță biblică de Titu Budu</i>	1	
59.	<i>Lexicon român-latin-ungurese și nemțesc, de Petru Maior și Teodoroviciu, Buda, 1825</i>	1	
60.	<i>Asia, Africa, America și Australia, istoriografia</i>	1	
61.	<i>Memorialul românilor adunați la Sibiu în anul 1881</i>	1	
62.	<i>Dorul, poezii</i>	1	
63.	<i>Halima, povești arabe și persiane</i>	1	
64.	<i>Nihilisții, sau asasinatul Țarului Alesandru al II-lea</i>	1	
65.	<i>Moți și curcani</i>	1	
66.	<i>Prăsnicariul din anul 1783</i>	1	
67.	<i>Noul Testament de Societatea Britană</i>	1	
68.	<i>Biblia Testamentului vechi de Societatea Britană</i>	3	
69.	<i>Dramele Parisului - roman senzational</i>	25	
70.	<i>Istoria Bisericii ortodoxe de Andreiu baron Șaguna</i>	2	
71.	<i>Istoria Românilor de A. Treboniu Laurian</i>	1	
72.	<i>Misterele palatului regal - roman</i>	1	
73.	<i>Junetea regelui Henrich - roman</i>	4	

Un bibliofil din Țara Zarandului: precotul Nicolae Butariu

74.	<i>Eugenia împărăteasa Franciei - roman</i>	4	
75.	<i>Sobiesky Regele Poponiei - roman</i>	3	
76.	<i>Contesa Lambertina sau fiica Cardinalului Antoneli</i>	1	
77.	<i>Halima, povești arăbești ala 1001 de nopti</i>	4	
78.	<i>Torvenyek gyujtemenye, 1868</i>	1	
79.	<i>Regulament pentru procedura civilă, 1868</i>	1	
80.	<i>Universalis Schematismus clerici orientalis 1843/4</i>	1	
81.	<i>Glumețul de Păcală</i>	1	
82.	<i>Economul, 1873-1876</i>	2	
83.	<i>Familia, 1865-1882</i>	10	
84.	<i>Școla Romana, de Basiliu Petri, 1876-1877</i>	2	
85.	<i>Amicul Poporului de Sigismund Popovici, 1867</i>	1	
86.	<i>Aurora Română de Ioachim Miculescu, 1865</i>	1	
87.	<i>Miserabilii, de Victor Hugo</i>	2	
88.	<i>Resbelul Franco-Teutonic din 1870/1</i>	1	
89.	<i>Biblioteca Românească de Carcalechi</i>	1	
90.	<i>Cuvântare către Presbiteri</i>	1	
91.	<i>Revue du Mone Latin - în cinci limbi neolatine, edat în Paris</i>	18	
92.	<i>Almanahul Societății "România Jună" din Viena, 1883</i>	1	
93.	<i>Calendariul ilustrat din București pro 1885</i>	1	
94.	<i>Calendariul pentru toți din București pro 1885</i>	1	
95.	<i>Calendariul amuzant din București pro 1885</i>	1	
96.	<i>Mărgăritul, învețeturi morale creștinești</i>	1	
97.	<i>Versek, Petofi Sandor</i>	1	
98.	<i>Egy moi sziv tortenete</i>	1	
99.	<i>Garman es Worsze</i>	1	
100.	<i>Kurta nemesek</i>	1	
101.	<i>Nadeșda</i>	1	
102.	<i>Tiltot gyumalcsok</i>	1	
103.	<i>Paszkael</i>	1	
104.	<i>Proverbele Românilor</i>	1	
105.	<i>Biblioteca Română</i>	2	
106.	<i>Doine și lăcrimioare, poesii de Vasile Alecsandri</i>	1	
107.	<i>Venetoarea după aur</i>	3	
108.	<i>Catarina coanaro ce mai frumoasă regină a Ciprului, roman</i>	4	
109.	<i>Miserabilii Londrei</i>	1	
110.	<i>Isabela e regina Spaniei, roman</i>	3	
111.	<i>Teologia Pastorală</i>	1	
112.	<i>Chambrionul - roman</i>	1	
113.	<i>Scrierea Sfântului Ioan Gură de Aur</i>	1	
114.	<i>Poesiile lui Andrei Murășan</i>	1	
115.	<i>Asasinul invizibil</i>	1	
116.	<i>Sybiles...</i>	1	
117.	<i>Mezes hetek</i>	1	
118.	<i>Istoria pentru începutul Românilor de Petru Maior</i>	1	
119.	<i>Jidovul rătăcitoriu, de Sue</i>	8	
120.	<i>Resbelul oriental Ruso-Turcesc și Român din 1877/8</i>	1	
121.	<i>Buchetul Flori de Maiu</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

122.	<i>Caliciul, 1881</i>	1	
123.	<i>Memoriile lui Iuda Iscarioteanul</i>	1	
124.	<i>Misterele Berilnului, roman de Born</i>	3	
125.	<i>Jidovul cămătar din Moldova și Bucovina, roman original de Al. Pelimon</i>	1	
126.	<i>Cartea bucătăriei române-franceze și ungreșci</i>	1	
127.	<i>Dicționarul românesc-nemțesc, de Molnar</i>	1	
128.	<i>A norocului și nenorocului oglindă</i>	1	
129.	<i>Doctrina fericirii</i>	1	
130.	<i>Carte de citire prelucrată de învățătorii asociați din România</i>	1	
131.	<i>Gazeta Transilvaniei, 1851-1855, necompletă</i>	6	
132.	<i>Telegraful Român, 1853-1865</i>	10	
133.	<i>Albina, 1866-1878</i>	3	
134.	<i>Concordia, 1864-1867</i>	3	
135.	<i>Politikai ujdonsagok</i>	1	
136.	<i>Alfold</i>	2	
137.	<i>Vilag kronika</i>	1	
138.	<i>Budapest es uj Budapest</i>	1	
139.	<i>Vasarnapi Ujsag</i>	1	
140.	<i>Magyarország ez a nagyvilag</i>	1	
141.	<i>Românul, 1870-1883</i>	3	
142.	<i>Luminătoriul, 1880-1885</i>	3	
143.	<i>Observatoriul, 1883-1885</i>	2	
144.	<i>Bucovina, 1850</i>	1	
145.	<i>Federatiunea, 1868-1874</i>	6	
146.	<i>Umoristul, 1865-1867</i>	4	
147.	<i>Gura satului, 1868-1881</i>	4	
148.	<i>Varie diurnale</i>	1	
149.	<i>Lumina, 1872-1874</i>	2	
150.	<i>Biserica și Școala, 1877-1885</i>	7	
151.	<i>Aurora Română, 1864</i>	1	
152.	<i>Albina Carpaților</i>	3	
153.	<i>Noua Bibliotecă Română</i>	1	
154.	<i>Priculiciul, Strigoii și alte varie diurnale</i>	1	
155.	<i>Speranța, 1869, 1871-1872</i>	3	
156.	<i>Transilvania, 1871</i>	1	
157.	<i>Educatoriul, 1883-1884</i>	1	
158.	<i>Amicul Familiei, 1881-1885</i>	7	
159.	<i>Cărțile săteanului Român, 1881-1885</i>	2	
160.	<i>Preotul Român, 1880-1885</i>	4	
161.	<i>Calicul, 1882-1885</i>	4	
162.	<i>Tomul liric</i>	1	
163.	<i>Viitorul, 1884-1885</i>	1	
164.	<i>Tribuna, 1884-1885</i>	2	
165.	<i>Protocolul Sinodului Eparchial Arădan, 1880-1886</i>	6	
166.	<i>Kalendarul Bunului econom, 1877, 1879-1885</i>	7	
167.	<i>Calendarul Arhidiecezei de Sibiu, 1850-1852-1859-1866, 1867-1886</i>	20	

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

168.	<i>Calendariul de Closius, 1882-1886</i>	5	
169.	<i>Calendariul diecezei arădene, 1880-1886</i>	6	
170.	<i>Calendariul de Georgiu Barițiu, 1853, 1856-1858, 1860, 1861</i>	6	
171.	<i>Calendariul lui Păcală, 1884-1885</i>	2	
172.	<i>Calendariul Amicul poporului, 1862-1885</i>	20	
173.	<i>Calendariul ardelean de casă, 1885-1886</i>	2	
174.	<i>Calendariul de casă</i>	1	
175.	<i>Calendariul Strigoii, 1862</i>	1	
176.	<i>Calendariul pe 140 de ani și 7 Planete</i>	1	
177.	<i>Bilder Kalendariul Poporului de Institutul tipografic Sibiu, 1886</i>	1	
178.	<i>Fântâna Blandusiei de Vasile Alecsandri</i>	1	
179.	<i>Contesa falsă</i>	1	
180.	<i>Samen und Pflanzenhandlunh Preis Catalog von Walfner Weifs</i>	3	
181.	<i>Viata lui Ștefan vodă și Mircea cel Bătrân</i>	1	
182.	<i>Viata lui Vlad vodă Tepeșul</i>	1	
183.	<i>Viata lui Mihaiu Viteazul</i>	1	
184.	<i>Biblioteca săteanului român</i>	3	
185.	<i>Renașcerea limbei românești în vorbire și scriere, de Dr. Gr. Silași</i>	2	
186.	<i>Ifigenia în Aulida și Tauria</i>	2	
187.	<i>Horea, roman de I. P. Florantin</i>	1	
188.	<i>Valasos konyvtar egy igaz ember beszely Josika Liklostol</i>	1	
189.	<i>Atlas de geografie, de D. Warda</i>	1	
190.	<i>Compendiu de dreptul canonic, de Andreiu baron Șaguna</i>	1	
191.	<i>Isagogia, adecă introducerea în cunoașterea cărților stei Scripturi, Dr. Ilarion Pușcariu</i>	1	
192.	<i>Fabulele lui Cichindeal - edate de Ioan Rusu</i>	1	
193.	<i>Carte de gimnastică cu figuri, de G. Moccanu</i>	1	
194.	<i>Darea de seamă asupra procesului politic a lui Georgiu Barițiu, 1879</i>	1	
195.	<i>Samen Preis courant von Ad. Larkls...Sohne, Wien</i>	1	
196.	<i>Az epilepsis (nyavalya tores gorsek) lenge es gyogyilasa, de Dr. P. M. Solomon</i>	1	
197.	<i>Preisbestimmung Kirchenparamenten von Bri und Anders, Wien</i>	1	
198.	<i>Carte către sânta adunare a diecezei rom. unite din Transilvania a tinerimei stud., Wien</i>	1	
199.	<i>Catalogul membrilor și statutele Asociațiunei naționale române din Arad</i>	1	
200.	<i>Un grai sincer de la un deputat român, Buda, 1861</i>	1	
201.	<i>Politica conducătorilor națiunei române din Transilvania, 1865</i>	1	
202.	<i>Stein Janos Konyvelnei sorozata orgegezeke Kolosvaron, 1878</i>	1	
203.	<i>Comentariu la pre înalta patentă împărătească din 21 iunie 1854, de Ioan Pușcariu</i>	1	
204.	<i>Recepte despre varie bucate ce ori și cine le pote găti, de Petru Lupulov</i>	1	
205.	<i>Promemorie despre dreptul istoric al autonomiei bisericești, de A. b. Șaguna</i>	1	
206.	<i>Adaos la această promemorie</i>	1	
207.	<i>Scurtă deducere a istoriei de vest și o est a românilor de Dim.</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

	Const. Oravitanul		
208.	<i>Cuvântare bisericească, de Iosif Suci</i>	1	
209.	<i>De la redicarea republicii romane la împărătească diriguitate până la dărâpănare</i>	1	
210.	<i>Zambach es Gomora mise imahaz es jegyzeke</i>	3	
211.	<i>Mise ruhak es egyhazi szerek gyara es jegyzek Oberbaner Alajos</i>	5	
212.	<i>Statutele institutului de credit și de economii "Albina" din Sibiu</i>	1	
213.	<i>Tipicul bisericesc - manuscris</i>	1	
214.	<i>Statutul organic al bisericii rom-orientale din Metropolie</i>	1	
215.	<i>Pastorală de anul nou, 1879 a Eppului Ioan Mețianu din Arad</i>	1	
216.	<i>Oszinte szok a nemzethez nepszerii ismeretese</i>	1	
217.	<i>Îndreptariul la întrebuintarea tabelor de părete, de Teodor Roșu</i>	1	
218.	<i>Cuvântarea la instalare a noului Eppul al Aradului I. Mețianu la anul 1875</i>	1	
219.	<i>Garibaldi, istorioară</i>	1	
220.	<i>Povești lumești, scoasă de E. Basiliu Stănescu Arădanul</i>	1	
221.	<i>"Dunai" biztosito tarsasagnak szabalyai-</i>	1	
222.	<i>Grossman J. gepek es szerszamok erujegyzeke, 1878-1879</i>	2	
223.	<i>Statutele Institutului de asigurare "Orszag"</i>	1	
224.	<i>Panorama sau Mineele lui Nichipercea, de N. T. Orășanu, București, 1860</i>	2	
225.	<i>Statutele Bancei de asigurare "Transilvania"</i>	1	
226.	<i>Bilder Kalender, 1874</i>	1	
227.	<i>Studii școlastice preperandiale teologice - manuscrise</i>	5	
228.	<i>Umrath es tarsu gazdasagi gepgyar es vas untode aru jegyzeke, Budapest</i>	1	
229.	<i>Programa gimnaziului din Beiuș, pro anul școlastic 1854-1857</i>	3	
230.	<i>Amicul școlii, scriere pedagogice de Visarion Roman</i>	1	
231.	<i>Cântarea înainte, de Egloga</i>	1	
232.	<i>Selbst unterricht hand Harmonika Schule</i>	1	
233.	<i>Diverse studii școlastice, anunțuri, cataloage de cărți românești și ungurești, etc.</i>	1	
234.	<i>Versuri sau cântece de ste la nașcerea Dlui Is. Hr., de Anton Pan, 1862</i>	1	
235.	<i>Tabela care arată proporția monedei convenționale în val. austriacă și viceversa</i>	1	
236.	<i>Piran și Tâsbe, Echo și Narcis sau perirea a doi iubiți, versuri</i>	1	
237.	<i>Niderlage von Bibeln und Testamenten Preis Catalog A. Reichord, Wien</i>	1	
238.	<i>Cântări la nașcerea Dlui Is. Hr. și alte stihuri morale, partea a II-a</i>	1	
239.	<i>Cântări morale la sărbătorile împărătești, de Psaltul G(corge) Ucenescu, Brașov, 1859</i>	1	
240.	<i>Întâplările lui Păcală, de I. C. Hîntescu</i>	1	
241.	<i>Triumful beției sau diata ce o lasă un bețiv fiului său</i>	1	
242.	<i>Trepelnicul cel mare sau explicația baterii organelor</i>	1	
243.	<i>Torvenyek es tisztu czimtarases ugyvedek neojegyzeke beturendeben</i>	1	
244.	<i>Carte amuzantă de petrecere</i>	1	
245.	<i>Sichere und schnelle Heilung von Augen Krankheiten von P. M. Solomon</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: prcotul Nicolae Butariu

246.	<i>Bucher Catalog aus den Fache Philosophie, Philologie, Archologie, Theologie und Padagogie</i>	5	
247.	<i>Scurtă îndrumare pentru cultivarea mătasei, de Paul Goriczi</i>	1	
248.	<i>Istории morale spre întrebuințarea tinerilor</i>	1	
249.	<i>Profilacsa cunoșcintă despre tractarea vitelor</i>	1	
250.	<i>Istoria română națională, de Dr. At. M. Marienescu</i>	1	
251.	<i>Die sieben Weisenmeister oder wie Pontianus der kaiser zu Rom etc.</i>	1	
252.	<i>Vesrsuri alegorice sub semn de gratulație la anul nou 1858, de Moise Bota</i>	1	
253.	<i>Instrucțiune despre măsurile metrice</i>	1	
254.	<i>Kis biblia historica</i>	1	
255.	<i>Nemeth betuzo austriai biradlombeli elemi tanodak szamara magyar-nemtz</i>	1	
256.	<i>Colindele Crăciunului și a Pașcilor și Colăcăritul, de P. Băncilă</i>	1	
257.	<i>Pascaliala poporală de Ioan Popescu</i>	1	
258.	<i>Itta Grofina din Toggenburg</i>	1	
259.	<i>O gramatică veche</i>	1	
260.	<i>Heilung der Epilepsie von M. P. Solomon</i>	1	
261.	<i>Latin alvaso konyv</i>	1	
262.	<i>Alecsandria</i>	1	
263.	<i>Das Halsband der Konigin von Ales. Dumas 13 -te band von 1 la Aheil</i>	1	
264.	<i>Catechismul cel mare cu cetiri</i>	1	
265.	<i>Regulament pentru parohiile din Metropolia română ortodoxă</i>	1	
266.	<i>Istoria Transilvaniei și a țărilor din jur, de Beniamin Pop</i>	1	
267.	<i>Introducere în economie, aritmetică, geografie, de Ioan Tuducescu</i>	3	
268.	<i>"Haza", bancă pentru asigurarea vieții</i>	1	
269.	<i>O esplicre scurtă a Tatălui Nostru</i>	1	
270.	<i>Isvoarele deșerturilor</i>	1	
271.	<i>Isus și cei doi lotri pre cruce</i>	1	
272.	<i>Orfana Crișului, de Iosif Vulcan</i>	1	
273.	<i>Muhlensteine Preis Catalog</i>	1	
274.	<i>Cataloage de cărți de la Julius Spreer și W. Krafft din Sibiu</i>	5	
275.	<i>Înfricoșatele stricăciuni ale beuterei de vinars</i>	1	
276.	<i>Cuvântarea Ex. Sale Al. Suluțiu Arhipp. și Metrop. în Conferința regnicolară din Alba Iulia</i>	1	
277.	<i>Preopunerea familiei Mocioni referitoare la scrierea unei istorii naționale și premiul de 100 / = /</i>	1	
278.	<i>Bela, istorie Circasiană de Juon Micu Ștefănescu</i>	1	
279.	<i>Tanda, Manda de Iosif Vulcan</i>	1	
280.	<i>Cele șapte virtuți de Nicolae Velca Tincu</i>	1	
281.	<i>Calendariul umoristului, 1866</i>	1	
282.	<i>Calendariul Gura Satului, 1869</i>	1	
283.	<i>Care sunt literile romane de Meletie Dreghiciu</i>	1	
284.	<i>Să ne desamăgim de Meletie Dreghiciu</i>	1	
285.	<i>Călătorii la Români din macedonia și Muntele Athos de Dimit. Bolintineanu</i>	1	
286.	<i>Regulament pentru procedura judecătorească în cause matrimoniale</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

287.	<i>Catalogul cărților din librăria Socec & com din București, 1875</i>	1	
288.	<i>Pedagogia - manuscris</i>	1	
289.	<i>Modul de educațiune a vechilor egipteni, greci, persieni și români, de Moise Bota</i>	1	
290.	<i>Istoria lui Arghir și Elena</i>	1	
291.	<i>Istории morale alese, partea a II-a</i>	1	
292.	<i>Cântarea României de Alecu Russo</i>	1	
293.	<i>Introducere și întreprinderea rațională a cultivei frăgarilor și a mătasei</i>	1	
294.	<i>Drepturile și datorintele civili de Ioan Tuducescu</i>	1	
295.	<i>Regulele poliției de câmp și articolul de lege IX din anul 1840, ungurește-românește</i>	1	
296.	<i>Csiszeo vagyis a csillagaszati tudomanyinak rovid leirasa</i>	1	
297.	<i>Nemzeti naptar 1874 evre</i>	1	
298.	<i>Dialogi latinești</i>	1	
299.	<i>Neputința și a ei totală vindecare</i>	1	
300.	<i>Bihari gazdasagi egyesulet szabalyai 1843</i>	1	
301.	<i>Catalog de cărți din librăria lui Habeol & Hedvig din Brașov, 1864</i>	1	
302.	<i>Cinstitul paraclis al Preasfintei Mariei Născătoarei de Ddeu</i>	1	
303.	<i>Manual de limba română, după Dr. Becher și Woust, de G. C. Bellinisimus</i>	1	
304.	<i>Konyvek arujegyzeke Telegdi Lajosnal, Debreczenben, 1870</i>	1	
305.	<i>Bucher Catalog Preis vergeignifs in ungariche sprache, Wien, 1869</i>	1	
306.	<i>Amor și Patrie, poesii de Catone Brutus Horea</i>	1	
307.	<i>Cunoștințe folositoare despre trebile căsătoriilor de Andreiu baron Șaguna</i>	1	
308.	<i>Sfaturi bune pentru folosul segregasei pădurilor și pășunilor în Ardeal</i>	1	
309.	<i>Numa Pompilie al II-lea Rege după Romul, tradus de Mihail Velcean</i>	1	
310.	<i>Carte de famuli ad nr. 288221 ex 1857</i>	1	
311.	<i>Causa limbelor și a naționalităților în Austria de un Român, 1860</i>	1	
312.	<i>Amor și dincolo de mormânt, de Ponson du Terrail, tradus de Nic. F. Negruțiu</i>	1	
313.	<i>Despre susținerea sănătății trupei și sufletești, după Dr. Bok, trad. de J. Ardelean</i>	1	
314.	<i>A tunder szep Elmira</i>	1	
315.	<i>Muranyvar vagy a haromrablotestver bortasztotteik es halaluk</i>	1	
316.	<i>Genoveva elete</i>	1	
317.	<i>Tatarok Magyarorszgban</i>	1	
318.	<i>A kiralyi palotak titkai hajdankorban</i>	1	
319.	<i>A foras Nymphaja</i>	1	
320.	<i>Az arangy gyapjas vitezek</i>	1	
321.	<i>/.../</i>	1	
322.	<i>A hattyn lovag</i>	1	
323.	<i>A Metike testvar tortenete</i>	1	
324.	<i>Heilbroni Katicza</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: precotul Nicolae Butariu

325.	<i>Melechsala a szep szaraosen leany</i>	1	
326.	<i>Sasvar romyai</i>	1	
327.	<i>A Roncevallesi volgy</i>	1	
328.	<i>Oroszlany szivu Richarnak a vitez Angol kiralynak elesese es kalangdjai</i>	1	
329.	<i>Leideni Janos profeta tortenete</i>	1	
330.	<i>Romeo es Julia tortenete</i>	1	
331.	<i>Amsanak hos gorog kiralynak hos tettei es kalandjai</i>	1	
332.	<i>Atila hunok kiralynak elete</i>	1	
333.	<i>Voros Konyv irta Jokai Mor</i>	1	
334.	<i>Jatek szinu emlek konyv 1857</i>	1	
335.	<i>Biografia fericitei Macrina</i>	1	
336.	<i>Catechis mic</i>	1	
337.	<i>Nemet magyar es magyar-nemet kis szotar</i>	1	
338.	<i>Carte de cetire, partea a II-a, 1869 de Zaharia Boiu</i>	1	
339.	<i>Carte de cetire, partea I a, 1871 de Zaharia Boiu</i>	1	
340.	<i>Abecedariu, de I. Popescu</i>	1	
341.	<i>Procedura cartii funduare</i>	1	
342.	<i>Utasitas a polgari kozsegek szamara nepiskolai kozoktatas</i>	1	
343.	<i>Inveteturi morale-religioase</i>	1	
344.	<i>Propovedanii la morți și molitve</i>	1	
345.	<i>Catechis serbesc-românesc-nemțesc din anul 1774</i>	1	
346.	<i>Carte medicală cu felurite recepte - nemțeșce</i>	1	
347.	<i>Economia stupilor, de Ioan Molnar la anul 1785, Viena</i>	1	
348.	<i>A szltarok konyve</i>	1	
349.	<i>Psalmi Davidovi</i>	1	
350.	<i>Kniga zalmi</i>	1	
351.	<i>Die Psalmen</i>	1	
352.	<i>Cuvântări la oameni morți</i>	1	
353.	<i>Tragedia lui Samson</i>	1	
354.	<i>Bucher Preis Catalog von Franz Les & comp. Wien</i>	1	
355.	<i>Cavalerul, de Quintilian Nicolescu - Graz</i>	1	
356.	<i>Istoria de la începutul Românilor până sub Cuza Vodă</i>	1	
357.	<i>Privighetoarea urmată de Teodora. sau copilul pierdut</i>	1	
358.	<i>Viata și faptele lui Mihai Viteazul, de Dimitric Bolintincanul</i>	1	
359.	<i>Poesii, de B. Petriceicu Hașdeu</i>	1	
360.	<i>Konyvek arujegyzeke Lampel Robert - Budapest</i>	1	
361.	<i>Prelegerea publică sau jubileul de 25 ani în taina a VI, de ABC Calicali</i>	1	
362.	<i>A mezo gazdasahi ellemi nepiskolak szamara</i>	1	
363.	<i>Femeia și educațiunea, de Caroline de Barrau</i>	1	
364.	<i>Abecedariu pentru școalele populare, de Zaharia Boiu, 1862</i>	1	
365.	<i>Gramatica limbei românești de Vasiliu Ioanoviciu, 1851</i>	1	
366.	<i>Magyar nyelvtan az ellemei es nali iskolak szamara</i>	1	
367.	<i>Biblia mică în versuri cu chipuri de Miăhil Bandiciu tradusă</i>	1	
368.	<i>Erstes Sprach und lesebuch</i>	1	
369.	<i>Zweites Sprach und lesebuch</i>	1	
370.	<i>Moartea lui Mihai Viteazul de Stan Pârjol</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

371.	<i>Mihu haiducul, narațiune</i>	1	
372.	<i>Tradițiuni populare române, de Fl. S. Marian</i>	1	
373.	(n. n. nu este menționat nici un titlu de carte)		
374.	<i>Iancu Jianu - narațiune</i>	1	
375.	<i>Scarlat, roman original</i>	1	
376.	<i>Carte de visuri cu explicarea planetelor</i>	1	
377.	<i>Manual pentru procedura în cauzele bagatele</i>	1	
378.	<i>Ertekezés a myelvekrol</i>	1	
379.	<i>Szem betegseg utasitas gyogjitosmak</i>	1	
380.	<i>Verhandlung uber der ursprung der Schleim aus sonderung</i>	1	
381.	<i>Leonaș și Dorofata</i>	1	
382.	<i>Elso nyelv gyakorlo es olvasokonyv</i>	1	
383.	<i>A. B. C. es olvasokonyv</i>	1	
384.	<i>Masodik nyelv es olvaso konyv</i>	1	
385.	<i>Die Unterklasse eine Anteilung</i>	1	
386.	<i>Nou abecedariu românesc cu semne, de Basiliu Petri, 1881</i>	1	
387.	<i>Abecedariu pentru școalele elementare, Wiena, 1859</i>	1	
388.	<i>Datorințele supușilor către Monarchul lor</i>	1	
389.	<i>Compendiu de Gramatică de Timoteiu Cipariu</i>	1	
390.	<i>Utmutatas a latin olvasasra</i>	1	
391.	<i>Instrucțiunea pentru învățători de la Archidieceza Sibiului</i>	1	
392.	<i>Abecedariu pentru școalele populare, de Basiliu Petri, 1872</i>	1	
393.	<i>Legendariu pentru I, II, III și IV clasa normale, de Samuil Andreieviciu</i>	4	
394.	<i>Istoria biblicească, Buda, 1835</i>	1	
395.	<i>Pildele înțeleptului Esop</i>	1	
396.	<i>7 Rugăciuni dedicate oamenilor morți</i>	1	
397.	<i>Catechis interesant</i>	1	
398.	<i>Augen Krankheiten Heilung</i>	1	
399.	<i>Abecedariu pentru școalele elementare - nemțesc-românesc, Wiena, 1855</i>	1	
400.	<i>Organisarea provisorie a învățământului din Metropolie</i>	1	
401.	<i>Irmoase și cântări bisericești - manuscris</i>	1	
402.	<i>Catechism greco-catolic, de Ales. Sterca Suluțiu, Archip. și Metropolit</i>	1	
403.	<i>Lacrămile inimei, poezii de Carol Scrob</i>	1	
404.	<i>Blandina, narațiune</i>	1	
405.	<i>Un cuiu, narațiune de Nicu Iuon Ștefănescu</i>	1	
406.	<i>Sacrificiu pentru sacrificiu de Julius J. Roșca</i>	1	
407.	<i>Magyar Alföldi legujab kalenarioma, 1881</i>	1	
408.	<i>Elso magyar altalanos biztosito tarsasag</i>	1	
409.	<i>A beteg barat</i>	1	
410.	<i>Mireasa Mormântului</i>	1	
411.	<i>Epistola Orfelinului</i>	1	
412.	<i>Amicul păcătosului</i>	1	
413.	<i>Margareta sau femeia grădinarului</i>	1	
414.	<i>Moartea copilului</i>	1	
415.	<i>Neascultarea vindecată</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

416.	<i>Frumoasa Carolina ca oberst de husari</i>	1	
417.	<i>Istoria universală de Dr. Georgiu Popa</i>	1	
418.	<i>Oșteanul român, poesii ale resbelului din 1877/8</i>	1	
419.	<i>General Preis Catalog Maschinen. Fener loschgerothe</i>	1	
420.	<i>Egeszeg es szetencse</i>	1	
421.	<i>Roman Grue Grozăvanul, cîntece din Basarabia</i>	1	
422.	<i>Resbunarea unei femei sau un mister în Cișmigiul Bucureștilor</i>		
423.	<i>Oratii tînute la nunte țărănești</i>	1	
424.	<i>Aladin sau istoria unui vrăjitoriu</i>	1	
425.	<i>Istoria Elbinei sau preotul pedepsit după faptele sale</i>	1	
426.	<i>Voinic înflorit, basm popular</i>	1	
427.	<i>Ce mai frumoasă carte de basme și istorii</i>	1	
428.	<i>Legendele sau basmele Românilor</i>	1	
429.	<i>Cinci cazaci și două cocoane</i>	1	
430.	<i>Robinson în insula sa, după Bauman</i>	1	
431.	<i>Nouă colecțiune de basme și povești orinetale</i>	1	
432.	<i>Snove sau povești populare</i>	1	
433.	<i>Tămăduire repede de boli de ochi</i>	1	
434.	<i>Carte egipteană de visuri</i>	1	
435.	<i>Carte de desfăcut farmecile</i>	1	
436.	<i>Legea comunală după articolul de lege XVIII din 1872</i>	1	
437.	<i>Batista ce albă, novelă de Demetropole</i>	1	
438.	<i>Carte de bucate pentru familii</i>	1	
439.	<i>Fata din Afganistan</i>	1	
440.	<i>Murad căpitanul negrilor</i>	1	
441.	<i>Constanța, mireasa insulei</i>	1	
442.	<i>Junele marinar</i>	1	
443.	<i>Genoveva sau învingerea nevinovăției</i>	1	
444.	<i>Cincideci de istorioare morale, de F. Hintescu</i>	1	
445.	<i>Culegere de istorioare morale, partea I a</i>	1	
446.	<i>Brînda sau munta fatală, schițe din emigrarea lui Dragoș</i>	1	
447.	<i>Secretele celor 3 nopti sau 3 morți vii</i>	1	
448.	<i>Istoria biblică cu întrebări și răspunsuri</i>	1	
449.	<i>Gramatica românească de Sava Popovici Barcianu</i>	1	
450.	<i>Abecedariu nemțesc pentru școlele populare</i>	1	
451.	<i>Abecedariu pentru folosul școlilor de legea greco-răsăriteană</i>	1	
452.	<i>Istoria naturală</i>	1	
453.	<i>Aritmetica, după Francisc Masnic, trad. de Samuil Andreovicu</i>	1	
454.	<i>Aritmetică românească, nemțească-ungurească</i>	1	
455.	<i>Doi adulți ce au găsit ceriul</i>		
456.	<i>Geografia Ardealului, de I. M. Moldovan</i>	1	
457.	<i>Abecedariu vechiu</i>	1	
458.	<i>Catechism vechiu</i>	1	
459.	<i>Puiu, legendă de Carmen Sylva (Elisabeta Regina României)</i>	1	
460.	<i>Winter Vilmos muzialitaskanak es Museinmanak leirasarozata</i>	1	
461.	<i>Werin museuma es Panoramaja leiras azoszes mechanicus es historia viaszala konak</i>	1	
462.	<i>A Zarandi Egyhaz tortenete</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

463.	<i>Astrucare sau prohodul de îngropăciune, pe 3 voci de Sierban</i>	1	
464.	<i>Programa Gimnaziului din Brad pro 1883/4</i>	1	
465.	<i>Omul povățuit de mimnte, de Petru Lupulov</i>	1	
466.	<i>Viata și faptele lui Tilu Buhoglindă</i>	1	
467.	<i>Othelo, novelă tradusă din nemească de Wilhem Hauf</i>	1	
468.	<i>Creațiunea și dezvoltarea spirituală primitivă a oamenimei, tradusă de Teodor Ceontea</i>	1	
469.	<i>Călătorii la Erusalim și Egipt, de Dimitrie Bolintineanu</i>	1	
470.	<i>Cleopatra Regina Egiptului, de Dim. Bolintineanu</i>	1	
471.	<i>Discursul profesorului Laurent despre păstrare</i>	1	
472.	<i>Ce n-a fost și nu va fi, poveste de I. T. Mera</i>	1	
473.	<i>A roman nyelo latinsaga, irta Goldiș Janos</i>	1	
474.	<i>Petițiunile națiunii române către Împăratul și guvern nainte de 1848 și după aceia</i>	1	
475.	<i>Geografia după I. Belinger, tradusă de Georgiu Muntean</i>	1	
476.	<i>Taină ascunsă pentru jidovi ce se botează</i>	1	
477.	<i>Indemnuri economice</i>	1	
478.	<i>O lacrimă fierbinte sau memorii de Iosif Sterca Suluțiu, I, II, III, V</i>	4	
479.	<i>Metoda practică pentru învățarea limbei franceze</i>	2	
480.	<i>Metodica practică pentru învățarea limbei germane</i>	2	
481.	<i>Dialogi româno-francesi</i>	1	
482.	<i>Dialogi româno-germani</i>	1	
483.	<i>Fisica espermentală cu figuri, de Em. Andreescu</i>	1	
484.	<i>Pomăritul, de Demetriu Comșa</i>	1	
485.	<i>Răspuns la anticritica anonimă</i>	1	
486.	<i>Biblioteca Săteanului Român</i>	4	
487.	<i>Tesaurul de la Petrosa sau Cloșca cu puii de aur</i>	1	
488.	<i>Biblioteca Familiei</i>	1	
489.	<i>Apologie, discursuri filologice și istorice, de Gr. Silași</i>	1	
490.	<i>El trebuie să se însoare, novelă de Maria Schvarz</i>	1	
491.	<i>Herman și Dorotea, după W. de Goethe</i>	1	
492.	<i>Economia pentru școlele populare, de Teodor Roșu</i>	1	
493.	<i>Pentulantul, comedie în 5 acte după August Cotzebue, trad. de Ioan Sterca Suluțiu</i>	1	
494.	<i>Nu me uita, colecțiune de versuri funebrele</i>	1	
495.	<i>Micul mărgăritariu sufletesc, cârticică de rugăciuni</i>	1	
496.	<i>Cârticică de rugăciuni și cântări</i>	1	
497.	<i>Visul preasfintei vergure Maria</i>	1	
498.	<i>Flori de toamnă, pocsii de T. V. Păcățian</i>	1	
499.	<i>De pe tron pe eșafod</i>	1	
500.	<i>Murad căpitanul negrilor</i>	1	
501.	<i>Alima</i>	1	
502.	<i>Ivan Robinsonul nordului</i>	1	
503.	<i>Julius Gerard, omorătorul de lei</i>	1	
504.	<i>O nopte de groază pe un far</i>	1	
505.	<i>Prisonierii comanchilor</i>	1	
506.	<i>Sta Elena sau demonul lui Napoleon</i>	1	
507.	<i>Patru Novele de Carmen Sylva</i>	1	

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

508.	<i>Betrânul Dzeu tot mai trăiește</i>	1	
509.	<i>Basme de aur</i> , de Anderson	1	
510.	<i>Steaua României și morții dela Plevna</i>	1	
511.	<i>Basme, snove și glume</i> , de P. Ispirescu	1	
512.	<i>Decebal</i> , de I. P. Florantin	1	
513.	<i>Olteneșcele</i> , de Petriceicu Hașdeu	1	
514.	<i>Pe malul mării</i> , de I. Negruzi	1	
515.	<i>Comdeia stelelor</i> , de G. Baronzi	1	
516.	<i>Robinson cel june</i> , tradus de I. D. Pamfilin	1	
517.	<i>Satirele și fabulele lui I. Heliade Rădulescu</i>	1	
518.	<i>Resunet</i> , ce mai bogată carte de poezii	1	
519.	<i>Misterele principelui Carol sau crima din Grenelle</i> , roman de G. V. Bovn	4	
520.	<i>Misterele pușcării din Paris</i> , roman de G. V. Bovn	4	
521.	<i>Din crimele feudalismului</i> , de Paul Duplesis	2	
522.	<i>Chiva ce frumosă</i> , roman	2	
523.	<i>Din operele lui Lord Byron</i>	1	
524.	<i>Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic</i>	1	
525.	<i>Barba lui Ștefan cel Mare</i>	1	
526.	<i>Credință și speranță</i>	1	
527.	<i>Dealul Dracului</i>	1	
528.	<i>Franciada</i> , poezii	4	
529.	<i>Infernul</i> , de Paganini	4	
530.	<i>Daciada</i> , epopea	1	
531.	<i>Păcală în fericire</i> , novele după Bocacio	1	
532.	<i>O dragoste în Trammay</i>	1	
533.	<i>Țăranul pricopsit</i>	1	
534.	<i>Astai gol, astai gola</i>	1	
535.	<i>Fata mincinoasă</i>	1	
536.	<i>Nouă călugărițe</i>	1	
537.	<i>Bărbatul păcălit</i>	1	
538.	<i>Cele 3 inele</i>	1	
539.	<i>Lupul în pădure</i>	1	
540.	<i>Nălucirea</i>	1	
541.	<i>Federige și șoimul său</i>	1	
542.	<i>Calendrina prostul</i>	1	
543.	<i>Inchisitoriul dat de rușine</i>	1	
544.	<i>Un rendaș amoresat</i>	1	
545.	<i>Un ginere criminal</i>	1	
546.	<i>O istorie hoțască</i>	1	
547.	<i>Lunatecul</i>	1	
548.	<i>Ocolul pământului în 8 zile</i>	1	
549.	<i>Oglinda tinereții</i>	1	
550.	<i>Beiu vodă domn</i> , roman de Teochar Alexi	1	
551.	<i>Cocona Marghiola</i>	1	
552.	<i>Diurpaneu ultimul Decebal</i> , de I. Șoimescu	1	
553.	<i>Constantin Basarab Brancovan</i>	1	
554.	<i>Virtutea militară 1877</i> , poezii	1	

555.	<i>Moartea lui Radu al VII-lea</i>	1	
556.	<i>Ștefăniță vodă, cântece din Țara Oltului</i>	1	
557.	<i>Treo ovrei și un neamț</i>	1	
558.	<i>Un vis pe Carpați</i>	1	
559.	<i>Întâmplare curioasă, comedie de Velcean</i>	1	
560.	<i>Meditațiuni spirituale</i>	1	
561.	<i>Cronica Românilor, de G. Șincai din Șinca</i>	1	

Bodești la 4 februarie 1886 an

Nicolau Butariu
preot

[A. A. O. R. Arad, grupa a III-a, dosar 62/1886, doc. 498]

IX.

Adresa preotului Nicolae Butariu prin care revine asupra donației bibliotecii

Ilustrisime Domnule Episcop !
Venerabil Consistoriu !

Mai înainte cu doi ani am donat s(fin)tei noastre Biserici din Bodești biblioteca mea, după cum aceasta se vede din actul de donațiune și protocolul cărților - ce le aclud sub 1 (și 2) asemenea cărora am depus atât la oficiul parohial cât și la cela al protopresbiteratului Hălmagiului cari a luat deja cunoștință oficioasă faptul meu.

Sușân de datorință a aduce aceasta și la cunoștința Ilustrității Voastre cât și a Venerabilului Consistoriu - ca for de supremă inspecțiune.

A Ilustrității Voastre și venerabilul Consistoriu

Bodești la 6 februarie 1886

umil
Nicolau Butariu
preot

[A. A. O. R. Arad, grupa a III-a, dosar 62/1886, doc. 498]

X.

**Adresa episcopului Ioan Mețianu către protopopul Hălmagiului
în privința bibliotecii donate de Nicolae Butariu**

Nr. 498

Arad din ședința consistorială din 18/30 martie 1886

Protopopiatul Hălmagiului

Preotul nostru Nicolau Butariu din Bodești a arătat aici sub 6 ale trecutului act al său de donațiune din 4 februarie 1884, prin care toată biblioteca sa indusă într-un catalog anume o donează pentru totdeauna bisericii noastre din Bodești.

Luând consistoriul această faptă nobilă cu plăcere la cunoștință, te poftim pe dumneata să exprimi donatorului și din a ta parte mulțumită și recunoștință, totodată te însărcinez ca la toate ocaziile când vei cerceta parohia Bodești, să crecetezi totdeauna și starea bibliotecii și să și relatezi încoace despre starea ei.

Ioan [Mețianu]
episcop

[A. A. O. R. Arad, grupa III, dosar 62/1886, doc. 498, f. 14]

B. ARTICOLE PUBLICATE

I.

Chemarea preotului

Chemarea și datoria preotului e dublă, e de trei ori sfântă. “*Voi sunteți lumina lumii, voi sunteți sarea pământului*” – iată caracteristica preotului, într-o adevăr frumoasă și onorifică chemare.

Pentru de a corespunde pe deplin acestei nobile misiuni, este de lipsă ca preotul să steie la culmea sfintei sale chemări, ca astfel să poată fi adevărat următoriu al Mântuitorului Cristos, Fiul lui Dumnezeu, carele ca să deie exemplu următorilor săi a sigilat cu sângele Său Sfântul principiu, el a

profesat – să fie adevărați următori preoții Apostolilor și Martirilor care pentru asigurarea și existența legilor divine și-au sacrificat viața în cele mai crâncene cruzimi și numai astfel a triumfat principiul pentru care și-au vărsat sângele.

Astfel, preotul trebuie să fie adevărat părinte al poporului și acestui titlu să-i corespundă din destul. Căci dacă e sfântă datorința unui părinte trupesc față cu fiii săi cu atât mai sfântă trebuie să fie datorința unui părinte sufletesc față cu fiii sufletești, și cu atâta e mai sfântă pre susu sufletului de trup, și cu atât un părinte sufletesc are a fi părinte nu la 3 sau 4 fii, - ci la câteva suflete, în a cărui purtare de grijă și sub a cărui răspundere sunt încredințați; căci – mai departe – precum un păstor are a griji și a da seama stăpânului său de turma ce o păzește: astfel preotul va avea a da seama părintele ceresc de turma ce i s-a încredințat: Și dacă cutare popor din lume are lipsă de astfel de preoți care să steie la culmea sfinteii lor misiuni; atunci poporul român e cel dintâila care se poftesc astfel de adevărați părinți ai poporului.

Trecut-au secole de când poporul românesc merge în sclavia întunericului și suferința de amar și în acest secol în care razele libertății și lumina adevărului n-au străbătut chiar însăși existența noastră era pusă sub îndoială, mai era aproape de mormântu. – Și Doamne trist era !

Cât de amară numai o noapte de suferință, dar atâtea secole în viața unui popor ?

Se pare că și Dumnezeu s-a fost mâniatu și o fost întors fața de către poporul românesc, căci numai un pas mai avea la mormânt ! Dar ce zic o Doamne ! Tu pe cele ce cerți, pe acela-l iubești. Dovadă ne este dreptul Iovu, despre care ne spune Testamentul vechiu: „Zis-ai Doamne: Cercetavoi răutatea până întra 4-a seminție și binecuvântarea o voi întinde până într-a mii-a. Până când dar vei certa poporul acesta. Până când fața lui era palită de greutatea și...a sitei și a servitutei, până când biserica și religiunea erau profanare și preotul gonit, batjocorit și maltratată chiar înaintea altarului pentru că nu-și părăsea turma cărui-a neîncetat îi propaga cuvântul lui Dumnezeu, dreptatea Lui și libertatea omenească: pe atunci preotul chiar înaintea altarului stropit cu sângele turmei sale, nu înceta a vărsa lacrimi rugăciuni către Părintele de Sus – pentru mântuirea turmei sale. Suspinele lui erau sacre”. Până când Doamne vei lăsa poporul acesta, până când ai întins termenul espirării păcatelor strămoșești, până într-acâta seminție vei să cerți poporul acesta ? Îndurare Părinte ceresc, îndurare că sunt mulți ani de suferință, de amar, de nefericire. Îndurare, în fine binecuvântă-ne numai în a

4-a seminție, apoi de nu-ți vom merita...pedepsește-ne până într-a mii-a. Cu astfel de lacrimi era udat altarul Domnului, și un popor ce are astfel de genii, nu poate pieri. Însă profetirea trebuia să se împlinească, cumcă „nici o mărire stă pe pământ neschimbată”. – Asta tristă soartă peste poporul românesc a trecut și credința lui nestrămutată și care atât de tare a fost probată, - după toate aceste acum i-au zis: „Scoală-te ia-ți patul tău și umblă, credința ta te-a mântuit. Serv credincios peste multe te voi pune”.

Și ah, cât e de dulce momentul de fericire după atâtea suferințe !

Însă precum un morbosu îndată după reînsănătoșire nu poate dintr-o dată a-și câștiga puterile pierdute, ci la aceste se pofteste cumpātu; astfel poporul românesc sdruncinat de atâtea secole și lipsit de mijloacele de existență, - nu-și poate reveni dintr-o dată în ori și a-și cuprinde locul, ce i se cuvine, acel loc ce-l pierdu-se odinioară.

Medicamentul, va să zică soarta venitorului nostru e deja depusă în mâinile voastre, de la noi atârână totul, să ne însănătoșim de tot sau să ne bolnăvim, iar din care morb desigur nu ne vom mai scula cu grabă.

Toate popoarele grăbesc prin emulațiune, la cultură, la prosperare: e timpul dară, e ora supremă și pentru noi a face ca alți oameni înțelepți, a nu rămâne inderetru.

Și pentru un popor să-și poată ajunge scopul și aspirațiunile sale, înainte de toate ieste de lipsă cultura, lumina, pentru că numai așa va veni la cunoștiința de sine, va se deschilini binele de rău și nu ne va lăsa a fi de ceața neștiinței; pentru aceea.

Preoților! Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând faptele voastre cele bune să vă urmeze întru toate acele, ce pot contribui la prosperarea unui popor creștin, chemat de la natură de a mări pre Dumnezeu pentru așezământurile lui preaînțelepte.

Premergeți dar cu exemplu înaintea fiilor voștri sufletești, care desigur vă vor urma. Conduceți-ii pe calea cea bună, care-i va duce la fericire precum în aceasta așa și cealaltă viață; faceți tot ce nu mai este cu putință pentru înaintarea și bunăstarea lui precum materială așa și spirituală; reîntoarceți și desbateți poporul de la căile cele rătăcite și de la naravurile cele rele și stricătoare precum averi așa și sănătăți, despre care osebitu – cu permisiunea – cu permisiunea on. redacțiunii – vom vorbi într-un alt număr.

Propagați poporului moralitatea creștinească și cuvântul adevărului, ca așa să se preamărească și din deplin să cunoască pe Părintele comun, să iubească pe deaproapele și la cazuri de lipsă să întindă unul altuia mâna de ajutor. – Priviți cu tot adinsul răul ce s-ar fi înrădăcinat și naravurile lui,

goniți dintre ei demoralizarea și toate păcatele, descinitu păcatul beției, care este izvorul celor mai multe răutăți.

Pe ce cale va merge păstorul, pe aceea va merge și turma; băgați dar bine de seamă, căci pentru aceasta veți avea responsabilitatea istoriei a posterității și înaintea lui Dumnezeu, - conduceți dar turma pe calea cea dreaptă și de va rătăci vreo oaie, - puneți-vă și sufletul pentru ea, și aflându-o dați mulțămită lui Dumnezeu, că n-au ajuns în ghiarele lupilor. Făcând astfel tot păstorul: viitorul nostru va fi ferice și vom fi demni ca lumea să ne zică: „Voi sunteți lumina lumii, voi sunteți sarea pământului”.

„Nu vă adunați comoară pe pământ unde furii o sapă, rugina o strică și moliile o rod, ci vă adunați comoara istoriei, posterității, comoară în cer”.

Astfel grăiaun părinte fiilor săi și fericiți sunt fiii care au astfel de părinți și de trei ori sunt fericiți astfel de părinți care au fii ascultători, iar sfânta maica comună se simte superbă cu ei cu toți.

Cine are urechi de auzit să audă și să înțeleagă !

Bodesci, 25 Februarie 1869

Nicolae Butariu
părinte sufletesc

[„Speranța”, anul I, nr. 4, 15/27 martie 1869, pp. 25-26]

II.

Chemarea preotului II

Părinte! așa ne esciema blândul nostru popor și pentru ce ? am arătat aceasta în unul din numerele trecute ale acestei foi, - adică pentru aceea căci preotul e părinte sufletesc a poporului de unde urmează că și datorința lui față cu poporul, e mai mare decât a unui părinte trupesc față de fiii săi; și pentru aceea e mai mare căci preotul are sublima misiune și chemare a îndrepta pe fiii săi sufletești pe acea cale, care-i va duce la fericire precum în această lume, așa și în cealaltă. „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu – apoi toate celelalte se vor da vouă” – zice sfânta Evanghelie. De unde opriatu se vede că cea dintâi datorință și chemare a preotului este a introduce în poporul său credința și moralul.

După acestea se îndeamnă și îl sfătuie cum ar putea deveni în stare bună precum materiale, așa și spirituale și sum convins că poporul nostru de

la natură bun, blând și ascultător va urma sfatul preotului și urmându-le vor fi fericiți precum în aceasta așa și în cealaltă lume. Și acel popor ce ascultă sfatul acestor fel de preoți e fericit și fericit este astfel de părinte care ar fii ascultători. Căci, ce mi-ar folosi mie de așa avea toată mărirea și bunătățile acestei lumi – când pe frații mei aiaș vedea în lipse și necaz. Las ca când ei vor râde voi râde și eu, când ei se vor bucura mă voi bucura și eu, și când ei vor plânge – vom plânge și noi împreună cu dânșii, căci așa fac părinții cei buni față de fiii săi.

Ca unul, căruia mi se face parte în suportarea greumintelor păstorești, cu vina interesare nisuiesc a-mi agonisi date referitoare la viața morală a poporului român, și mă silesc după puterile mici ce le am, a îndrepta pașii lui și a-i netezi căile pe care trebuie să propășească. – Lungi și grele mi se par mie acele, căci sunt neumblate și neplivite; netezirea lor pretins mari puteri și energia neobosită; greuământul acesta, cred că-l simte dimpreună cu mine, ori care conlucrător cu via Domnului.

Dreptaceea ca să ne putem ajunge aspirațiunile și ca cât de curând să putem sosi la matca, ce mi se pare apropiindă, ni este lipsă ca să ne desbrăcăm odată de indiferentism și nepăsare, ca așa toți laolaltă cu sucursu împrumutat să ne întrepunem pentru rotu ce e de lipsa poporenilor noștri a ști și a face. Vorbind chiar aici despre învățătura, ce datorăm poporului în această direcție următoarele aflu a fi ales de observat.

1. Preotul să îndemne oamenii săi la lucru, spunându-le că lenea este izvorul sărăciei și a neajunsurilor.

2. Deoarece băuturile spirtoase sunt foarte lățite în popor, aici se sințește cea mai mare lipsă de întervenirea preoților, cari trebuie să-i spună cumcă băutura este izvorul celor mai multe păcate: din băutura se naște sărăcia, e stricătoarea de sănătate și scurtătoare de viață; un om dedat cu băutura spirtoasă, deoparte și prăpădește puțină-i avere, ce cu destulă trudă și necaz și-a agonisit-o, prin băutura își pierde zilele de lucru dar chiar acela, care singure for fi acomodate pentru împlinirea cutareiva datorințe; prin multa beutura se ciuntea viața și numai Dumnezeu știe câte urmări dăunoase și – ca și una bețivii.

3. preotul trebuie să asătuiască mai departe pe popor ca să-și dea copiii pe la tot ramul de științe și meserii căci numai așa vom putea toți trăi bine și a face sporiu în averea materiale și spirituale. Din contră un om econom având d[e] e[xemplu] trei-patru copii nu este bine a-i ține pe toți acasă și a-i face și pe dânșii economi – din multe privințe; e dureroasă mai vârtos acea împrejurare, că tocmai acei economi care au mai puțină posesiune, tocmai

aceea nu-și dau copiii pe la măestrii, care apoi după moartea părintelui sunt siliți a vinde averea la cutare străin ca să se poată împărți pe ea.

4. preotul să îndrume pe popor la contribuiri spre scopuri filantropice care sunt spre binele și folosul lui și a națiunii întregi.

Fraților preoți ! ca fii ai dulcele noastre națiuni care privește la noi cu ochii plini de lacrimi și ne cere mână de ajutor, veniți și să contribuim să lucrăm și să facem totul ce e spre binele, fericirea și mărirea ei; căci cel ce servește națiunii servește poporului, lui Dumnezeu servește și numai astfel credința ni-am păzit-o chemarea mi-am plinit-o.

Preotul
Nicolau Butariu

[„Speranța”, anul I, nr. 10, 15/27 iunie 1869, pp. 82-83]

III.

Scrisoarea preotului Nicolae Butariu din Bodești publicată în “Familia” prin care milita pentru înființarea unui teatru național

La fondarea unui teatru național

Prea stimate domnule redactor

Nobila idee ce ați propus națiunii române, fondarea unui teatru național în România de dincoace de Carpați, ne face onoare pretutindenea unde numai a putut străbate acea idee măreață. Toți românii au primit cu însuflețire această propunere, toți dorim din adâncul inimii noastre realizarea ei.

Și de unde atâta bucurie? Pentru ce atâta însuflețire?

Pentru că ați exprimat o idee generală, ne-ați vorbit de dorința noastră comună, căci nu mai există nici un român inteligent, carele să nu dorească fondarea unui teatru de dincoace de Carpați.

Ah, spirite nobile, umbre mărețe strămoșilor noștri, care știurăți câștiga națiunii onoarea și respectul Europei, unde să ne întâlnim cu voi, unde să conversăm cu voi, dacă nu în teatru?

E bine, cunoaștem toți misiunea sublimă a teatrului. Nu găsec dară de trebuință a desfășura mai pe larg această misiune, cu atât mai vârtos căci

onorab(ilul) domnul redactor al acestei foi ne-a dezvoltat-o într-un mod excelent²⁸⁹. Deci, eu, ca fiu iubitor al scumpei mele națiuni, ca un individ care doresc din adâncul inimii mele să avem și noi un teatru, vin numai a dezvolta și cu modestele mele păreri întru realizarea scestui scop sublim.

Nu avem timp de pierdut ! Așa dară cât mai în grabă să se compună un comitet carele să primească asupra sa și sarcina de a conduce mai departe cauza teatrală.

Acest comitet apoi să fcă apel către națiunea întreagă provocând-o la contribuire pentru acest scop. Să numească colectanți în toate părțile. Apoi să primească, ofertele și să le așeze în loc convenabil până la ulterioară dispozițiune.

Făcute acestea de către comitet, va urma ca și noi toți în genere să ne facem datorința.

Încât pentru adunarea ofertelor la sate, eu ca preot sătean, mi-e voia să propun aceste:

1. Duminica și în sărbători în toate bisericile să fie făcută o colectă pentru adunarea ofertelor cât de mici în favoarea teatrului român.

2. Preotul fiecărei comunități să fie colectantul poporului încredințat păstoriei sale.

Atârnă numai de la felul și devotamentul respectivilor preoți ca să adune sume cât mai considerabile. Eu nu cred să se afle un suflet de român carele în decurgerea unui an să nu voiască și să nu fie în stare să ofere pentru scopul propus cel puțin 5-10 cruceri.

3. Fiecare protopop să adune în fiecare lună colectele încasate de către preoții din protopopiatul său și să le transmită la comitetul teatrului.

Iată dară un lucru și ușor de îndeplinit!

Veniți dară fraților români “să dăm mână cu mână, cei cu inima română !” Să părăsim nepăsarea și indiferentismul; să ne însuflețim și să ne interesăm mai mult de prosperarea, mărirea și gloria națiunii noastre!

Veniți să îngenunchiem înaintea sacrului altar național, aducând sacrificiul ce mama noastră îl așteaptă de la noi!

Veniți să ne facem datoria, să înălțăm dulcea noastră națiune, care de secol stă îngenunchiată înaintea progresului altor națiuni, veniți s-o așezăm la locul compete în concertul popoarelor, la locul unde era odinioară!

Să voim și vom putea!

²⁸⁹ Face aluzie la articolul programatic semnat și publicat de Iosif Vulcan în revista “Familia”, Oradea, nr. 29 și 30 din 1869.

[“Familia”, anul V, nr. 38, 21 septembrie/3 octombrie 1869, pp. 445-446]

IV.

Discursul ținut de preotul Nicolae Butariu în conferința învățătorescă din Hălmagiu la 24 noiembrie 1878

Starea școalelor și a învățământului în protopopiatul Hălmagiului

Împovărați de griji familiale, oboșiți, înfrânți de fatidele soartei, parcă nu ne-au mai rămas timp a ne ocupa și de interesele noastre publice naționale.

De aceea, când primim câte o invitație a concurge la cutare întreprinderi și fapte nobile, a participa la cutare adunare de interes public, bunăoară cum e și aceasta și astăzi, mai totdeauna și de comun le primim cu o răceală și indiferentism parcă nici nu le-ar privi și atinge pe noi și fără a ceti cu atât mai puțin a ne ocupa și a studia cu seriozitate cuprinsul actului de invitație și scopul ce urmăresc, simplaminte luăm la cunoștință din o conchiamare, care când sosește ne împinge mai cu sila și dacă luăm parte o facem aceasta mai mult din datorie oficioasă.

.....
Până a ne demite însă în discreșiuni meritorii, dați-mi voie conferința să vă expun, starea faptică a școalelor și a învățământului nostru confesional, ca să știm de ce avem să ne ocupăm.

Atât înainte de 1848/49 cât și după stabilirea ordinei și după intrarea în viață a unei epoci mai favorabile, mai liberale și mai constituționale, introdusă și direasă de nemți în întreg acest protopresbiterat exista numai o școală cu două clase la Hălmagiu și la care aparțineau 51 de comune. Această școală care în decurs de vreo 13 ani abia au consemnat 10 000 fl. și pentru care au dat protopresbiteratului peste 150 de cărțurari pe care numai și astăzi îi mai posedă și astăzi acest protopresbiterat, preoți și învățători și mai alți cărțurari unici inteligenți, sau mai bine: semintelenți ! Pentru că pe atunci era școală. Aveai autoritate și respect, edificii școlare, învățători pe cât de buni și materia învățământului corespunzătoare.

Examenenele erau adevărate zile de sărbătoare, atât pentru școlari, învățători cât și pentru autoritățile publice și public.

.....

S-au strămutat timpurile și astăzi școlile sunt mai numai prestate și cu numele, și pe cât le lipsesc cele ceremoniale de parada pe atât s-au pierdut prețul, autoritatea și respectul, și apoi și efectul li-e întocmai. De la anul 1863 încoace de când se duseră nemții și în locul lor urmașii români cei mari și naționali la cârmă și putere, școlile succesive începură a se înmulți prin comune, până ce către anul 1875 apuseseră la numărul paremi-se 24 direse și administrate de autorități românești.

.....

[...] înaintarea stării materiale a poporului prin împrumuturi cu interese moderate, și fiindcă se află strămtorați ar împrumuta și tot pe atunci ar înainta și spirtualminte și moralminte fiind toate acestea condiționate una de alta.

Am ave apoi școli și învățământ înfloritoare.

Și dacă pretind un mic sacrificiu de la biserici le fac în bună credință că acei denari se întorc pe un altar numai puțin sfânt, pe sacrul altar al Minervei, căci școlile sunt tot atâtea biserici, temple ale muzelor, dar poporul în lipsele bisericilor e pururi gata la sacrificii și nu tot așa cu școlile care credeți-mă vor ajunge în necazuri și ispite din ce în ce mai mari și va fi bine până ce mai avem puțin timp să-l folosim și să ne îngrijim în timpurile mai bune pe când vor urma timpuri mai rele.

Pe cât voim salvarea și înflorirea școlilor și-a învățământului nostru popular pe atât să recunoaștem trista și deplorabila lor stare, care oricât de genatoare să fie să nu pierdem din vedere că dacă ne iubim viața, dacă voim a ne însănătoși și mântui de boala de care suferim și carea din ce în ce devine mai periculoasă, atunci fără pregetare să le descoperim și mai vârtos să încercăm căile, mijloacele salvatoare, pentru că la din contra înșine ne-am sinucide.

.....

[„Biserica și Școala”, anul II, nr. 51, 17 decembrie/29 decembrie 1878, pp. 405-406]

V.

**Scrisoarea preotului Nicolae Butariu
publicată în "Tribuna" din Arad, prin care milita pentru
crearea condițiilor necesare dezvoltării Gimnaziului din Brad**

Suntem Rugați a publica următoarele:

E lucru cunoscut, că gimnaziul din Brad consistă numai din cele IV clase inferioare, deși statutele îi sunt aproape pentru toate VIII clasele.

În timpul și între împrejurările actuale acest gimnaziu are o îndoită importanță.

De mai mulți ani se tot face vorbă, dacă nu de completarea lui, cel puțin de a eridica barem la VI clase, ceea ce s-a discutat și propus și în adunările reprezentantei gimnaziale.

Ba, eu în această privință, am făcut propunere formală în scris, iar verbal a făcut și dl. Petru Truța.

Destul că lucrul stă baltă! Conced că își va avea oareșicare scuze! Sulevez deci această cauză și pe această cale, revocând, în memoria și atențiunea deputaților noștri la ambele sinoade eparhiale, ale Sibiului și Aradului, încât gimnaziul aparține protopopoiatuului Bradului și Hălmagiului, a intervenit la proximele sinoade eparhiale în ajunul cărora ne aflăm, pentru câștigarea subvențiunii necesare la completarea sau cel puțin la ridicarea acestui gimnaziu, barem la VI clase, din atari fonduri eparhiale.

Căci, Doamne, mulți bani mai distribuiesc aceste sinoade eparhiale, spre alte scopuri, nu zic, necesare, dar de mai puțină importanță și fecunditate. Și nu putem crede că aceste sinoade eparhiale să nu se pătrundă de importanța cauzei și să fie de puțin generoase!

Mai încolo: exoperarea de la ambele sinoade eparhiale de dreptului de a se putea încasa 1-2 % de la bisericile respective din venitele și interesele după capitalele acestora, căci oare spre ce scop mai bun s-ar și putea întrebuința o părțică neînsemnată din interesele după banii bisericilor? Precum și purtarea unui disc extraordinar în bisericile acestor două protopopiate!

Unde e apoi generozitatea națională la care vom putea apela?

Și considerând că domnii deputați ai sinoadelor eparhiale desigur nu sunt în așa stare și avizați la diurnele ce le complet pe timpul sinoadelor eparhiale, n-ar fi minune dacă acele competențe le-ar sacrifica pe altarul muzelor în favorul acestui gimnaziu! Toate acestea prea nesimțitoare

îndeosebi și prin urmare nu e ușor: hotărâre însă întreruptă și impozante în rezultat ! Și fi-va oare careva, care să desconsidere și să nu aprecieze aceasta.

Câtă plăcere ar mai fi pentru proxima adunare a reprezentanței gimnaziale ce în tot anul întrunește la 21 mai, ziua patronilor Constantin și Elena, dându-le ocaziunea a decreta facerea unei cărți mărite, în care pe veșnice să se înscrie numele acelor ce vor concurge în ajutorul acestui gimnaziu și când în tot anul cu ocaziunea serviciului divin de la Constantin și Elena, am avea ocaziunea de a ruga lui Dumnezeu pentru binele și fericirea acelor vii, cât și pentru fericita odihnă a acelor ce răposați vor fi!

Iată timpul și ocaziunea, când cineva își poate câștiga o floare neveștejită în cununa eternității, atât a acestei cât și celeilalte vieți.

Fi-vom oare fericiți a vedea nobila inițiativă a deputaților noștri și generozitatea Ven[neratelor] noastre sinoade eparhiale și gratitudinea românilor? Să sperăm!

Iar rezultatul favorabil al acestei speranțe n-ar fi altceva decât un pas înainte în viața noastră națională.

Nicolae Butariu

[“Tribuna”, Arad, anul 5, nr. 95, 28 aprilie/10 mai 1888, p. 378]

Bibliografie

I. Arhive

Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe Române Arad

-*Grupa I*, dosar 141/1865

-*Grupa a III-a*, dosar 141/1865; dosar 17/1872; dosar 160/1874; dosar 43/1875; dosar 62/1886; dosar 387/1890

Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad

- *Fond Episcopia ortodoxă română Arad*, Seria acte școlare, grupa a IV-a, dosar 9 ½, 1854; dosar 103, 1872

- *Fond Episcopia ortodoxă română a Aradului, Actele revoluției de la 1848-1849*, dosar 187/1850.

- *Fond "Astra", despărțământul cultutral al jud. Arad*, dosar 80/1868

II. Cărți, studii, articole

Becleanu Iancu, Adela. *Geneza culturologiei românești*, Iași, 1974.

Balaciu, Jana. Chirocescu, Rodica. *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978.

Bârlea, Ovidiu. *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974

Bianu, Ion. Hodoș, Nerva. *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, Tom I-IV, București, 1898-1944.

*** *Bibliografia română modernă. 1831-1918*, vol. I (A-C); vol. II (D-K), București, 1984; vol. III (L-Q), București, 1989.

Botiș, Teodor. *Istoria Școlii Normale (Preparandiei) și a Institutului Teologic Ortodox Român din Arad*, Arad, 1922.

Buta, Vasile I. *Un om uitat: protopopresbiterul Petru Moldovan (1814-1868)*, în "Altarul Banatului", anul X(XLIX), serie nouă, nr. 7-9, 1999.

Butariu (Miron), *Sfințirea bisericii din Roșia-Sebiș*, în "Biserica și Școala", anul LV, nr. 1-2, 4 ianuarie 1931.

Butariu, Miron. *O viață de om*, Los Angeles, 1991.

Butariu, Nicolae. *La fondarea unui teatru național*, în "Familia", anul V, nr. 38, 21 septembrie/3 octombrie 1869.

Idem, *Cum stăm cu școla și cu învățământul popular ?* în "Lumina", anul II, Arad, nr. 7, 8/20 februarie 1873.

Idem, *Starea școalelor și a învățământului în protopopiatul Hălmagiului*, în "Biserica și Școala", anul II, nr. 51, 17/23 decembrie 1878.

Butariu, Nicolae. Leuca, Filip. Joldea, Nicolae. *Apel către preștii din protopopiatul Hălmagiului*, în "Biserica și Școala", anul VII, nr. 5, 30 ianuarie/11 februarie 1883.

Caciora, Andrei. Roșuț, Nicolae. *Aradul în lupta pentru eliberarea socială și națională. Documente*, vol. I, Arad, 1978.

Ciuhandu, Gheorghe. *Dr. Giorgiu Popa. Un om de școală și cultură (1847-1897)*, Arad, 1934.

Comșa, Grigorie. *Ortodoxia și românismul în trecutul nostru*, Arad, 1933.

Constantinescu, N. A. *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963.

*** *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979.

Dragomir, Silviu. *Statistici sârbești din dieceza Caransebeșului și a Aradului în veacul XVIII*, în „Foaia Diecezană”, nr. 10, 8 martie 1909.

Idem. *Ioan Buteanu*, București, 1928.

Dudaș, Florian. *Zărândul. Chipuri și fapte din trecut*, București, 1981.

Dunăreanu, Elena. Popa, Aurelia. *Cartea românească sibiană*, Sibiu, 1979.

Georgescu-Tistu, N. *Preocupările de carte ale episcopului Melchisedec și biblioteca sa*, în "Biserica Ortodoxă Română", anul LXXXI, 1963, nr. 11-12.

Godea, Ioan. *Biserici de lemn din România (nord-vestul Transilvaniei)*, București, 1996.

Godea, Ioan. Medeleanu, Horia. *Biserici de lemn din județul Arad*, ediția a II-a, Timișoara, 2009.

Hangiu, I. *Dicționarul presei literare românești (1790-1982)*, București, 1987.

Iorga, Nicolae. *Istoria românilor în chipuri și icoane*, București, 1992.

Mager, Traian. *Aspecte din Munții Apuseni. Note dintr-o excursie școlară*, în "Anuarul Institutului Teologic și al Școlii normale ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1923-24", Arad 1925.

Idem. *Preotul Nicolae Butariu (1844-1890)*, în "Hotarul", anul III, nr. 6, iunie 1936.

Idem. *Ținutul Hălmagiului. Monografie. Cadrul istoric*, Partea a II-a, Arad, 1937.

Idem. *Ținutul Hălmagiului. Monografie. Cadrul istoric*, Partea a III-a, Arad, 1937.

Idem. *Ținutul Hălmagiului. Perfectuarea organizării învățământului în epoca de înflorire a jud. Zarand: 1862-1876*, în "Biserica și Școala", anul LIII, nr. 43, 20 octombrie 1929.

Idem. *Ținutul Hălmagiului. Perfectuarea organizării învățământului în epoca de înflorire a jud. Zarand: 1862-1876*, în "Biserica și Școala", anul LIII, nr. 52, 22 decembrie 1929.

Mager, Traian. Popovici, Nicolae. *Școalele de la Hălmagiu în epoca absolutismului 1850-1861*, în "Biserica și Școala", anul LIII, nr. 29, 14 iulie 1929.

Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784-1918). Documente referitoare la Episcopia ortodoxă a Aradului (Prefață de P. S. Episcop dr. Timotei Seviciu, Studiu introductiv, note și comentarii de prof. dr. Vasile Popeangă), Arad, 1986.

Medeleanu, Horia. *Valori de veche artă românească*, Arad, 1986.

Mihuț, Lizica. *Mișcarea teatrală arădeană până la înfăptuirea Marii Uniri*, București, 1989.

Nan, Viorel. *Profesorul Traian Mager*, în "Altarul Banatului", anul III (XLII), nr. 1-3, 1992.

Neamțu, Gelu. *I. C. Drăgescu, militant pentru republică și dacoromânism (1866-1867)*, în "Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj", Tom XV (1972).

Idem. *Momente zbuciumate din lupta românilor pentru realizarea Dacoromâniei 1848-1918*, Cluj-Napoca, 2005.

Netea, Vasile. *Conștiința originii comune și a unității naționale în istoria poporului român*, București, 1980.

Panait, Ioana Cristache. *Bisericile de lemn din eparhia Aradului*, în vol. „Episcopia Aradului. Istorie. Viață culturală. Monumente de artă”, Arad, 1989.

Idem. *Bisericile de lemn din centrul și nordul județului Arad*, în "Revista Monumentelor Istorice", anul LXIV, nr. 1-2, 1995.

Păcățian, Teodor V. *Cartea de aur sau luptele politice-naționale ale românilor de sub coroana ungară*, vol. V, Sibiu, 1909.

Poenaru, Daniela. *Contribuții la Bibliografia românească veche*, Târgoviște, 1973.

Popa, Mircea. Tașcu, Valentin. *Istoria presei literare românești din Transilvania*, Cluj-Napoca, 1980.

Popeangă, Vasile. *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea. 1821-1867*, Arad, 1979.

Idem. *Școala românească din părțile Aradului în perioada 1867-1918*, Arad, 1976.

Porumb, Marius. *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania. Sec. XIII-XVIII*, București, 1998.

Răduică, Georgeta. Răduică, Nicolae. *Calendare și almanahuri românești. 1831-1918. Dicționar bibliografic*, București, 1981.

*** *Recensământul din 1869. Transilvania* (Traian Rotariu – coordonator; Maria Semeniuc, Mezei Elemer), Cluj-Napoca, 2008.

*** *Reperoriul traducătorilor români de limbă franceză, italiană, spaniolă (secolul al XVIII-lea și al XIX-lea). Studii de istorie a traducerii (I)*, Coordonator: Georgiana Lungu Badea, Timișoara, 2006.

*** *Repertoriul traducerilor românești din limbile franceză, italiană, spaniolă (secolele al XVIII-lea și al XIX-lea). Studii de istorie a traducerii (II)*, Coordonator: Georgiana Lungu Badea, Timișoara, 2006.

Roșuț, Nicolae. *Legăturile Aradului cu România între anii 1800-1918*, în "Ziridava", X, Arad, 1978.

Roz, Alexandru. Geza, Kovach. *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Arad, 1997.

Suciu, I. D., Constantinescu, Radu. *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, vol. II, Timișoara, 1980.

Ștrempel, Gabriel. *Catalogul manuscriselor românești*, vol. IV, București, 1992.

Țârcaș, Gheorghe. *Nicolae Butariu (1844-1890), luptător pentru drepturile românilor zărăndeni*, în "Altarul Banatului", Serie nouă, anul II/XLII, nr. 7-9, 1991.

Vârgolici, Teodor. *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, București, 1985.

Vesa, Pavel. *Preotul Nicolae Butariu (1843-1890)*, "Mitropolia Banatului", anul XXXIX, 1989, nr. 1.

Idem. *Catalogul bibliotecii unui preot de sat din secolul al XIX-lea*, în "Aradul cultural", decembrie 1998.

Idem. *Bisericile de mir arădene între tradiție și modernitate*, Arad, 2000.

Idem. *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Cluj-Napoca, 2006.

Idem. *Episcopii Aradului. 1706-2006*, Arad, 2007.

Idem. *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Arad, 2008.

Idem. *Eparhia Aradului în perioada episcopului Gherasim Raț (1835-1850)*, Arad, 2008.

Idem. *Comuna Dieci. Monografie istorică*, Arad, 2009.

III. Reviste

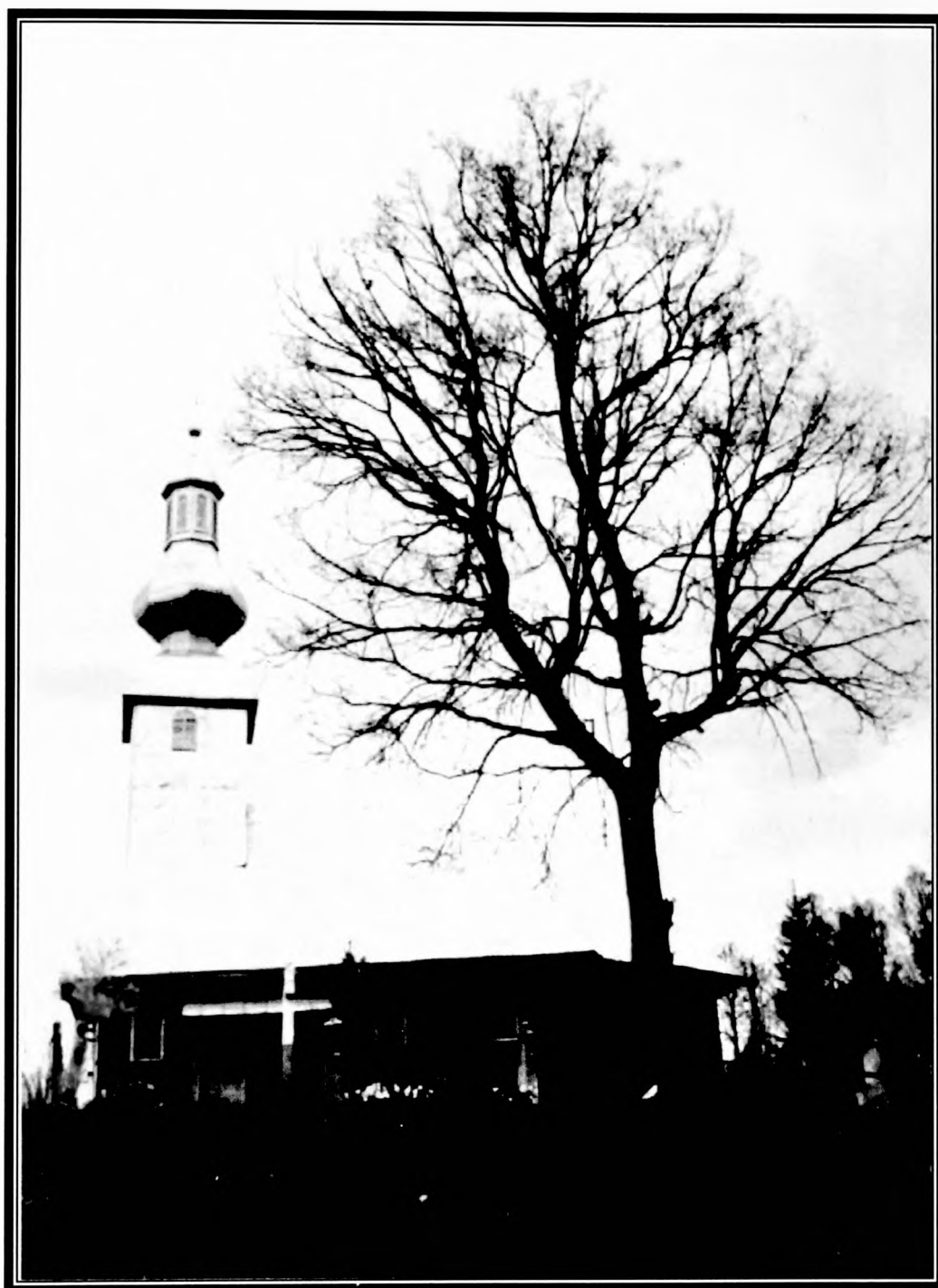
"Biserica și Școala", anul LXIV, nr. 6, 4 februarie 1940; anul LXV, nr. 39, 28 septembrie 1941.

Un bibliofil din Țara Zarandului: preotul Nicolae Butariu

“Familia”, anul V, nr. 45, 9/12 noiembrie 1869; nr. 38, 21 septembrie/3 octombrie 1869.

„Tribuna“, anul V, Arad, nr. 95, 28 aprilie/10 mai 1888.

Biserica de lemn din Bodești

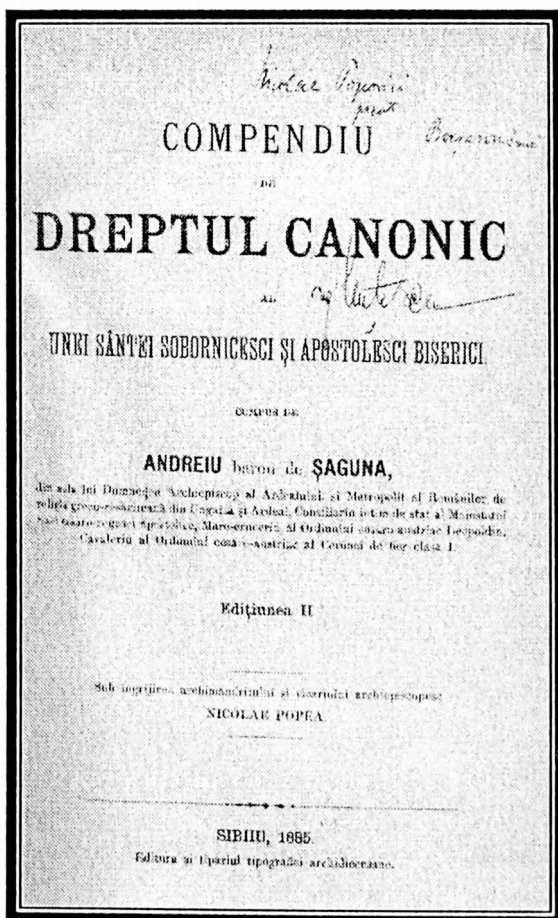
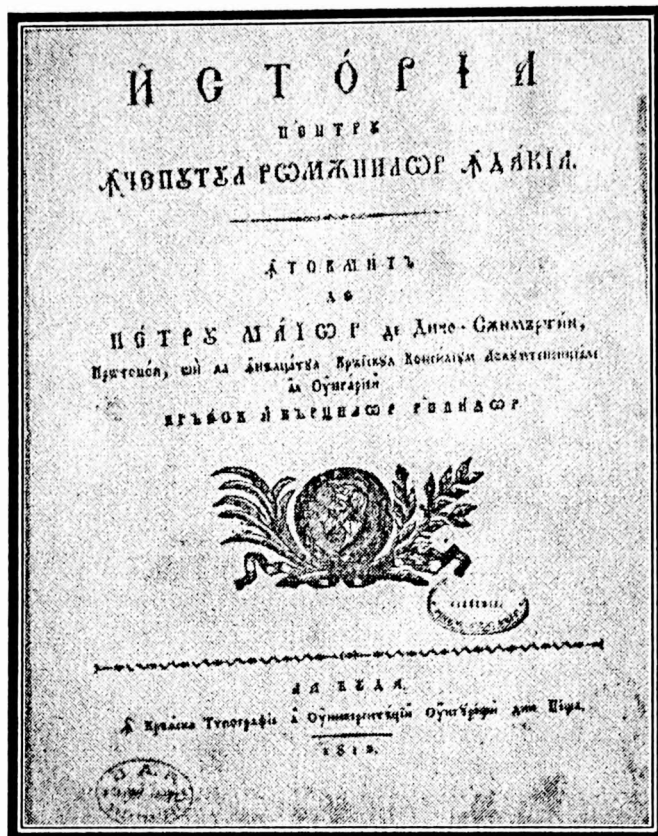
Pictură de Ioan Demetrovici

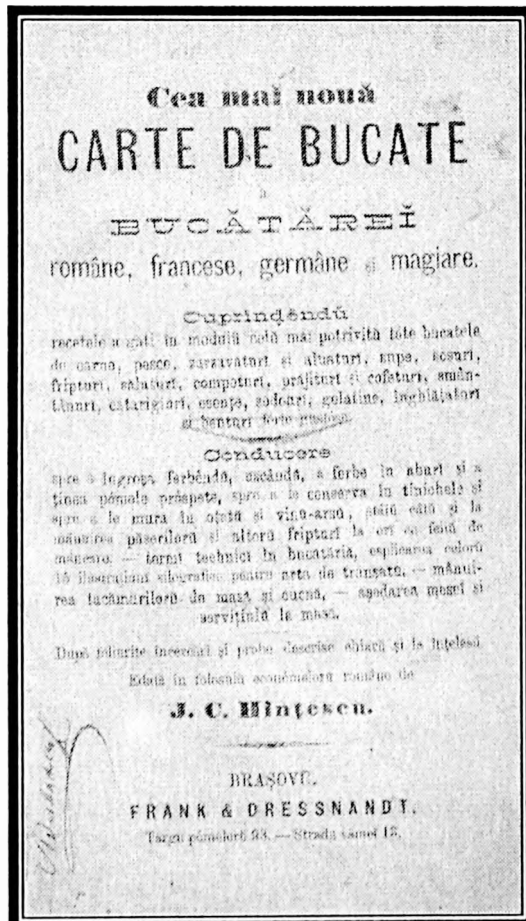
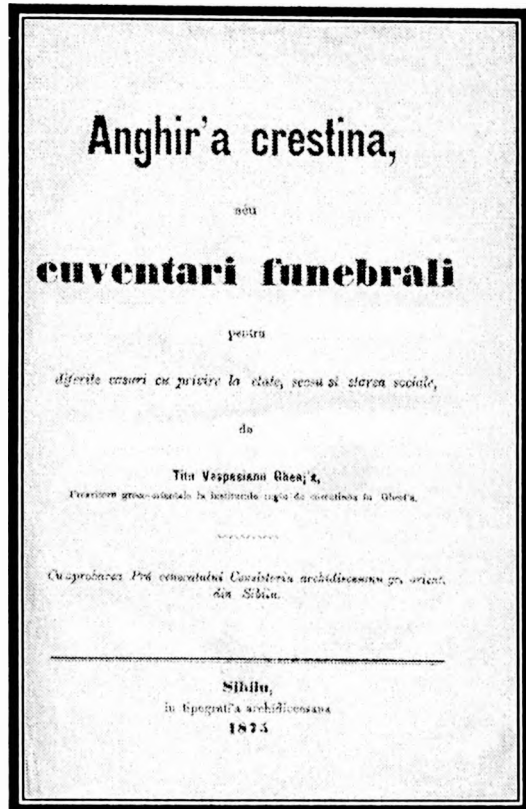

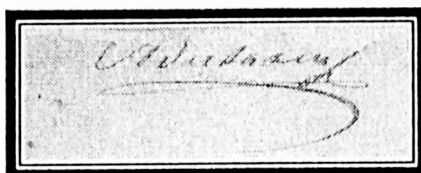

Pictură de Ioan Demetrovici

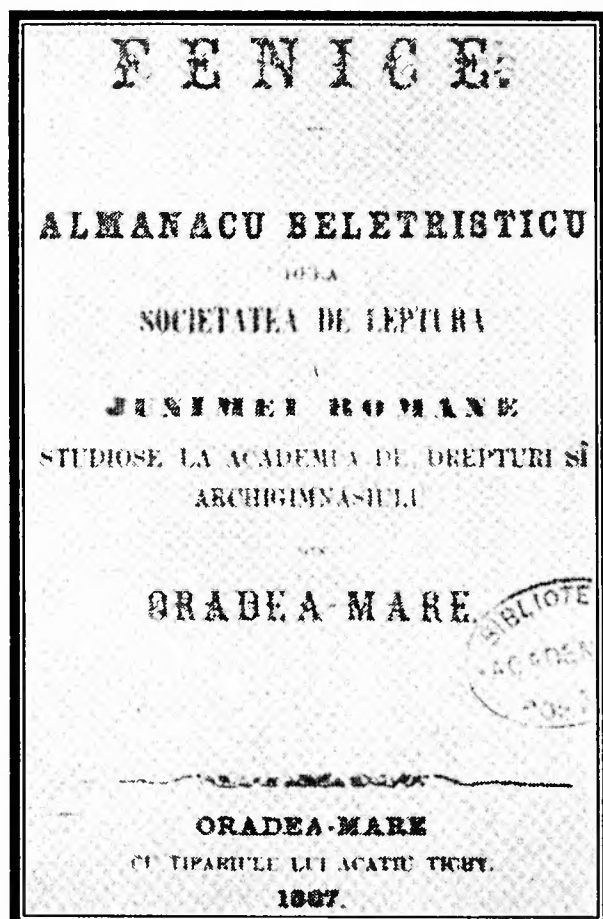
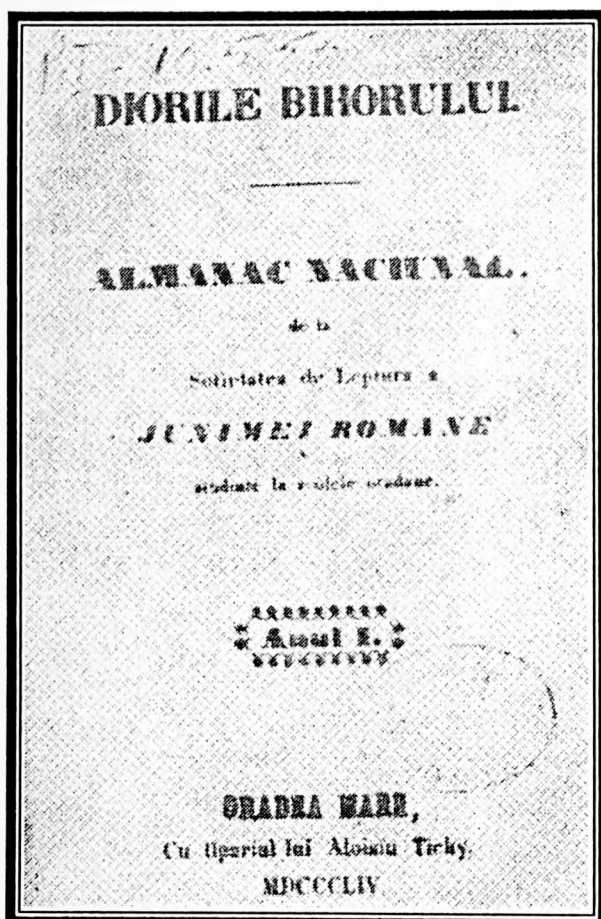

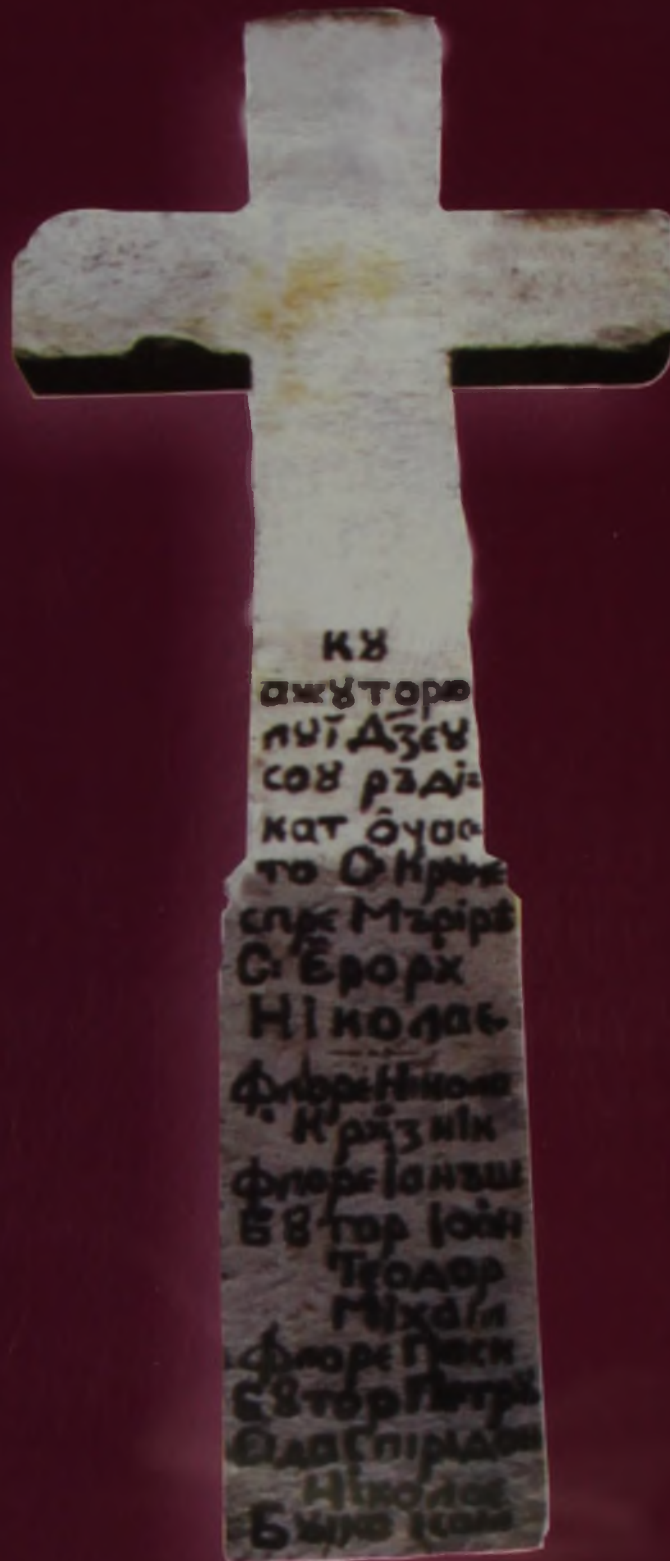

Semnătura preotului Nicolae Butariu

ISBN: 978-973-164-078-5